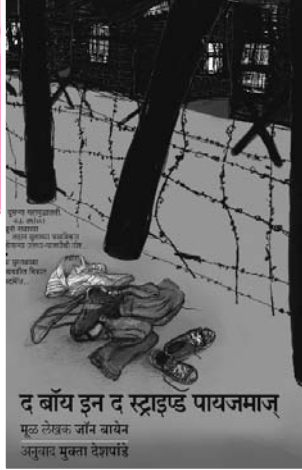

अल्पावधीत लोकप्रिय ठरलेले
ग्रंथप्रसाराला वाहिलेले दर्जेदार मासिक

मेहता मसाली ग्रंथज्ञान

ऑगस्ट २०११ | किंमत १५ रुपये

'मेहता पब्लिशिंग
हाऊस'च्या
वाचकपरिवाराला
स्वातंत्र्यदिनाच्या
हार्दिक शुभेच्छा!

‘एका परिसाची कथा’चे प्रकाशन
सेनापती बापट रोडवरील मराठा चॅम्बर्सच्या सभागृहात प्रकाशन करताना
सुनील मेहता, प्रा. प्र.के.घाणेकर आणि लेखक मिलिंद जोशी

ग्रंथांची पूजा करून साजरी केलेली अभिनव गुरु पौर्णिमा
नातू बाग पुणे येथील सुशीलाबाई वीरकर हायस्कूलमधील विद्यार्थ्यांनी
मेहता पब्लिशिंग हाऊसच्या ग्रंथदालनात येऊन ग्रंथांची पूजा करून गुरुपौर्णिमा साजरी केली.

- ◆ ऑगस्ट २०११
- ◆ वर्ष अकरावे
- ◆ अंक आठवा

मेहता मराठी ग्रंथजगत

— अनुक्रमणिका —

संपादकीय	४
साहित्यवार्ता	१२
विशेष वार्ता	४३
पुस्तक परिचय	
द बॉय इन द स्ट्राइड पायजमाज	
: अनु. मुक्ता देशपांडे	४८
‘स’ सुखाचा	
: अनु. शुभदा विद्वांस	५४
मी का नाही? : पारू मदन नाईक	६२
मेकिंग द कट	
: अनु. डॉ. देवदत्त केतकर	६८
अभिप्राय	७६
पुरस्कार	८४
वाद-संवाद	८८
वाचकांचा प्रतिसाद	९४
श्रद्धांजली	९८
बालनगरी	१०२

संपादक :

सुनील मेहता

कार्यकारी संपादक :

शंकर सारडा

अंकाची किंमत १५ रु.

वार्षिक वर्गणी

मनीऑर्डरने पाठवावी.

प्रसिद्धी

दरमहा ११ तारखेस

मांडणी-अक्षरजुळणी
मेहता हाऊस

संपादक-मुद्रक-प्रकाशक : सुनील मेहता,
१९४१ सदाशिव पेठ, माडीवाले कॉलनी,
बाजीराव रोड, टेलिफोभवनसमोर, पुणे-४११ ०३०
फोन : ०२०-२४४७६९२४/२४४७५४६२

Extension (ग्रंथजगत विभाग) - २२७/२४३

Email - info@mehtapublishinghouse.com

Website - www.mehtapublishinghouse.com

वार्षिक वर्गणी १५० रु. तीन वर्षांची ३५० रु. पाच वर्षांची ५०० रु.
३ किंवा ५ वर्षांसाठी वर्गणीदार झाल्यास पुस्तक भेट !

या अंकातील लेखांतील मते ही त्या त्या लेखकांची असून त्यांच्याशी संपादक सहमत असतीलच असे नाही.

मूर्ती क्लासिकल लायब्ररी ऑफ इंडिया

‘इन्फोसिस’चे संस्थापक एन. आर. नारायण मूर्ती यांनी भारतीय ग्रंथांच्या प्रकाशनासाठी हार्वर्ड युनिव्हर्सिटीला ५४ लाख डॉलर्सची -२२ कोटी रुपयांची घसघशीत देणगी देऊन सर्वांनाच थक्क करून सोडले आहे.

इन्फोसिस या माहितीतंत्रज्ञान क्षेत्रातील सॉफ्टवेअर कंपनीने १९८१ मध्ये व्यापारउद्योगात एका अभिनव संकल्पनेची मुहूर्तमेढ पुण्यनगरीत रोवली. प्रत्येकी दहा हजार रुपये भांडवल घेऊन नारायण मूर्ती, नंदन निलेकाणी, एस. गोपालकृष्णन, अशोक अरोरा वगैरे मध्यमवर्गीय पार्श्वभूमी असलेल्या सहा जणांनी इन्फोसिस टेक्नॉलॉजीज् ही संस्था स्थापन केली. भारतीय कौशल्याचा आणि बुद्धिमत्तेचा वापर करून आपल्या सॉफ्टवेअर कंपनीने सातासमुद्रापारच्या बाजारपेठांना माहिती तंत्रज्ञान क्षेत्रात सल्ला देणे, बॅकिंग सॉफ्टवेअर तयार करून देणे, कमीत कमी उत्पादन खर्चात जिथे उत्पादन घेता येईल तिथे ते घ्यायचे आणि जिथे सर्वाधिक फायदा मिळेल तिथे ते विकायचे, स्थानिक स्तरावर विचार करून जागतिक स्तरावर कार्य करणे, ग्लोबल डिलिव्हरी मॉडेल, जागतिक विकास केंद्र आणि जागतिक विकास केंद्रांना जोडलेले जागतिक बुद्धिसंपदा केंद्र या त्रिसूत्रीवर भर देऊन, जगभरातल्या टाइम झोनमधील अंतराचा वापर करून जागतिक पुरवठा मॉडेलसचा चोवीस तास सेवा देणे या बिझनेस मॉडेलद्वारे इन्फोसिसने मानवी साधनसंपत्तीवर आधारित एक मोठा उपक्रम यशस्वी करून दाखवला.

१९८२ साली ११.४६ लाख रुपयांची एकूण विक्री करणारी इन्फोसिस दहा वर्षात ९.४६ कोटींची उलाढाल करू लागली. परंतु तीच २००२ मध्ये २४६ कोटींचे ब्रँडमूल्य आणि ५९३३८ कोटींचे बाजारपेठेतील मूल्य असणारी कंपनी बनली. २०११-१२ चे वार्षिक उत्पन्न ३१७७७ कोटी अपेक्षित आहे. १ लाख ३३ हजार कर्मचारी इन्फोसिसमध्ये काम करतात.

अध्यक्ष म्हणून एन.आर. नारायण मूर्ती यांना आता इन्फोसिसच्या दैनंदिन कामातून

निवृत्ती पत्करली आहे. कंपनी सुरू करताना नोकरी करणाऱ्या पत्नीकडून दहा हजार रुपये उसने घेणाऱ्या आणि कधी अडचणीच्या वेळी कर्मचाऱ्यांचे पगार देण्यासाठी बायकोचे दागिने गहाण ठेवणाऱ्या नारायण मूर्तीकडे आज अब्जावधी रुपयांची रोख शिल्लक आहे. एक मुलगा, एक मुलगी- दोन्हीचे शिक्षण पूर्ण झालेले असून विवाहही झाले आहेत. पत्नी सुधा मूर्ती इन्फोसिस फाऊंडेशन तर्फे समाजोपयोगी कार्याला सक्रिय सहाय्य करित असतात.

नारायण मूर्तींनी आपला मुलगा रोहन याच्या आग्रहावरून नुकतीच हार्वर्ड युनिव्हर्सिटीला ५२ लाख डॉलर्सची देणगी दिली आहे. या देणगीतून हार्वर्ड युनिव्हर्सिटी प्रेस 'मूर्ती क्लासिकल लायब्ररी ऑफ इंडिया' हा उपक्रम राबवणार आहे. भारतीय भाषांतील अभिजात वाङ्मयाचे शेकडो खंड या उपक्रमांतर्गत प्रसिद्ध होणार आहेत. हे ग्रंथ नव्याने समकालीन इंग्रजीत अनुवादित केले जातील. पुढे तामिळ, कन्नड, बंगाली, मराठी, पंजाबी वगैरे भारतीय भाषांमधील अभिजात कलाकृतीही या ग्रंथ मालिकेत प्रकाशित होतील. मराठीपुरते बोलायचे तर ज्ञानेश्वरी, लीळाचरित्र, नामदेव गाथा, तुकाराम गाथा, एकनाथांचे साहित्य, आज्ञापत्र, नरेंद्राचे रुक्मिणी स्वयंवर, यापासून हरिभाऊ आपटे, आगरकर, लोकमान्य टिळक... वगैरेचे ग्रंथ समाविष्ट होऊ शकतील. त्यानंतर १९२० पासूनच्या साहित्याचाही समावेश होऊ शकेल. "भारताचा समृद्ध आणि अभिजात वाङ्मयीन वारसा जगाच्या कानाकोपऱ्यात पोचवण्याची ही महत्वाकांक्षी योजना आहे. या योजनेशी आमचा घनिष्ठ संबंध जोडला जात आहे याचा आम्हाला आनंद वाटतो." असे सुधा मूर्ती यांनी ही देणगी जाहीर करताना म्हटले आहे.

हार्वर्ड युनिव्हर्सिटी प्रेसने यापूर्वी अभिजात वाङ्मयाच्या प्रसिद्धीसाठी अनेक योजना राबवल्या आहेत. १९०९ मध्ये हार्वर्ड क्लासिक्स म्हणून ५१ पुस्तकांच्या संचाच्या हजारो प्रती विकल्या गेल्या. ही ५१ पुस्तके वाचणे म्हणजे जगातले समग्र ज्ञान आत्मसात करणे होय, अशी अमेरिकन नागरिकांची भावना होती. अनेक सुखवस्तू घरांमध्ये या हार्वर्ड क्लासिक्सची एका स्वतंत्र शोकेसमध्ये प्रतिष्ठापना केली गेली होती. ही क्लासिक्स घरात असणे म्हणजे आपण सुसंस्कृत आहोत हे सिद्ध करणे होय. ही पुस्तके एकावर एक ठेवली तर पाच फूट उंचीचा शेल्फ भरून जाई. त्यानंतर हार्वर्ड युनिव्हर्सिटी प्रेसने लोएब क्लासिक्स लायब्ररीद्वारे ग्रीक आणि लॅटिन प्राचीन साहित्य प्रकाशित केले.

सर्व पुस्तके पातळ पण टिकाऊ बायबल पेपरवर, ठराविक आकारात, विशिष्ट टाइपफेसमध्ये छापली जात. किंमतही सारखी.

इ.स. २००१ मध्ये टॅटी रेनेसान्स लायब्ररी संचाचा आरंभ झाला.

इटलीमध्ये विद्येच्या पुनरुत्थानाला १५-१६ व्या शतकात चालना मिळाली.

त्यावेळचे साहित्य या संचामध्ये समाविष्ट केले गेले आहे.

इ.स.२००५ मध्ये 'क्ले संस्कृत लायब्ररी'चा श्रीगणेशा झाला. या उपक्रमाची सूत्रे मात्र न्यूयॉर्क युनिव्हर्सिटी प्रेस आणि जेजेस फाउंडेशन यांच्याकडे होती.

मूर्ती क्लासिकल लायब्ररी ऑफ इंडिया या संचातील भारतीय पुस्तकांमध्ये मूळ संहिता व तिचा अनुवाद याबरोबर, त्या त्या पुस्तकांवरील परिचयात्मक लेख, विशेषज्ञांचे टिपण, अध्ययनाला उपयुक्त टीपा यांचा समावेश असेल. इतर संचांमध्ये या गोष्टींचा समावेश नव्हता.

या योजनेचे अध्वर्यू संस्कृतचे व्यासंगी अभ्यासक शेल्डन पोलॅक हे आहेत. ते सध्या कोलंबिया युनिव्हर्सिटीत विल्यम रेन्सफोर्ड कॉलेजमध्ये संस्कृत आणि दक्षिण आशियाई भाषांचे प्राध्यापक आहेत. क्ले संस्कृत लायब्ररीचेही संपादन त्यांच्याकडे आहे. त्याबद्दल भारत सरकारने त्यांना 'पद्मश्री' देऊन गौरविले आहे.

या योजनेचे स्वागत करताना नोबेल पुरस्कार विजेते डॉ. अमर्त्य सेन म्हणाले, भारतातील उत्तमोत्तम साहित्याची आजही पाश्चात्य जगाला पुरेशी माहिती नाही. भारतात अनेक भाषा आहेत; त्यात उत्कृष्ट लेखन आहे, परंतु प्रादेशिक भाषांमधील हे साहित्य अनुदानाच्या अभावी त्या त्या प्रदेशाच्या बाहेर अज्ञातच राहिलेले आहे. मूर्ती क्लासिकल लायब्ररीमुळे भारतीय प्रादेशिक भाषांमधील साहित्य इंग्रजीत उत्तम प्रकारे अनुवादित होऊन पहिल्यांदाच पाश्चात्य जगात उपलब्ध होईल. युरोपियन भाषांतही मग ते जाणे सुलभ ठरेल. कोणत्याही प्रश्नाच्या संदर्भात 'जागतिक समज', वैश्विक भूमिका विकसित करण्याच्या दिशेने या उपक्रमाचे योगदान महत्त्वपूर्ण राहील.

या योजनेतील पुस्तके छापिलेले स्वरूपात तर उपलब्ध असतीलच, डिजिटल स्वरूपातही मिळू शकतील. सप्टेंबर २०१३ पासून पुस्तकांचे प्रकाशन सुरू होईल.

अमेरिकेत प्रसिद्ध होणाऱ्या पुस्तकांच्या किंमती भरमसाट असतात. हार्वर्ड क्लासिक्सच्या सध्याच्या किंमती २६ ते ३० डॉलर्सच्या दरम्यान आहेत. त्या भारतीयांना परवडणार नाहीत. भारतीय आवृत्त्यांच्या प्रकाशनाची वेगळी स्वतंत्र योजना आखली तर भारतीयांना दोनशे-अडीचशे रुपयात ही पुस्तके देता येतील, असे आज तरी वाटते. त्याबाबत विचारविमर्श व्हायला हवा. या योजनेसाठी निवडल्या जाणाऱ्या मराठी पुस्तकांचेही मार्केटिंग स्वतंत्रपणे करणे इष्ट ठरेल.

रोहन मूर्ती हे हार्वर्ड मध्ये माहिती तंत्रज्ञानावर डॉक्टरेट करित आहेत. त्यांना तेथे डॉ. परिमित पाटील यांच्यामुळे अभिजात साहित्याची आवड निर्माण झाली. त्यातून या उपक्रमाला चालना मिळाली. ही एक उल्लेखनीय घटना म्हणावी लागेल.

आगामी

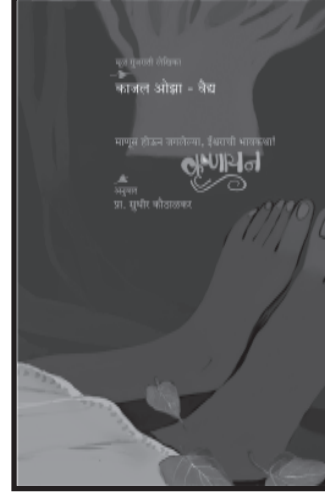
कृष्णायन

काजल ओझा-वैद्य

अनुवाद

प्रा. सुधीर कौठाळकर

२००० रु. पोस्टेज २५ रु.

“स्त्रिया एकमेकीपेक्षा वेगळ्या का बरं नसतात....?”

द्रौपदीच्या महालात घडलेली घटना डोळ्यांसमोर येऊन, अश्वत्थाखाली बसलेल्या कृष्णाच्या मनात अनेक विचार येत होते....

“कोणत्याही युगात, कोणत्याही वयाची स्त्री एकसारखाच विचार करते. एकसारखाच अनुभव घेते. समान बाबतीत वेदना अनुभवते. एकसारख्या गोष्टीबद्दल रागावते. राग व्यक्त करण्याची रीत पण एकसारखीच असते.” असे का? हा प्रश्न कृष्णाच्या मनात आला आणि त्यावर तो स्वतःच हसलाही.

या प्रश्नाला आता काही अर्थ होता का? आयुष्य जगून झालं होतं... “आपल्या जीवनात आलेल्या महत्त्वाच्या तीनही स्त्रिया आपल्याबद्दल एकसारख्याच संवेदना का अनुभवत होत्या? एकाच पद्धतीनं दुःखी का होत होत्या?

खरं तर असा विचार करण्याची वेळही आता निघून गेली होती. आता होतं ते... केवळ स्मरण...!

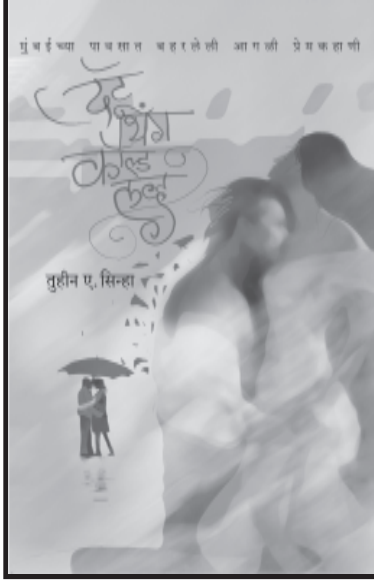
प्रत्यक्ष दृष्टीसमोर त्या स्त्रिया नव्हत्याच. तरीही त्या तिघींचे डोळे त्याच्याकडे बघत होते... आशेनं, अपेक्षेनं, उपहासानं ...

प्रेयसी... पत्नी... आणि सखी... त्या तिघी जणी... खळाळणाऱ्या प्रवाहाबरोबर वाहत जणू म्हणत होत्या... “तुझ्यात विलीन होण्यातच आमच्या जीवनाचं सार्थक आहे. तुझा खारटपणा स्वीकार्य आहे. कारण तूच आम्हाला विशालता दिलीस, अमर्याद पसरण्याचा अस्तित्त्वबोध तूच दिलास... आमचं प्रखर तेज सामावून घेऊन आम्हाला तूच शीतलता दिलीस ... आमचं स्त्रीत्व स्वीकारून अखंड प्रेम दिलंस”

मेहता मराठी ग्रंथजगत : ऑगस्ट २०११ । ७

आगामी

दॅट थिंग कॉल्ड लव्ह

तुहीन ए. सिन्हा
अनुवाद
श्यामल कुलकर्णी

२००० रु. पोस्टेज २५० रु.

पावसाळ्याच्या पार्श्वभूमीवर,
मुंबई मायानगरीत रंगलेल्या प्रेमकहाण्या.
एका विवाहितेमध्ये आपली आदर्श पत्नी, सखी
शोधणारा उमदा, तरुण जाहिरात व्यवस्थापक.
पत्नीला पूर्वाश्रमीच्या प्रियकराचा विसर पडावा, म्हणून
वाट बघणारा सहनशील पती.
स्त्रीलंपट पण दिलदार पुरुष आणि कॉलगर्ल असलेली
रिसेप्शनिस्ट यांच्यातील प्रेमाचे भेदक दर्शन.

८ | ऑगस्ट २०११ : मेहता मराठी ग्रंथजगत

आगामी

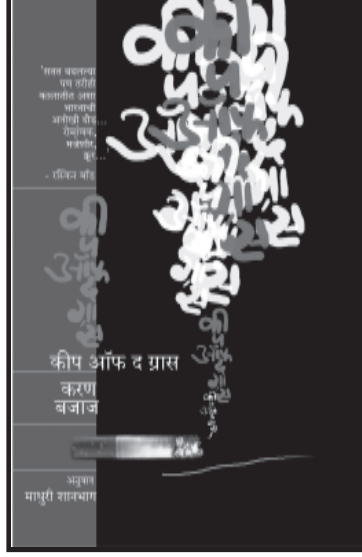
कीप ऑफ द ग्रास

करण बजाज

अनुवाद

माधुरी शानभाग

१६० रु. पोस्टेज २५ रु.

वयाच्या पंचविसाव्या वर्षी येलसारख्या विद्यापीठातून पदवी घेऊन, तुम्ही वॉलस्ट्रीटवरील बँकेमध्ये वर्षाला पाच लाख डॉलर्स कमवू लागाल आणि वयाच्या तिसाव्या वर्षी कोट्यधीश बनाल.

मात्र तुम्ही जर स्थलांतरित भारतीय आईबापाच्या पोटी अमेरिकेत जन्मलेले सम्राट रतनसारखे असाल, तर तुम्ही हे सर्व सोडून भारतीय बीस्कूलमध्ये प्रवेश घ्याल....

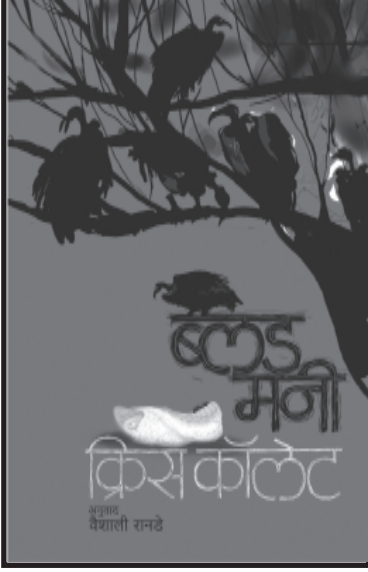
सम्राटचा चक्रावून टाकणारा प्रवास बंगलोरच्या आय.आय.एम.पासून सुरू होतो. वेडीवाकडी वळणे घेत, स्वप्नातही येणार नाहीत अशा जागी त्याला त्याचे आयुष्य घेऊन जाते ... आणि घडू नयेत अशी कृत्ये त्याच्या हातून घडतात.. विपश्यना, ध्यानधारणा, सेक्सी डॉनिश हिप्पीबरोबर हिमालयात भटकणे, नरभक्षक साधूबरोबर बनारसच्या गंगाघाटावर बसणे आणि राजाभैय्याच्या प्रजेला साबण विकणे.

हा सगळा प्रवास त्याला कुठे घेऊन जातो?...

करण बजाजच्या या पहिल्याच कादंबरीत चालू पिढीतल्या तरुणाईची स्पंदने प्रकट होतात आणि ती वाचकांना अंतर्मुख करतात.

आगामी

ब्लड मनी

लेखक

क्रिस कॉलेट

अनुवाद

वैशाली रानडे

२००० रु. पोस्टेज २५ रु.

गुप्तहेर खात्यातील उपायुक्त मरिनर सुट्टी घेणार, इतक्यात डे नर्सरीच्या पाळणाघरातून सहा आठवड्यांच्या जेसिका क्लिनमानचे अपहरण होते. त्याची रजा रद्द होते. या पब्लिक केसमध्ये मरिनर पुढाकार घेतो. सुरुवातीला केवळ एक अपहरण वाटणारी ती घटना नंतर नियोजनबद्ध योजना वाटू लागते. मरिनरला शोध लागतो की, अपहरण झालेल्या मुलीचे वडील शास्त्रीय संशोधन कंपनीत काम करत आहेत आणि प्राणी हक्कांसाठी लढणाऱ्यांचे ते लक्ष्य आहेत.

दोन दिवसांनी एका तुटक मजकूराच्या चिठ्ठीमुळे प्राणी हक्क संरक्षण समितीचेच लोक या दहशतीमागे आहेत हे स्पष्ट होते.

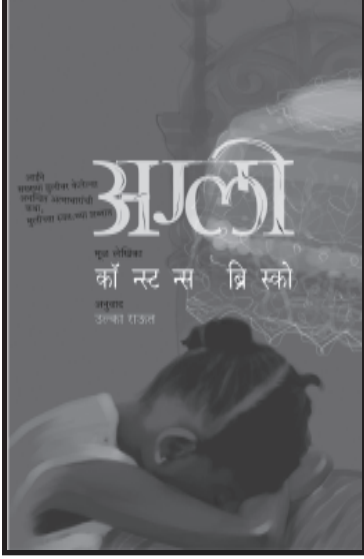
पण पाळणाघरातील एक सेविका एका गाडीखाली मारली जाते, तेव्हा ही केस खऱ्या अर्थाने खळबळ उडवते.....

वातावरण आणि व्यक्तिरेखांचे मार्मिक आणि चटपटीत वर्णन करणारी, कोलेट ही एक उत्तम लेखिका आहे...

– यॉर्कशायर पोस्ट

आगामी

अगली

मूळ लेखक
कॉन्स्टन्स ब्रिस्को

अनुवाद
उल्का राऊत

२५० रु. पोस्टेज ३० रु.

मी माझा शाळेचा फोटो आईला दिला.
तिने माझ्या फोटोकडे नीट निरखून पाहिले.
नंतर माझ्याकडेही बारकाईने पाहिले.
'देवाऽ, ही कार्टी इतकी कुरूप कशी जन्माला आली? किती कुरूप
आहे ही...!'

क्रूर, विद्ध करणारे हे शब्द ही केवळ सुरुवात असते.
कॉन्स्टन्सची आई अतिशय पद्धतशीरपणे, कायम आपल्या मुलीचा
शारीरिक आणि मानसिक छळ करते. सततची मारझोड आणि उपासमार
ह्यामुळे पराकोटीची निराश होऊन कॉन्स्टन्स सामाजिक सेवाभावी संस्थेमध्ये
आश्रय घेण्याचाही प्रयत्न करते. तिला अक्षरशः वाऱ्यावर सोडून तिची आई
चक्क दुसरीकडे राहायला निघून जाते. घरात गॅस नाही, वीज नाही, खायला
अन्न नाही अशा बिकट परिस्थितीशी मुकाबला करित कॉन्स्टन्स दिवस
काढते.

अत्यंत यातनामय जीवनाला कॉन्स्टन्स कमालीच्या धैर्याने तोंड देते.
कॉन्स्टन्सच्या हृदयद्रावक - आणि यशस्वी - जीवनसंग्रामाची ही कथा.

साहित्यवार्ता

* महादेव मोरे यांना हक्काचा 'विसावा'

मराठी साहित्यात चौफेर लेखन करणारे महादेव मोरे उपजीविकेसाठी आजही पिठाच्या गिरणीत १२ ते १४ तास राबत असतात आणि शहरात सायकलवरूनच वावरत असतात. मोरे यांचे घरकुलाचे स्वप्न साकार व्हावे, यासाठी आमदार काकासाहेब पाटील यांनी निपाणी पालिकेकडून एक हजार २०० चौरस फुटांचा भूखंड मोफत मंजूर करून घेतला. त्यानंतर त्यांनी महाराष्ट्राचे तत्कालीन मुख्यमंत्री विलासराव देशमुख यांच्याकडून १४ जानेवारी २००८ रोजी मुख्यमंत्री साहाय्य निधीतून दोन लाख रुपये व मुंबईच्या जनसेवा ट्रस्टच्या बाबासाहेब हळबे यांच्याकडून एक लाख रुपये मिळवले. निपाणी पालिकेनेही एक लाख रुपये दिले. यातूनच 'विसावा' हे घरकुल साकारले.

मोरे यांनी गेल्या ५० वर्षांत कथा, कादंबऱ्या, ललितगद्य अशी सुमारे ५० पुस्तके लिहिली आहेत. त्यांना राज्य सरकारचाही दोन वेळा पुरस्कार मिळाला. मराठी साहित्य परिषद, महाराष्ट्र फाउंडेशन अमेरिका आदी संस्थांनीही पुरस्कार देऊन त्यांचा गौरव केला. त्याशिवाय त्यांच्या अनेक कथाकादंबऱ्यांना विविध पुरस्कार मिळाले.

'चेहऱ्यामागचे चेहेरे' या पुस्तकाला २००२-०३ चा शासनाचा पुरस्कार मिळाला. मोरे यांच्या पत्नी काही वर्षांपासून संधिवात व मधुमेहाने अंथरुणाला खिळून आहेत. उपजीविकेसाठी चालविलेली पिठाची गिरणी हे मोरे यांचे शक्तिस्थान. म्हणूनच तंबाखू, वखार, विडी कामगार महिला, देवदासी, जोगतिणी, मांग-गारुडी, बेल पतारी, चालक क्लीनर, यांचा जीवनसंघर्ष त्यांना सतत अस्वस्थ करत गेला.

* मीना प्रभू यांच्या तिबेटवरील पुस्तकाचे प्रकाशन

“साहित्य हे केवळ आनंद देणारे असू नये, तर त्यातून लोकांना अलर्ट करणारी माहिती मिळाली पाहिजे. मीना प्रभू यांचे 'वाट तिबेटची' हे पुस्तक प्रवासवर्णनासोबतच तिबेटच्या माध्यमातून चीनच्या धोरणासंबंधी भाष्य करणारे आहे”, असे मत केंद्रीय

उर्जामंत्री सुशीलकुमार शिंदे यांनी पुरंदरे प्रकाशन आणि गार्डियन हॉलिडेजतर्फे आयोजित प्रकाशन समारंभात व्यक्त केले. तिबेटमध्ये अनुपम सृष्टिसौंदर्य असून दलाई लामा हेच येथील लोकांचे दैवत आहे,' असे मीना प्रभू यांनी सांगितले. अमृत पुरंदरे यांनी आभार मानले.

*** अंतर्मुख करणारे लेखन वाचनीय**

‘कथासंग्रहाचे साहित्यविश्वात एक वेगळे स्थान आहे. स्वतःचे जगणे उलगाडताना त्यातून वाचकाला अंतर्मुख होऊन विचार करायला लावणारे लिखाण महत्वाचे असते.’ असे मत ज्येष्ठ चित्रपट दिग्दर्शक राजदत्त यांनी व्यक्त केले.

पृथ्वीराज प्रकाशनाच्या वतीने जयश्री घुले यांच्या ‘रजनीगंधा’ कवितासंग्रहाचे व ‘सुखदा’ या कथासंग्रहाचे प्रकाशन ज्येष्ठ चित्रपट दिग्दर्शक राजदत्त यांच्या हस्ते करण्यात आले. कृषितज्ञ दीपक आसेगावकर, कवी म.भा.चव्हाण उपस्थित होते.

‘भावभावनांचा आणि शब्दांचा फुलोरा मांडण्यापेक्षा वाचकाला स्वतःलाच विचार करायला प्रवृत्त करणारे साहित्य असले पाहिजे,’ असे राजदत्त म्हणाले. ‘एक उत्तम क्रीडा शिक्षिका व देशपातळीवरील कब्बडीपटू असलेल्या घुले यांनी वयाच्या ६६ व्या वर्षी केलेले कथालेखन कौतुकास्पद आहे,’ असे आमदार उल्हास पवार म्हणाले.

*** न्यू इंग्लिश स्कूलमधील तारांगण २१ वर्षांनंतर पुन्हा सुरू**

गेली दोन दशके विविध कारणांमुळे बंद असलेले टिळक रोडवरील न्यू इंग्लिश स्कूलमधील ‘तारांगण’ आता नव्या स्वरूपात सुरू झाले आहे. न्यू इंग्लिश स्कूलचे १९५४ मध्ये नानावाड्यातून टिळक रस्त्यावर स्थलांतर झाले. शाळेच्या या नवीन वास्तूत काहीतरी आगळेवेगळे असावे या विचारातून शाळेचे त्या वेळचे मुख्याध्यापक पु.ना. वीरकर यांनी १९५४ मध्ये आकाशनिरीक्षणासाठी हे कृत्रिम तारांगण शाळेत उभारले. वालचंद ग्रुप ऑफ इंडस्ट्रीजच्या देणगीतून अमेरिकेतील स्पिट्झ कंपनीने बनविलेले आशियातील पहिले कृत्रिम तारांगण पुण्यात सुरू झाले. १९९० पर्यंत अनेक विद्यार्थी, खगोलप्रेमी यांनी आकाशनिरीक्षणाचा आनंद लुटला. मात्र त्यानंतर या यंत्रातील काही भाग खराब झाले आणि हे यंत्र बंद पडले.

झोंबी

आनंद यादव

जळजळीत वास्तव व लालित्य यांचा मनोरम संगम घडलेली
श्रेष्ठ कादंबरी

३०००. पोस्टेज ३००.

मेहता मराठी ग्रंथजगत : ऑगस्ट २०११ । १३

२००८ या आंतरराष्ट्रीय खगोलशास्त्र वर्षानिमित्त हे तारांगण सुरू करण्यात यश आले. जगभरात अन्यत्र कोठेही चालू अवस्थेत नसलेले सर्वांत जुने ऑप्टिकल प्रतिमेचे तारांगण पुण्यात कार्यरत झाले. या कामात पुण्यातील अनेक खगोलप्रेमींनी त्यांना मदत केली.

या यंत्राला काही उपकरणे जोडलेली असून त्यांच्या सहाय्याने अवकाशातील संकल्पना स्पष्ट केल्या जातात. जिओ सेंट्रिक अर्थ या उपकरणाच्या साह्याने एकाच वेळी पृथ्वीवरील कोणत्याही ठिकाणचे आकाश पाहता येते. अॅस्ट्रॉनॉमिकल ट्रॅगलच्या साह्याने त्रिकोणमिती ही संकल्पना स्पष्ट केली जाते. मेरिडियन उपकरणाच्या साह्याने ताऱ्यांचे अक्षांश काढता येतात. प्लॅनेट्स को-ऑर्डिनेटसच्या मदतीने सूर्याचा भासमान मार्ग, क्रांती वृत्त, आयनिक वृत्त, वैश्विक वृत्त समजून घेता येते.

या संदर्भात शाळांनी न्यू इंग्लिश स्कूल टिळक रोड येथे ०२०-२४३३६०२९ या क्रमांकावर संपर्क साधावा.

* एका परिसाची कथा - प्रकाशन

‘एका परिसाची कथा’ ह्या मिलिंद जोशी लिखित व मेहता पब्लिशिंग हाऊस प्रकाशित लघुकथासंग्रहाच्या नवीन पुस्तकाचे प्रकाशन इतिहास संशोधक आणि निसर्ग अभ्यासक प्रा. प्र.के. घाणेकर यांच्या हस्ते १६ जुलै रोजी सेनापती बापट रोड वरील मराठा चेंबर ऑफ कॉमर्सच्या सभागृहात करण्यात आले.

* इतिहास आणि आख्यायिका

“आख्यायिकांना इतिहासात दुय्यम महत्त्व असले, तरी त्या संशोधनाच्या दृष्टीने दिशा देण्याचे काम करतात, त्यामुळे ऐकीव व लिखित स्वरूपातील आख्यायिकांकडे दुर्लक्ष करून चालणार नाही, इतिहासाद्वारे लोकांमध्ये पूर्वाकाळाबद्दल गोडी निर्माण होते. त्यासाठी त्याला पुराव्याची जोड देऊन आख्यायिकांमधील सत्य, असत्य समाजासमोर मांडण्याची गरज आहे.” असे मत इतिहासाचे अभ्यासक महेश तेंडुलकर यांनी ल. ना. जोशीलिखित ‘ऐतिहासिक आठवणी आणि आख्यायिका’ या पुस्तकाच्या प्रकाशनप्रसंगी व्यक्त केले. यावेळी इतिहासाचे अभ्यासक मंदार लवाटे, चिं. ग. कर्वे, प्रसाद जोशी, सुधा साठे, विमल साठे वगैरे उपस्थित होते. माधव कर्वे यांनी प्रास्ताविक केले. वल्लरी जोशी यांनी आभार मानले.

* ‘पुष्पघाटी’ची ओळख

‘फुलांच्या प्रदेशातील’ हे पुस्तक संशोधकांसमोर प्रश्न निर्माण करणारे आहे, असे मत डेक्कन अभिमत विद्यापीठाचे अध्यक्ष डॉ. गो. बं. देगलूरकर यांनी व्यक्त केले.

प्र.के. घाणेकर यांनी लिहिलेल्या ‘भटकंती उंच उंच हिमालयात, या देखण्या फुलांच्या प्रदेशात’ या व्हॅली ऑफ फ्लॉवर्सची माहिती देणाऱ्या पुस्तकाचे प्रकाशन

डॉ. देगलूरकर यांच्या हस्ते झाले. डॉ. मंदार दातार, स्नेहल प्रकाशनचे रवींद्र घाटपांडे उपस्थित होते.

डॉ. देगलूरकर म्हणाले, घाणेकर यांनी वेगवेगळ्या विषयांवर विपुल लेखन केले आहे. फुलांच्या साम्राज्यातील लेखन हळुवार आहे.

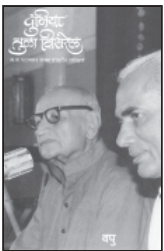
डॉ. मंदार दातार म्हणाले, डोळस निरीक्षणासाठी हे पुस्तक उपयुक्त आहे. पक्ष्यांचे निरीक्षण करणाऱ्यांची संख्या बरीच आहे. तशी फुलांचे निरीक्षण करणाऱ्यांची संख्या वाढायला हवी. फुलांच्या प्रदेशाची पहाणी कशी करावी, याची माहिती या पुस्तकात देण्यात आली आहे.

लेखक घाणेकर म्हणाले, निसर्गाची आवड असणाऱ्यांनी हा प्रदेश पाहण्यासाठी अवश्य जावे. सृष्टीत जेवढे रंग आहेत, तेवढ्या रंगांची फुले येथे दिसतात. खरे ब्रह्मकमळ फक्त येथेच पहायला मिळते.

* 'ब्रेल मित्र'मध्ये आता 'मराठी शुद्धलेखन'

अंध व्यक्तींसाठीही वाचनसाहित्य उपलब्ध व्हावे, या उद्देशाने मॉड्युलर इन्फोटेकतर्फे श्रीलिपी ब्रेल हे सॉफ्टवेअर विकसित करण्यात आले असून, याद्वारे ब्रेल मित्रवर मराठी व अन्य भाषांतील पुस्तके साठवता येऊ शकतात. अरुण फडके यांनी आपली पुस्तके ब्रेल मित्रवर अपलोड करण्याची संमती दिली आहे. आठवी ते एमए पर्यंतच्या अभ्यासक्रमात शुद्धलेखनासाठी उपयुक्त ठरणारे 'शुद्धलेखन आणि मार्गप्रदीप' यामध्ये समाविष्ट असून, अन्य पुस्तकेही लवकरच उपलब्ध होतील.

गोखले इन्स्टिट्यूट ऑफ पॉलिटिक्स अँड इकॉनॉमिक्समध्ये एम ए इकॉनॉमिक्स कोर्स करणाऱ्या सिद्धी देसाई या अंध विद्यार्थिनीने ब्रेल मित्रचे प्रात्यक्षिक दाखविले. प्रकाशकांनी संमती दिल्यास अधिकाधिक मराठी पुस्तकांचा समावेश या उपकरणामध्ये करता येईल. पुस्तकांचे ब्रेल रूपांतरण संस्थेतर्फे निःशुल्क करण्यात येईल असे मॉड्युलर इन्फोटेकचे व्यवस्थापकीय सहसंचालक रघुनंदन जोशी म्हणाले. संस्थेतर्फे सात जुलै रोजी शुद्धलेखनाच्या प्रशिक्षणासाठी एकदिवसीय कार्यशाळा आयोजित करण्यात आली होती. संपर्क दूरध्वनी २४२२७९९४, २५४७४६२२

दुनिया तुला विसरेल
व. पु. काळे

वपुचं हे पुस्तक म्हणजे एक मैफलच

६००. पोस्टेज २००.

मेहता मराठी ग्रंथजगत : ऑगस्ट २०११ । १५

*** साहित्य संमेलन बडोद्याला?**

आगामी साहित्य संमेलन महाराष्ट्राबाहेर होण्याची शक्यता आहे. साहित्य संमेलनाच्या आयोजनासाठी बडोद्याच्या मराठी वाङ्मय परिषदेने प्रस्ताव दिला आहे. गेल्या ११ वर्षांमध्ये साहित्य संमेलन महाराष्ट्राबाहेर झालेले नसल्याने यंदाचे संमेलन बडोद्याला होण्याची चिन्हे आहेत. महाराष्ट्राबाहेर या अगोदर इंदूर, बेळगाव या ठिकाणी संमेलने झाली आहेत. २००० मध्ये इंदूरला साहित्य संमेलनाचे अयोजन करण्यात आले होते.

*** 'हॅरी पॉटर' वाचा आता इंटरनेटवर!**

लहान मुलांप्रमाणेच मोठ्या माणसांनाही वेड लावणाऱ्या 'हॅरी पॉटर' या पुस्तकाचा सातवा भाग आता 'ई-बुक'च्या माध्यमातून इंटरनेटवरही उपलब्ध होणार आहे असे पुस्तकाच्या लेखिका जे. के. रोलिंग यांनी जाहीर केले. ऑक्टोबरमध्ये 'ऑडिओ बुक' आणि 'ई-बुक' या माध्यमातून प्रसिद्ध होणार आहे. यासाठी 'पॉटरमोअर' (pottermore) हे नवे संकेतस्थळही ३१ जुलैपासून सुरू करण्यात येणार आहे. 'सोनी कॉर्पोरेशन' हे या संकेतस्थळाचे भागीदार आहेत. या संकेतस्थळाचे अधिकृत सदस्य होणाऱ्यांपैकी दहा लाख जणांमध्ये ऑनलाइन स्पर्धा घेण्यात येणार असल्याचेही यावेळी सांगण्यात आले. रोलिंग यांनी या 'ई - बुक' साठी आतापर्यंत १८ हजार शब्द लिहिले आहेत.

*** संस्कृतीतील विविध विषयांवर चित्रपट काढणार**

संस्कृती, भाषा, दैवत, संत आदि विषयांवर मी चित्रपट काढणार आहे असे प्रसिद्ध कलादिग्दर्शक व चित्रपट निर्माते नितीन देसाई यांनी सांगितले. वसंत कला आर्ट्सच्या वतीने 'बालगंधर्व' या चित्रपटाविषयीच्या निर्मितीबाबत नितीन देसाई यांची मंगेश वाघमारे यांनी मुलाखत घेतली. शाहू मोडक प्रतिष्ठानच्या अध्यक्ष प्रतिभाताई मोडक, दाजीकाका गाडगीळ, धर्मराज वाघ, शैलेंद्र निर्मळे, तुषार सर्जेकर, राजन वाळवे आदी त्यावेळी उपस्थित होते.

देसाई यांनी 'बालगंधर्व' चित्रपटाच्या कल्पनेपासून त्याच्या चित्रीकरणाच्या प्रवासातील महत्त्वाच्या गोष्टी सांगितल्या. चित्रपटाचे ३६ दिवसांचे चित्रीकरण, अडीचशे लोकांची टीम व शेवटी घडलेल्या घटना सांगताना देसाई यांच्या डोळ्यातून पाणी आले. त्यामुळे प्रेक्षकही गहिवरून गेले.

देसाई म्हणाले की, बालगंधर्वांनी संगीत नाटकांमध्ये एक युग निर्माण केले. ते नव्या पिढीला दाखविण्यासाठी चित्रपट काढण्याचा विचार मनात आला. भारतीय संस्कृतीमध्ये खूप काही दडलेले आहे, ते नव्या पिढीपर्यंत येणे गरजेचे आहे. त्यातूनच मी ऐतिहासिक व्यक्तींवर चित्रपट काढले. थोर कलाकार होण्यासाठी थोर माणूस व्हावे लागते, हे बालगंधर्वांच्या जीवनातून लक्षात येते. कलाकृती जिवंत

करायची असेल, तर त्यासाठी अभ्यास व तन्मयतेची गरज आहे. खूप कलाकृती निर्माण करण्यापेक्षा लक्षात राहणाऱ्या मोजक्याच कलाकृती केल्या पाहिजेत.

*** पाठ्यपुस्तकांचा तुटवडा नाही**

या वर्षी इयत्ता दहावीची बीजगणित, भूमिती, विज्ञान व तंत्रज्ञान या तीन विषयांची पाठ्यपुस्तके नव्याने प्रकाशित करण्यात आली आहेत. ही तिन्ही पाठ्यपुस्तके मराठी, इंग्रजी हिंदीसह आठ माध्यमांमध्ये प्रकाशित झालेली आहेत. तिन्ही विषयांच्या प्रत्येकी १८ लाख ८४ हजार प्रतीची छपाई झाली आहे. बालभारतीच्या वितरण विभागाचे व्यवस्थापक अशोक गायकवाड यांच्याशी ०२०-२५६५६६०६ या क्रमांकावर संपर्क साधावा.

*** गुगल 'प्लस' सेवा**

सोशल नेटवर्किंग विश्वातील 'फेसबुक'च्या साम्राज्याला धक्का देण्यासाठी सर्च इंजिन जायंट 'गुगल'ने 'गुगल प्लस' या नव्या सोशल नेटवर्किंग साइटची घोषणा केली आहे.

या माध्यमातून जगभरातील नेटिझन्सना 'रिअल वर्ल्ड इंटरॅक्शन्स' आणि 'रिअल लाइफ शेअरिंग' ऑनलाइन अनुभवाबरोबरच फोटो, मेसेजेस, कमेंट्स आणि फ्रेंड सर्कलशी कनेक्ट राहण्यासाठी नवनवीन सुविधा देण्यात येणार आहेत. 'जगभरातील नेटिझन्सच्या संख्येत दिवसेंदिवस वाढ होत आहे. त्यामुळे ऑनलाइन शेअरिंगची संकल्पना विस्तारत चालली आहे. सध्या अस्तित्वात असणाऱ्या अन्य सोशल नेटवर्किंगमुळे तोचतोचपणा वाढत आहे. म्हणून गुगल प्लसच्या माध्यमातून नेटिझन्सना 'रिअल लाइफ शेअरिंग' देण्याचा प्रयत्न आहे. गुगल प्लस हे ॲप्लिकेशन ॲंड्रॉइडबेस्ड मोबाईल फोन्समध्ये उपलब्ध करून देण्यात येणार आहे. ही सुविधा वापरण्यासाठी 'इन्व्हिजेशन मिळणार असून ही सुविधा विस्तारण्यासाठी कंपनीतर्फे विशेष प्रयत्न करण्यात येणार आहेत. सध्या या सेवेत 'सर्कल्स', 'स्पार्स', 'हॅंगआउट्स' आणि 'मोबाईल' आदी फीचर्स उपलब्ध आहेत. 'सर्कल्स'च्या माध्यमातून एखाद्या युजरला आपली माहिती यूजर्सपर्यंत किंवा त्याच्या मित्रमैत्रिणीपर्यंत पोचविता येईल.

या सोशल नेटवर्किंगच्या माध्यमातून यूजर्सना 'योग्य गोष्टी योग्य त्या व्यक्तीपर्यंत' पोचविण्याचाही दावा गुगलतर्फे करण्यात येत आहे. या शिवाय 'इन्स्टंट अपलोड' या फीचर मुळे अन्य युजरने परवानगी दिल्यानंतर फोटोग्राफ अथवा अल्बम पाठवता येतील. 'गुगल प्लस' मुळे व्हीडिओ चॅटची सुविधादेखील उपलब्ध होणार आहे.

*** 'ॲपल' ॲप्लिकेशन**

पुण्यातील एक्स्टेंशिया या सॉफ्टवेअर ॲप्लिकेशन डेव्हलप करणाऱ्या कंपनीची एक दोन नव्हे, तर ५३ ॲप्लिकेशन्स 'ॲपल'च्या ॲप स्टोअरवर होस्ट झाली आहेत. त्याचबरोबर 'रिम'च्या 'प्लेबुक' या 'टॅब्लेट'साठी देखील असाच डेव्हलपमेंटचा

प्रोजेक्ट सुरू आहे. त्यामागील तंत्रज्ञानाधारित बुद्धी मात्र भारतीयांची, नव्हे पुणेकरांची आहे!

एक्स्टेंशियाचे सह-संस्थापक आणि सीईओ उमेद कोठावाला म्हणाले, 'अॅपलने आमची सर्टिफाइड अॅप्स डेव्हलपर म्हणून निवड केली आहे. त्यामुळे आम्ही तब्बल ५३ अॅप डेव्हलपर केली असून, ती अॅप स्टोअरवर होस्ट करण्यात आली आहेत. यातील ८० टक्के अॅप्स डाउनलोडिंगसाठी फ्री आहेत. क्यूपोर्नाॅमिक्स (डिस्काउंट कूपन), व्होल्को इंडिया, जस्ट ग्रुप, मोबाईल ट्यूटोरिंग एमबीए फॉर स्टार्टअप्स, आयवर्ड कार्डस, आयईझी फझल आदी अॅप्स डेव्हलपर केली आहेत.

व्होल्को इंडियासाठी डेव्हलपर करण्यात आलेल्या अॅपमुळे ड्रायव्हिंगचा आभास होतो. स्पर्धक कंपनीच्या कारची तुलना करता येते. क्यूपोर्नाॅमिक्स हे विविध कंपन्यांतर्फे देण्यात येत असलेल्या डिस्काउंट ऑफर्सची माहिती देते. प्लेबुक या टॅब्लेटसाठी देखील ऑप्लिकेशन्स डेव्हलपर करण्याचे काम सुरू आहे. 'अॅपल'साठी डेव्हलपर केलेली अॅप्स ही लहान मुलांपासून मोठ्यांपर्यंत सर्वांना उपयुक्त ठरणारी आहेत. भारतातून आणि तेही पुण्यातून 'अॅपल'च्या अॅप स्टोअरवर 'आयपॅड'साठी एवढ्या मोठ्या प्रमाणात अॅप्स होस्ट होण्याची ही पहिलीच वेळ आहे. यातील काही अॅप्स 'आयफोन'साठी देखील उपयुक्त आहेत. 'अॅपल'चा टॅब्लेट आणि फोन असलेल्या व्यक्तीला ही सर्व मोफत ऑप्लिकेशन डाऊनलोड करणे शक्य आहे.

* 'माझी जन्मठेप' - 'ऑडिओ बुक'

स्वातंत्र्यवीर सावरकर यांच्या 'माझी जन्मठेप' मधील धगधगत्या जीवनाचा आलेख आता 'ऑडिओ बुक' मध्ये शिवसंघ प्रतिष्ठानचे कॅप्टन नीलेश गायकवाड यांच्या पुढाकाराने येणार असून हिमानी सावरकर यांनी त्याला संमती दिली आहे.

माझी जन्मठेपच्या ऑडिओबुकच्या निर्मितीचे काम ठाण्यात झाले. प्रसिद्ध अभिनेते उदय सबनीस यांच्यासह अनेक कलावंत या पुस्तकाच्या अभिवाचनात सहभागी झाले आहेत. सचिन शिंदे हे दिग्दर्शनाची बाजू सांभाळत असून, निर्मिती आणि ध्वनिसंकलन दत्ता पाटील करीत आहेत.

* भारतात नावीन्यपूर्ण विद्यापीठे

मूळ भारतीय वंशाच्या (पीआयओ) विद्यार्थ्यांसाठी देशात पाच ठिकाणी विद्यापीठे स्थापन केली जाणार आहे. नावीन्यपूर्ण विद्यापीठांबाबतचे विधेयक संसदेत सादर करण्यात आले असून, त्याला मंजुरी मिळाल्यानंतर पीआयओ विद्यापीठे सुरू होणार आहेत. टोरांटो येथे नुकत्याच संपलेल्या मिनी प्रवासी भारतीय दिनाच्या समारोप कार्यक्रमात परदेशी भारतीय व्यवहार खात्याचे सचिव दीदार सिंग यांनी ही माहिती दिली. ते म्हणाले, "पीआयओ विद्यार्थ्यांच्या उच्च शिक्षणाची आणि संशोधनाची गरज

भारतात पूर्ण व्हावी याकरिता या विद्यापीठांची स्थापना केली जाणार आहे. यापैकी एक विद्यापीठ बंगळूरु येथे असणार आहे.” मात्र, या विद्यापीठात पारंपरिक पदव्यांसाठीचे शिक्षण दिले जाणार नाही. त्याऐवजी तिथे संशोधनावर भर दिला जाईल. “विद्यार्थ्यांच्या अभिनव कल्पनांवर येथे संशोधन होईल. इनोव्हेशनला चालना मिळेल. ही विद्यापीठे इनोव्हेशन युनिव्हर्सिटीज म्हणून ओळखली जातील,” असे दीदार सिंग यांनी स्पष्ट केले. सार्वजनिक आणि खासगी या दोन्ही क्षेत्रांच्या वतीने संयुक्तपणे हा उपक्रम राबविला जाणार आहे.

*** ‘सीईसी’च्या अध्यक्षपदी डॉ. जब्बार पटेल**

दिग्दर्शक व माध्यमतज्ज्ञ डॉ. जब्बार पटेल यांची शिक्षण संचार संकाय अर्थात ‘सीईसी’ (कन्सोर्टियम फॉर एज्युकेशनल कम्युनिकेशन) या आंतरविद्यापीठ इलेक्ट्रॉनिक माध्यम केंद्राच्या अध्यक्षपदी नियुक्ती करण्यात आली.

विद्यापीठ अनुदान आयोगाच्या राष्ट्रीय तज्ज्ञ समितीने ही नियुक्ती केली. नियुक्तीबद्दल आनंद व्यक्त करताना डॉ. पटेल यांनी सांगितले, “राष्ट्रीय पातळीवरील आभासी विद्यापीठ लवकर कार्यान्वित होण्यासाठी विविध माध्यमांतील आपल्या अनुभवांचा व जागतिक स्तरावरील माध्यम निरीक्षणांचा उपयोग होईल. दर्जेदार शिक्षण मनुष्यबळ विकास मंत्रालय व विद्यापीठ अनुदान आयोग यांच्या भक्कम आर्थिक पाठिंब्यामुळे मोठा टप्पा गाठता येईल.”

विद्यापीठ अनुदान आयोगाचे माजी सचिव डॉ. टी.आर. केम यांची केंद्राच्या संचालकपदी नियुक्ती झाली असून, त्यांच्यासह आठ नियामक मंडळ सदस्य डॉ. पटेल यांच्या अध्यक्षतेखाली काम करतील. समितीचे संचालकपद हे कुलगुरुपदाच्या समकक्ष मानले जाते. या समितीचा कार्यकाल तीन वर्षांचा आहे. पुण्यासह देशभरातील १६ शैक्षणिक बहुमाध्यम संशोधन केंद्रे ‘एज्युसॅट’ या उपग्रहामार्फत एकमेकांशी जोडली गेली आहेत. त्या दृष्टीने विविध पदवी अभ्यासक्रमांसाठी ‘ई-कन्टेट’ची निर्मिती करणे हे सीईसीचे मुख्य कार्य आहे. देशातील पहिली उच्च शिक्षणवाहिनी ‘व्यास’ ही नुकतीच दूरदर्शनच्या ‘डीटीएच’ (डायरेक्ट टू होम) सेवेत सहभागी झाली

आधुनिक भारताचे प्रेषित स्वामी विवेकानंद

अनु. माधव मोर्डेंकर

स्वामीजींची अद्वितीय तेजोमयी जीवनगाथा

२००० रु. पोस्टेज २५० रु.

मेहता मराठी ग्रंथजगत : ऑगस्ट २०११ । १९

आहे. या वाहिनीसाठी आनुषंगिक कार्यक्रमांच्या निर्मितीमध्येही केंद्राचे मार्गदर्शन राहिल.

*** मराठी चित्रपट 'मोबाईल थिएटर'वर!**

मराठी चित्रपटांना चित्रपटगृहे आणि सोईस्कर वेळा मिळत नाहीत. त्यामुळे प्रेक्षक मिळत नाहीत, अशी तक्रार केली जाते. त्यामुळे मराठी चित्रपट वितरणाला 'मोबाईल थिएटर'ची कल्पना समर्थ पर्याय ठरू शकेल. काही वर्षांपूर्वी शहरी भाग सोडता कुठेच चित्रपटगृहे नव्हती. त्या वेळी 'टुरिंग टॉकीज' गावागावांत फिरायच्या. शहरात चित्रपटगृहांची संख्या वाढली असली, तरी त्यांचे प्राधान्य 'चलाऊ' हिंदी चित्रपटांना असते.

अजित भैरवकर यांनी पंढरीच्या वारीवर आधारित 'गजर' हा चित्रपट ग्रामीण भागातून येणाऱ्या वारकऱ्यांपर्यंत पोचविण्यासाठी मोबाईल थिएटरद्वारे प्रदर्शित केला आहे. "हा प्रयोग यशस्वी झाला, तर मराठी चित्रपटांना हक्काची वितरण व्यवस्था निर्माण करता येईल," असा विश्वास त्यांनी व्यक्त केला. "पांडुरंग आणि माउलीची भेट हे या चित्रपटाचे वैशिष्ट्य आहे. आतापर्यंत हा प्रसंग कुणीच दाखविलेला नाही. तो आम्ही दाखविला आहे. 'ज्ञानेश्वरी'चे अठरा अध्याय वारीतील प्रसंगांमधून उलगडून दाखविले आहेत."

या चित्रपटाचे चित्रीकरण हे एक आव्हान होते. वारीतील कोणत्याही दृश्याचा आम्हाला 'स्टिक' मिळणार नव्हता. तसेच नेहमीचा मोठा कॅमेरादेखील वापरता येणार नव्हता. अत्याधुनिक तंत्रज्ञान असलेला खूप छोट्या आकाराचा कॅमेरा वापरण्यात आला.

मोबाईल थिएटरसाठी प्रोजेक्टर, पडदा, लॅपटॉप व व्हीसीडी प्लेअर एवढेच साहित्य आवश्यक असल्याने कोणताही चित्रपट सामान्य जनतेपर्यंत पोचविता येईल, असे त्यांनी सांगितले.

*** ऑनिमेटेड लाइव्ह श्रिडी - चौंटकी**

ऑनिमेशनची पात्रे आणि जिवंत व्यक्तिरेखा यांचा समावेश असणारा चौंटकी हा 'श्रीडी' त्रिमिती चित्रपट १७ जूनला प्रदर्शित झाला. केवळ ऑनिमेशन श्रीडी चित्रपट यापूर्वी प्रदर्शित झाले असून दोघांचे एकत्रित मिश्रण आणि त्या चित्रपटांचे तंत्रज्ञान श्रीडी असणारा हा भारतातील पहिलाच प्रयोग आहे. 'चौंटकी' या चित्रपटाचा विषय 'फॅटसी'वर आधारित आहे. चौंटकी, अखंड देव या व्यक्तिरेखा चित्रपटात आहेत; तर सूरज व चांद ही ऑनिमेटेड पात्रे चौंटकीला मदत करतात. या चित्रपटाचे दिग्दर्शन पंकज शर्मा यांनी केले आहे. ते म्हणाले, "लहान मुलांसाठी चित्रपट करायचा हे माझे ध्येय होते. मात्र ऑनिमेशन श्रीडीपेक्षा वेगळे काहीतरी करण्याची इच्छा होती. या चित्रपटाचे कथानक उत्कंठावर्धक असून लहान मुलांप्रमाणेच मोठ्या प्रेक्षकांनाही

चित्रपट आवडेल.” या चित्रपटात एकच गाणे आहे.

* ‘पीएफ’ ऑनलाइन

कर्मचाऱ्यांना त्यांच्या भविष्य निर्वाह निधीच्या (पीएफ) खात्याची माहिती ऑनलाइन मिळणार आहे, असे (ईपीएफओ) सहायक आयुक्त कांचन रॉय यांनी सांगितले.

भारतातील पाच कोटी पीएफ खातेदारांना या नव्या सुविधेचा लाभ मिळेल. ‘पीएफ’ खात्यांचे सध्या अस्तित्वात असलेले खाते क्रमांक बदलून नवे ‘यूआयडी’ क्रमांक लवकरच देण्यात येतील. मार्च २०१२ पर्यंत नवी पद्धत कार्यान्वित होईल.

* डोनाल्ड डक @ ७७

जगभरातील मुलांचा लाडका डोनाल्ड डक याने ७७ व्या वर्षात पदार्पण केले आहे. वॉल्ट डिस्नेचे हे लोकप्रिय कार्टून पात्र आहे. ९ जून १९३४ च्या ‘द वाईज लिटल हेन’ या कार्टूनमध्ये पहिल्यांदा डोनाल्ड डक दिसला. नावाड्याचा पेहराव, काळी टोपी किंवा लाल रंगाचा बो टाय अशी वेशभूषा धारण करणाऱ्या डोनाल्ड डकची निर्मिती वॉल्ट डिस्ने आणि डिक लुंडी यांनी केली. डोनाल्ड डकची वाढती लोकप्रियता लक्षात घेऊन ९ जानेवारी १९३४ रोजी डॉन डोनाल्ड या कार्टूनमध्ये तो स्वतंत्ररीत्या चमकला. डोनाल्ड डक हा शेकडो चित्रपटांचा आणि वृत्तपत्रात प्रकाशित होणाऱ्या कार्टून मालिकांचा नायक राहिला आहे.

२००२ मध्ये टीव्ही गार्डच्या सर्वोत्तम ५० पात्रांच्या यादीत डोनाल्ड डकचा समावेश झालेला आहे. १९४२ मध्ये डोनाल्डच्या ‘डेर फ्युरर्स फेस’ला लघुचित्रपट पुरस्कार देऊन अॅकडमीने गौरवले होते.

* नाशिकमध्ये चित्रपट शिक्षण

फिल्म आणि टेलिव्हिजन क्षेत्रात करिअर करण्याची इच्छा असणाऱ्यांना प्रशिक्षणासाठी नेहमीच मुंबई-पुण्याची वाट धरावी लागते. हे लक्षात घेऊन नाशिकमधील या क्षेत्रातील काही तरुणांनी ‘व्हीएफएक्स मिडीया’ हे फिल्म आणि टेलिव्हिजन स्कूल सुरू केले आहे. १२ जूनला दिग्दर्शक राजीव पाटील यांच्या हस्ते आणि महापौर नयना घोष यांच्या उपस्थितीत या स्कूलचे उद्घाटन झाले.

चौडकं

राजन गवस

देवदासी स्त्रियांची होरपळ

१५००. पोस्टेज २५००.

प्रसाद पत्की आणि अमोल जाधव यांनी हे स्कूल सुरू करण्यास पुढाकार घेतला. त्यांनी सोनी टीव्ही वरील 'दस का दम', 'एन्टरटेनमेंट के लिए कुछ भी करेगा' तसेच 'गेटवे टू हॉलिवूड' या रिअॅलिटी शोचे एडिटिंग केले आहे. दिग्दर्शन, एडिटिंग, अॅक्टिंग, सिनेमॅटोग्राफी, अॅनिमेशन, मेक अप, साऊंड इंजिनीअरिंग या विषयांचे प्रशिक्षण येथे देण्यात येणार आहे. तीन ते सहा महिन्यांच्या कालावधीचे हे कोर्स असून फिल्म आणि टेलिव्हिजन क्षेत्रात प्रत्यक्ष अनुभव घेतलेल्या तसेच सध्या काम करत असलेल्या तज्ज्ञांचे मार्गदर्शन लाभणार आहे, अशी माहिती नीलेश गणोरे यांनी दिली.

* नोकरीचे सोशल नेटवर्किंग!

सोशल नेटवर्किंग साइटच्या माध्यमातून आपल्या करिअरशी संबंधित अपडेट्ससाठी प्रोफेशनल नेटवर्किंग साइटशी बरेच तरुण लिंक होतात.

प्रोफेशनल नेटवर्किंग साइट 'लिंकड इन'वर एक कोटी भारतीयांची नोंद झाली आहे. मे २०१० मध्ये 'लिंकड इन'वर ५० लाख भारतीयांची नोंद होती. एका वर्षात ही संख्या दुप्पट झाली.

या साइटसच्या माध्यमातून तरुणांना नोकरी शोधण्यासाठी आणि कंपन्यांना योग्य उमेदवार मिळवण्यासाठी खुले व्यासपीठ लाभले आहे. याआधी नोकरीच्या वेबसाइटसचा जमाना होता. नोकरी डॉट कॉम या वेबसाइटवर अडीच कोटी युजर्सची नोंदणी होती. प्रोफेशनल नेटवर्किंग साइट 'बिज्ज'शी सुमारे ४० लाख युजर्स कनेक्ट आहेत. 'लिंकड इन' या साइटने थेट कंपन्यांना आपला रेझुमे पाठवता यावा म्हणून जॉब सर्च पेज तयार केले आहे. कंपनीसाठी वेगळे पेज असून जॉब अॅप्लिकेशन टूलच्या माध्यमातून आपण आपले प्रोफाइल कंपन्यांना पाठवू शकतो.

'लिंकड इन'च्या माध्यमातून गेल्या वर्षात हजारहून अधिक लोकांना नोकऱ्या मिळाल्या आहेत. सध्या आयएनजी वैश बँक, जेनपॅक्ट, एचसीएल या कंपन्या 'लिंकड इन'च्या माध्यमातून भरती करत आहेत.

'लिंकड इन'ने आपल्या युजर्सचे सर्वेक्षण करून विविध मुद्यांची टॉप १० यादी तयार केली आहे.

टॉप १० आडनावे : कुमार, सिंग, शर्मा, गुप्ता, जैन, शाह, पटेल, मिश्रा, रेड्डी, यादव.

टॉप १० इंडस्ट्रीज : आयटी, कम्प्युटर, टेलिकम्युनिकेशन, फायनान्स, शिक्षण, बँकिंग, ऑटोमेटिक्, फार्मास्युटिकल, इलेक्ट्रॉनिक्स आणि अकाउंटिंग.

* चालींच्या चित्रपटाच्या लिलावाचे 'हसरे दुःख'

हॉलिवूडच्या महान कलाकारांच्या वस्तूंचा लिलाव करणे ही पाश्चात्य संस्कृतीची

खासियत. त्यातही मर्लिन मन्रो, चार्ली चॅप्लिन, एल्विस प्रिस्टले यासारख्या कलाकारांच्या वस्तूंचा लिलाव म्हणजे चाहत्यांसाठी पर्वणीच. आवडत्या किंवा 'आयडॉल' कलाकारांच्या गोष्टी विकत घेण्यासाठी चाहत्यांच्या अक्षरशः उड्या पडतात. जगाला आयुष्यभर हसवणाऱ्या चार्ली चॅप्लिनच्या विस्मृतीत गेलेल्या एका चित्रपटाला चांगली किंमत येईल असे संयोजकांना वाटले होते पण, दुर्दैवाने चार्लीच्या दुर्मिळ चित्रपटाचा लिलाव होऊ शकला नाही. 'झेण्ड' या सात मिनिटांच्या लघुचित्रपटाची निर्मिती ब्रिटनमध्ये पहिल्या महायुद्धादरम्यान करण्यात आल्याचे सांगितले जाते. प्रदर्शनाचा काळ पाहता त्यावर हल्ले होण्याची शक्यता असल्याने चॅप्लिनच्या या चित्रपटाचे सर्वत्र वितरण होऊ शकले नाही. जुन्या चित्रपटाचे संग्राहक मोरेस पार्क यांनी २००९ मध्ये हा चित्रपट विकत घेऊन तो 'इ-बे'वर ऑनलाइन लिलावासाठी टाकला. पार्क म्हणाले, "युरोप आणि अमेरिकेतील चित्रपट तज्ज्ञांना मी भेटलो. एक प्रतिक्रिया समान होती. ती म्हणजे, यासारखा चित्रपट आपण कधीही पाहिला नाही."

या दुर्मिळ लघुपटाचा लिलाव २७ जून रोजी बॉनहम्स लिलावगृहात आयोजित करण्यात आला. लिलावासाठीची किमान किंमत एक लाख पौंड (१६०,००० डॉलर) होती. लिलावादरम्यान एकच खरेदीदार पुढे आला, मात्र त्याने बोली लावली नाही.

* नाट्य परिषदेतर्फे संगीत नाट्यमहोत्सव

अखिल भारतीय मराठी नाट्यपरिषदेच्या पुणे शाखेतर्फे २० ते २४ जून या कालावधीत टिळक स्मारक मंदिर येथे संगीत नाट्य महोत्सवाचे आयोजन करण्यात आले होते. ज्येष्ठ रंगकर्मी प्रभाकर कारेकर यांच्या हस्ते या महोत्सवाचे उद्घाटन झाले. राज्याचे सांस्कृतिक सचिव आनंद कुलकर्णी, आमदार उल्हास पवार, डॉ. दीपक टिळक प्रमुख पाहुणे म्हणून यावेळी उपस्थित होते.

चारुदत्त आफळे यांची प्रमुख भूमिका असलेल्या 'संगीत स्वरसम्राज्ञी' या नाटकाने या महोत्सवास प्रारंभ झाला. 'संगीत अमृत संजीवनी', 'संशयकल्लोळ', 'संगीत कट्यार काळजात घुसली', 'संगीत मानापमान' ही नाटके झाली.

संगीत रंगभूमीवरील कलाकार अस्मिता चिंचाळकर यांना 'उदयोन्मुख कलाकार' पुरस्कार प्रदान करण्यात आला. रवींद्र खरे, डॉ. आनंद परांजपे, राहुल देशपांडे, आनंद भाटे, उदयन काळे यांचाही विशेष सत्कार करण्यात आला.

* महाराष्ट्र राष्ट्रभाषा प्रचार समितीचा अमृतमहोत्सव

"स्वातंत्र्याच्या साठ वर्षांनंतरही हिंदी या राष्ट्रभाषेला अस्तित्वासाठी संघर्ष करावा लागत आहे. सरकारच्या धोरणांमुळे हिंदीला सातत्याने दुय्यम दर्जा मिळत गेला," असे मत हिंदी साहित्यिक विश्वनाथ सचदेव यांनी महाराष्ट्र राष्ट्रभाषा प्रचार समितीच्या

अमृतमहोत्सवी कार्यक्रमात व्यक्त केले. ज्येष्ठ संगणकतज्ज्ञ डॉ. विजय भटकर, समितीचे संचालक ज. गं फगरे, कार्याध्यक्ष डॉ. केशवसिंह प्रथमवीर याप्रसंगी उपस्थित होते. हिंदीच्या प्रचारासाठी कार्य करणाऱ्या डॉ. स.म. परळीकर, डॉ. गजानन चव्हाण, डॉ. वासंती साळवेकर, संजय भारद्वाज, डॉ. दामोदर खडसे आणि डॉ. सुनील देवधर यांचा या वेळी सत्कार करण्यात आला. ज्येष्ठ साहित्यिक-संशोधक डॉ. ढेरे यांनी सत्कार स्वीकारला.

सचदेव म्हणाले, “हिंदी ही केवळ भाषा नाही, तर देशातील नागरिकांची स्वातंत्र्यासाठी एकजूट करून देणारी संपर्क भाषा अशी या भाषेची ओळख आहे. हिंदीला एकीकडे प्रादेशिक भाषांशी, तर दुसरीकडे इंग्रजीशी संघर्ष करावा लागत आहे. सध्याच्या संगणक युगात इंग्रजी आत्मसात करावीच लागेल; पण त्याबरोबरीने अन्य भाषादेखील शिकाव्या लागतील. मुंबईमधील मराठी माध्यमाच्या शाळांची स्थिती पाहता आपण आपल्या भाषेत शिक्षण घेण्यासाठी उत्सुक नाही ही वस्तुस्थिती आहे.”

भटकर म्हणाले, “संगणकामुळे इंग्रजी ही विश्वाची भाषा झाली असली तरी मोजके लोकच शुद्ध भाषा बोलतात हे वास्तव आहे. देशातील ६० टक्के लोक हिंदी बोलू शकतात हे सुचिन्ह आहे. इंटरनेटवर जेवढे इंग्रजी साहित्य उपलब्ध आहे तेवढे दुर्दैवाने मराठी किंवा हिंदी साहित्य उपलब्ध नाही. फेसबुकवर हिंदीचा वापर होण्यासाठी प्रयत्न केले पाहिजेत.”

* ब्रँडमध्ये इन्फोसिस, टाटा आघाडीवर

भारतात जगभरातील अनेक ब्रँड येत असले तरी भारतीयांचा देशी कंपन्यांवर जास्त विश्वास असल्याचे स्पष्ट झाले आहे. इन्फोसिस आणि टाटा या ब्रँडनी भारतातील ‘टॉप ट्वेंटी’ ब्रँड्समध्ये अनुक्रमे पहिला आणि दुसरा क्रमांक मिळवला असून, गूगल, नोकिया, फेसबुक या आंतरराष्ट्रीय दिग्गजांवर मात केली आहे. भारतीयांचा विश्वास असलेल्या पहिल्या दहा कंपन्यांपैकी सात कंपन्या भारतातीलच असल्याचे एका सर्वेक्षणातून स्पष्ट झाले आहे.

टीएलजी या कंपनीने ग्लोबसॅन या संशोधन सल्लागार कंपनीसमवेत भारतातील ‘थॉट लीडर्स’ शोधण्यासाठी सर्वेक्षण केले. त्यात मंत्री, ब्ल्यूचिप कंपन्यांचे संचालक, वृत्तपत्रांचे संपादक आदींना कोणते ब्रँड आघाडीवर असल्याचे दिसतात, असे विचारण्यात आले. त्यातून आघाडीवर असलेल्या वीस कंपन्यांची यादी तयार करण्यात आली. या यादीत पाश्चिमात्य ब्रँडना तुलनेने नगण्य स्थान मिळाले आहे. “कंपन्यांनी नावीन्य आणि ग्राहक संपर्क यावर जास्त भर देणे गरजेचे असल्याचे या सर्वेक्षणातून लक्षात आले,” असे टीएलजीचे संस्थापक माल्कम गूडरहॅम यांनी नमूद केले.

भारतीय आणि परदेशी कंपनी यांच्यात संयुक्त सहकार्य असलेल्या दोन कंपन्यात मारुती सुझुकी चौथ्या तर हिंदुस्थान युनिलिहर नवव्या क्रमांकावर आहे.

परदेशी कंपन्यापैकी गूगल, नोकिया, फेसबुक यांनी अनुक्रमे चौथा, सहावा आणि आठवा क्रमांक मिळवला आहे. या कंपन्यांनी आपली बिझनेस मॉडेल्स स्थानिक परिस्थितीनुसार बदलली आहेत, किंवा भारतीय कंपन्यांबरोबर हातमिळवणी केली आहे.

भारतीयांचा एकूण कल भारतीय कंपन्यांकडेच आहे. एल अँड टी (क्रमांक पाचवा), स्टेट बँक ऑफ इंडिया (क्रमांक सातवा), एलआयसी (बारावा), भारती एअरटेल (तेरावा), ओएनजीसी (चौदावा), आदित्य बिर्ला समूह (पंधरावा), ओबेराय समूह (सोळावा), एचडीएफसी बँक (सतरावा), डॉ. रेड्डीज लॅबोरेटरी (अठरावा) आणि रणबक्षी लॅबोरेटरी (एकोणिसावा) यांनी चांगली कामगिरी केली आहे.

* 'स्पीड पोस्ट'ची झाली गोगलगाय!

देशभर कार्यान्वित असलेल्या ३१६ नॅशनल स्पीड पोस्ट सेंटर्सपैकी २२८ सेंटर्स बंद करण्यात आली. यामध्ये महाराष्ट्रातील ३६ पैकी ३० केंद्रांचा समावेश आहे. या निर्णयाने आता महाराष्ट्रात केवळ ६ केंद्रांतून स्पीड पोस्टचे नियंत्रण चालणार असून स्पीड पोस्टद्वारे पाठविण्यात आलेले टपाल प्रथम यातील एका केंद्रात जाऊन मग नियोजित ठिकाणी पोहचणार आहे. टपाल खात्यातील सुधारणांच्या नावाखाली केंद्र शासनाने नियुक्त केलेल्या 'मॅकेन्झी' या अमेरिकन कंपनीच्या सल्ल्यानुसार हा बदल होतो आहे.

या प्रयोगात कोल्हापूर सांगली, सातारा, सोलापूर, पुणे आणि अहमदनगर या सहा जिल्हांतील कोणत्याही गावात जर स्पीड पोस्टने टपाल पाठवायचे असेल तर ते त्या गावातून प्रथम पुणे येथे पाठविले जाईल आणि त्यानंतर तेथून ते नियोजित पत्त्यावर पाठविले जाईल. पुणे विभागाप्रमाणे गोवा आणि कोकण या प्रांतांसाठी टपाल खात्याने एक विभाग केला आहे. या विभागाचे केंद्र पणजी येथे निश्चित केल्यामुळे अलिबाग येथून चिपळूणला स्पीड पोस्टने पाठविले जाणारे टपाल प्रथम

मोठ्यांच्या
छोट्या गोष्टी
माधव मोर्डेकर

मोठ्यांच्या छोट्या गोष्टी

माधव मोर्डेकर

मोठ्या माणसांच्या मोठेपणातही काही छोट्या गोष्टी छापलेल्या असतात - त्यातल्याच ह्या काही इवल्या गोष्टी

४००. पोस्टेज २००.

मेहता मराठी ग्रंथजगत : ऑगस्ट २०११ । २५

पणजीला जाईल आणि तेथून ते पुन्हा चिपळूणकडे रवाना होईल. टपाल खात्याच्या या निर्णयामुळे एरव्ही दोन ते तीन दिवसांत पोचणारे टपाल पोहचण्यास आता १०-१५ दिवसांचा कालावधी लागू शकेल.

*** प्रेक्षकांमुळेच संगीत नाटक अबाधित**

‘संगीत नाटकांमध्ये प्रेक्षकांना पुन्हा एकदा रस निर्माण होत असल्याचे पाहून आनंद होतो. जे शब्दांतून मांडता येते नाही. ते सुरांच्या माध्यमातून मांडता येते. प्रेक्षकांचा पाठिंबा राहिल्यास संगीत नाटकांचे वैभव अबाधित राहील,’ असे मत अभिनेते श्रीकांत मोघे यांनी व्यक्त केले.

संगीतक्षेत्रातील युवा कलाकारास देण्यात येणारा ‘यशवंत भगवंत कुलकर्णी पुरस्कार’ गायिका अस्मिता चिंचाळकर यांना प्रदान करण्यात आला. अखिल भारतीय मराठी नाट्य परिषदेच्या पुणे शाखेचे अध्यक्ष डॉ. सतीश देसाई, सुशील स्नेह परिवाराचे बिपिन गुपचूप उपस्थित होते.

चिंचाळकर म्हणाल्या, “माझे गुरू चंद्रशेखर देशपांडे आणि भरत नाट्य मंदिर यांनी मला नाट्यसंगीताचे धडे दिले. त्यांच्या मार्गदर्शनामुळेच मी येथपर्यंत पोचू शकले.”

यावेळी उदयन काळे आणि कीर्ती शिलेदार यांच्या भूमिका असलेले ‘संगीत मानापमान’ हे नाटक सादर करण्यात आले.

*** हॅरी पॉटरच्या लिटररी एजंटला डच्चू**

जगभर प्रचंड लोकप्रिय झालेल्या ‘हॅरी पॉटर’ कादंबरीच्या लेखिका जेके रोलिंग यांनी ‘लिटररी एजंट’ म्हणून काम करणारे ख्रिस्तोफर लिटल यांच्याशी गेल्या ६ वर्षांपासून असलेले संबंध तोडले आहेत. जेके रोलिंग यांनी लिहिलेल्या हॅरी पॉटरच्या कथानकाचे जगातील सर्वात लोकप्रिय कादंबरीत रूपांतर करण्यात ख्रिस्तोफर लिटल यांनी अत्यंत महत्त्वाची भूमिका बजावली होती. ही कादंबरी प्रकाशित झाल्यानंतर तिच्या विक्रमी ४५ कोटी प्रती विकल्या गेल्या. हॅरी पॉटरच्या कथानकावर आधारित चित्रपटांनी उत्पन्नाचे उच्चांक नोंदवले. या काल्पनिक कादंबरीने जेके रोलिंग यांना जगातील श्रीमंत व्यक्तींच्या यादीत स्थान मिळाले.

*** डॉ. आंबेडकर स्मारकासाठी चार एकर जागा**

दादर चौपाटी येथील इंदू मिलच्या बारा एकर जागेपैकी चार एकर जागेवर डॉ. आंबेडकर यांचे स्मारक उभारण्याचा राज्य सरकारचा प्रस्ताव आहे. या जागेसंदर्भात मुख्यमंत्री पृथ्वीराज चव्हाण यांनी दिल्लीत केंद्रीय वस्त्रोद्योग विभागाचे सचिव पिल्ले यांची भेट घेतली. या बैठकीत एनटीसीच्या वतीने इंदू मिलची चार एकर जागा महाराष्ट्र सरकारला देण्याचे मान्य करण्यात आले. उर्वरित आठ एकर जागेवर

उभारण्यात येणाऱ्या पंचतारांकित हॉटेलसाठी दहा एफएसआय देण्यात यावा, तसेच प्रिमियम माफ करावा अशी अट एनटीसीने घातली. यात एफएसआय देण्याचे मुख्यमंत्र्यांनी कबूल केले. प्रिमियमबाबत महापालिकेशी चर्चा करू असे सांगितले.

* 'शक्तिमान'ची कार्टून मालिका

'अंधेरा कायम रहे' असे म्हणणारा तमराज किल्विश, बावळटपणे वावरणारा गंगाधर कोणत्याही क्षणी शक्तिमानचे रूप घेऊन संकटावर मात करतो.. हे सगळे आता ऑनिमेशन, म्हणजेच कार्टून रूपात पाहता येणार आहे.

...देशभरातील बालप्रेक्षकांनी डोक्यावर घेतलेला 'शक्तिमान' हा पहिला भारतीय सुपरहिरो ऑनिमेशनच्या रूपात पडद्यावर येणार आहे. रिलायन्स बिग ऑनिमेशन आणि मुकेश खन्ना यांची भीष्म इंटरनॅशनल ही कंपनी यांच्या सहकार्याने या ऑनिमेशन मालिकेची निर्मिती होत आहे.

रोडसाइड रोमिओ, हनुमान, घटोत्कच, कृष्णा असे पूर्णपणे भारतीय रूपातले ऑनिमेशनपट आतापर्यंत येऊन गेले. या ऑनिमेशनपटांना प्रेक्षकांचा उत्तम प्रतिसाद मिळाला. त्यामुळे पहिला भारतीय सुपरहिरो अशी ओळख असलेल्या 'शक्तिमान'ला आता ऑनिमेशन रूपात छोट्या पडद्यावर प्रेक्षकांचा कसा प्रतिसाद मिळतो हे पाहणे उत्सुकतेचे ठरणार आहे.

कार्टून स्वरूपातील 'शक्तिमान' संदर्भात मुकेश खन्ना म्हणाले की मूळ शक्तिमानला प्रेक्षकांनी भरभरून प्रतिसाद दिला होता. भारतीय सुपरहिरो आंतरराष्ट्रीय स्तरावर पोहोचण्यासाठी ऑनिमेशन किंवा श्रीडीच जास्त प्रभावी ठरू शकतात. ऑनिमेशनपट असलेला हा शक्तिमान सिनेमा स्वरूपात नाही तर मालिकेच्या स्वरूपात प्रदर्शित होणार आहे.

* मोबाइलवर फेसबुक इंटरनेटशिवाय!

जीपीआरएस म्हणजे इंटरनेट कनेक्शन न घेताही आपल्याला मोबाइलवरून फेसबुक अॅक्सेस करता येणार आहे. 20pia mobile या सॉफ्टवेअर ॲप्लिकेशन डेव्हलपमेंट करणाऱ्या कंपनीने ही सुविधा तयार केली आहे. यामुळे यूझर्सना फेसबुकच्या वॉलवरील अपडेट पाहता येतील आणि पाठविताही येतील. सर्व

रंग मनाचे

व.पु. काळे

वपुंच्या दिलखुलास शैलीत मनाच्या रंगांची उधळण

१८००. पोस्टेज २५००.

प्रकारच्या हॅडसेटवर ही सुविधा उपलब्ध होऊ शकते.

अनस्ट्रक्चर्ड सफ्टीमेटरी डाटा (युएसएसडी) या तंत्रज्ञानाच्या आधारे ही सुविधा तयार करण्यात आली आहे. सध्या या तंत्रज्ञानाच्या आधारे मोबाइल ग्राहकांना कॉल संपल्यानंतर बॅलन्सचा मेसेज पाठविला जातो. त्याचाच वापर करून फेसबुक वॉलसाठी अपडेट पाठविता येतील. “हे एखाद्या एसएमएससारखेच असेल. त्यामुळे नेटवर्कवर फारसा ताण नसेल. आम्ही काही कमांड तयार केल्या आहेत, जेणेकरून फेसबुक अपडेटचे अलर्ट मिळतील,” अशी माहिती कंपनीचे सहसंस्थापक सुमेश मेनन यांनी दिली.

सध्या ही सुविधा एअरटेलच्या ग्राहकांना मोफत उपलब्ध आहे. मात्र, फेसबुकच्या फुल फीचर ऑप्लिकेशनसाठी प्रतिदिन एक रुपया शुल्क भरावे लागेल.

* मोबाईलवरून ‘मनीऑर्डर’ करा

‘मनी रेमिटन्स थ्रू मोबाइल फोन’ ही नवी सेवा केंद्रीय टपाल खाते आणि भारत संचार निगम (बीएसएनएल) यांनी संयुक्तरीत्या सुरू केली असून, चंदीगड येथे या सेवेचे औपचारिक उद्घाटन दूरसंचार राज्यमंत्री गुरुदास कामत यांच्या हस्ते झाले. या सेवेमुळे देशभरात कोणत्याही ठिकाणी मनीऑर्डरद्वारे पैसे पाठवणे शक्य होणार आहे.

सुरुवातीला ठराविक पोस्ट ऑफिसमध्ये ही सेवा उपलब्ध करून देण्यात आली आहे. मनीऑर्डरची रक्कम भरल्यानंतर पोस्टातर्फे एक कोड नंबर दिला जाईल. ज्या व्यक्तीला मनीऑर्डर पाठवायची आहे, तिला तो नंबर कळवावा लागेल. त्या व्यक्तीने पोस्टात कोड नंबर दिला, की ताबडतोब तेथील पोस्ट ऑफिस त्या व्यक्तीला मनीऑर्डरची रक्कम अदा करेल. ही सर्व प्रक्रिया अवघ्या दहा मिनिटातही होऊ शकते.

* कपड्यांची व्हर्चुअल ट्रायल !

ऑनलाइन शॉपिंगचे प्रमाण सातत्याने वाढत आहे हे लक्षात घेऊन कपड्यांची ऑनलाइन विक्री करणाऱ्या कंपन्या प्रॉडक्टच्या बाजूला आता fit.me ही लिंक देणार आहेत. या लिंकवर क्लिक केले म्हणजे व्हर्चुअल ट्रायलरूममध्ये शिरून आपल्या मेजरमेंटस् अपलोड केल्यावर आपण घेतलेले कपडे आपल्याला फिटिंगला कसे होतील हे समोरील फोटोवरून दिसू शकेल. आपल्याला एखादा शर्ट घ्यायचा असेल तर त्याचे माप ‘स्मॉल, लार्ज, एक्सएल’ यापैकी नक्की कोणते याचाही अंदाज येऊ शकेल.

सध्या ही सुविधा पुरुषांसाठीच असली तरी लवकरच ती महिलांसाठीही उपलब्ध होईल. ‘फिट.मी’ या साइटचे सीईओ हैक्की हल्डेर यांनी स्पष्ट केले. या सुविधेचा जर्मनीमधील काही ख्यातनाम रिटेलर्सनी वापर सुरू केल्यानंतर सुमारे ५७ टक्के

ग्राहक या व्हर्च्युअल ट्रायल रूमचा फायदा घेत आहेत असे आढळून आले.

*** विकिपीडियाला 'युनेस्को'चे प्रमाणपत्र**

कुठल्याही प्रकारची माहिती हवी असेल, तर गुगलला पर्याय नाही. मात्र अनेक विषयांच्या बाबतीत सर्च म्हटल्यावर येणारी पहिली-दुसरी लिंक ही विकिपीडियाची असते. कोणत्याही विषयासंबंधीची माहिती इथे हमखास सापडते. त्याच्या विश्वासाहतेबद्दल शंका असली, तरी गेली दहा वर्षे जगभरात हा एन्सायक्लोपीडिया लोकप्रिय आहे. दोन कोटींच्या वर आर्टिकल्स आणि तब्बल २७९ भाषांमध्ये उपलब्ध असलेली माहिती विकिपीडियावर सहज सापडते. जगभरातल्या दहा लोकप्रिय वेबसाइट्समध्ये या साइटचा नंबर लागतो. या वेबसाइटने 'वर्ल्ड हेरिटेज'साठी युनेस्कोकडेच प्रमाणपत्र मागण्याचे ठरवले आहे.

खरं तर लवकरच नष्ट होण्याची भीती असलेल्या वास्तू, संस्कृती तसेच इतर गोष्टींच्या संरक्षणासाठी युनेस्कातर्फे प्रमाणपत्र देण्यात येते. दहा वर्षांपूर्वी अस्तित्वात आलेल्या विकिपीडियाला युनेस्काने प्रमाणपत्र का द्यावे असा प्रश्न केला जात आहे. विशेष म्हणजे त्यासाठी विकिपीडिया खास मोहीम राबवत आहे. जर्मनीमध्ये तब्बल १२ लाख नेटिझन्सनी सहाय्य करून विकिपीडियाचे नाव हेरिटेजच्या यादीत यावे अशी मागणी केली आहे. युनेस्काने आजवर कुठल्याच डिजिटल वस्तूला वर्ल्ड हेरिटेजचा दर्जा दिलेला नाही. या यादीत स्थान पटकावणारी विकिपीडिया ही पहिली डिजिटल वेबसाइट ठरेल.

*** अंगणवाड्यांमध्ये आता उर्दू, हिंदी भाषाही**

राज्यात एकात्मिक बालविकास सेवा योजनेअंतर्गत चालविण्यात येणाऱ्या अंगणवाडी केंद्रांमध्ये आता मराठीबरोबरच उर्दू आणि हिंदी भाषांतही शिक्षण द्यावे अशी सूचना महिला व बालविकास विभागाने दिली आहे.

अल्पसंख्याक बहुल भागांमधील अंगणवाड्यांमध्ये उर्दू आणि हिंदी भाषांतून शिक्षण देण्याची मागणी सरकारकडे करण्यात येत होती. परंतु अंगणवाडी केंद्र हे

बुद्धिबळ शिका

ना. रा. वडनप

पुस्तक वाचून बुद्धिबळ खेळता यावे असे पुस्तक

₹ ३००. पोस्टेज २५०.

मेहता मराठी ग्रंथजगत : ऑगस्ट २०११ । २९

एकात्मिक बालविकास सेवा योजनेअंतर्गत चालविण्यात येत असल्याने यामध्ये शिक्षण घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांबाबत भाषा, धर्म, जात, वंश यावरून भेदभाव केला जात नाही, या केंद्रांमध्ये पूर्व प्राथमिक शाळेप्रमाणे औपचारिक शिक्षण दिले जात नाही, तरीही ५० टक्क्यांपेक्षा जास्त मुले अल्पसंख्याक समाजाची असल्यास त्या केंद्रात हिंदी आणि उर्दू भाषांत अनौपचारिक शिक्षण दिले जाणार आहे.

*** ग्राहकांसाठी सोशल फॉर्म्युला**

सोशल नेटवर्किंग साइटच्या माध्यमातून मार्केटिंग करण्यात चीन आघाडीवर असून भारत दुसऱ्या क्रमांकावर आहे. भारतातील सुमारे ६१ टक्के कंपन्यांनी या वर्षात सोशल नेटवर्किंग साइट्सचा मार्केटिंगसाठी वापर केला आहे. वर्षभरात यामध्ये नऊ टक्क्यांनी वाढ झाली आहे. २०१० मध्ये ५२ टक्के कंपन्यांनी मार्केटिंगसाठी या साइट्सचा वापर केला होता. मागील वर्षी भारत आघाडीवर होता. भारताच्या खालोखाल मेक्सिको चा नंबर होता. परंतु, २०११ मध्ये चीनने तब्बल २१ टक्क्यांनी वाढ करत पहिल्या क्रमांकावर हक्क सांगितला आहे.

*** इंटरनेटचा सर्वाधिक वापर भारतात**

ई-तिकिट, सोशल नेटवर्किंग साईट्स, ई-मेल्स, सर्च इंजिन्स या सर्व गोष्टींच्या वापरामध्ये भारत आघाडीवर असून १५ ते ३४ वयोगटातील लोक सर्वाधिक वेळ इंटरनेटवर घालवतात असे कॉमस्कोअर या जागतिक रिसर्च संस्थेने नमूद केले आहे.

भारतातील इंटरनेटचा वापर ब्राझील, अमेरिका, जपान आणि युरोपीय देशांपेक्षाही अधिक आहे, असे जून महिन्यात प्रसिद्ध करण्यात आलेल्या अहवालात म्हटले आहे. देशातील सुमारे तीन कोटी ५० लाख लोक सायबर कॅफेमथून आणि चार कोटी ३० लाख लोक घरून किंवा ऑफिसमधून इंटरनेटचा वापर करतात. मात्र, प्रति व्यक्ती इंटरनेटचा वापर जगातील इतर देशांच्या तुलनेत खूप कमी आहे. ३५ ते ४४ या वयोगटातील दर १० पुरुषांमागे १२ महिला इंटरनेटचा वापर करतात.

सर्च इंजिनचा वापर ८७ टक्के युजर्स करतात. ८५ टक्के युजर्स सोशल नेटवर्किंग साइट, ७८ टक्के ई-मेल्स, ५८ टक्के बातम्यांसाठी आणि ४१ टक्के शिक्षणासाठी इंटरनेटचा वापर करतात. एका वर्षभरात सोशल नेटवर्किंग साईटच्या युजर संख्येमध्ये १६ टक्के वाढ झाली. फेसबुकच्या युजर्सची संख्या २०१० च्या तुलनेत दुप्पट झाली आहे. मात्र ई-मेलसाठी इंटरनेटचा वापर करणाऱ्यांचे प्रमाण तेच राहिले आहे.

भारतीय रेल्वेच्या साइटचा सर्वाधिक वापर होतो. देशातील आणि परदेशातील नागरिक बातम्यांसाठी टाइम्स ऑफ इंडियाच्या वेबसाइटला अधिक पसंती देत असल्याचेही आढळले आहे.

* 'स्टार माझा पुरस्कारांचे वितरण

एक कसदार व मुत्सद्दी अभिनेता नाना पाटेकर आणि मातब्बर आणि चतुरस्त्र समाजकारणी अण्णा हजारे या दोन प्रसिद्ध व्यक्तिमत्त्वांमध्ये रंगलेली गप्पांची मैफल हे 'स्टार माझा सन्मान सोहळ्या'चे आकर्षण ठरले.

महाराष्ट्राचे नाव विविध क्षेत्रात उंचावणाऱ्या मान्यवर मंडळींना 'स्टार माझा' या मराठी वाहिनीतर्फे दर वर्षी 'सन्मान पुरस्कार' देऊन गौरविले जाते. या वर्षीचा हा सोहळा अंधेरी येथील एका पंचतारांकित हॉटेलमध्ये आयोजित करण्यात आला होता. त्याला भाजपचे नेते गोपीनाथ मुंडे, चित्रपट सेनेचे अध्यक्ष अभिजित पानसे, मनसेचे शिरीष पारकर, राष्ट्रवादीचे आमदार जितेंद्र आव्हाड आदी उपस्थित होते. ज्येष्ठ समाजसेवक हजारे यांना स्टार माझा सन्मान पुरस्कार अभिनेते नाना पाटेकर यांच्या हस्ते देण्यात आला. लेखक भालचंद्र नेमाडे, अभिनेते-दिग्दर्शक अमोल गुप्ते, स्तंभलेखिका शोभा डे, सिनेमॅटोग्राफर महेश लिमये, अतुल किलोस्कर, राष्ट्रकुल स्पर्धेत सुवर्णपदक मिळवून देणारी कविता राऊत, जयपूर-अत्रौली घराण्याच्या ज्येष्ठ गायिका धोंडूताई कुलकर्णी यांनाही सन्मान पुरस्कार देऊन या वेळी गौरविण्यात आले.

* फुटीरवादी गिलानींचे आत्मचरित्र

भारतापासून जम्मू-काश्मीर वेगळे करावे अशी मागणी करणारे फुटीरवादी नेते सय्यद अली शहा गिलानी यांच्या 'वुलर के किनारे' या आत्मचरित्राचे जून महिन्यात प्रकाशन झाले. हे पुस्तक उर्दूमध्ये आहे. काश्मिरी जनतेच्या अस्वस्थ भावना आपण या पुस्तकात मांडल्या आहेत, तसेच काश्मीरबाबत राजकीय पक्ष, प्रशासन, व्यापारी, व्यावसायिक आणि पोलिस व लष्कर यांच्या भूमिकांवर भाष्य केले आहे असे गिलानींनी म्हटले आहे. मात्र, प्रत्यक्षात यातून काश्मीरमधील जनतेला देशाविरोधात भडकविण्याचा आणि सामान्यांपासून प्रशासकीय यंत्रणेला वेठीस धरण्याचा संदेश देण्यात आला आहे असे काही जणांचे मत आहे.

या संदर्भात लष्कराचे प्रवक्ते प्रभाकर त्रिपाठी म्हणाले, "गिलानी यांना आमची भूमिका मान्य नाही; तरीही त्यांचे म्हणणे जाणून घ्यायला काय हरकत आहे?"

* जर्मन कादंबरीकारांवर व्याख्यानमाला

जर्मन भाषेतील काही प्रसिद्ध कादंबरीकार, त्यांच्या कादंबऱ्या आणि त्यांची शैली यांची ओळख करून देण्यासाठी 'काफ्का ते कोलमान' अशी सहा व्याख्यानांची मालिका मॅक्सम्युलर भवन वर्गैरेच्या सहकार्याने पाच जुलै ते नऊ ऑगस्ट या दरम्यान संपन्न झाली. व्याख्यानमालेचे उद्घाटन 'कादंबरी'या विषयावरील व्याख्यानाने झाले. विसाव्या शतकाच्या सुरुवातीच्या 'काफ्का'च्या कादंबऱ्यांपासून सुरुवात करून 'कोलमान' या २१ व्या शतकात प्रसिद्धीला आलेल्या लेखकाच्या परिचयाने समारोप झाला. नोबेल पुरस्काराने सन्मानित गुंथर ग्रास आणि हाइन्ड्रिच ब्योल, तसेच ऑस्ट्रियन जर्मन

स्त्रीवादी कादंबरीकार एलफ्रिड येलिनेक यांच्या कादंबऱ्यांची ओळख करून देण्यात आली.

* **तुकोबा डीव्हीडीवर..**

संत तुकारामांच्या जीवनाचरित्रावर आधारित आनंदडोह हा एकपात्री प्रयोग आता डीव्हीडीवरही उपलब्ध झाला आहे. विनय फडणीस यांच्या हस्ते या डीव्हीडीचे प्रकाशन झाले. प्रकाशनाच्या कार्यक्रमानंतर योगेश सोमण यांनी 'आनंदडोह'चा १६५ वा प्रयोगही सादर केला.

तुकाराम महाराजांनी आपल्या अभंगांतून नास्तिकतेवर आणि अंधश्रद्धेवर कडाडून टीका केली. त्यांच्या कवित्वाचा ठसा प्रत्येक मानवी मनावर उमटला. त्या काळच्या कर्मठांनी त्यांच्या गाथा इंद्रायणीत बुडवल्या, बरोबर तेरा दिवसांनी या गाथा इंद्रायणीत तरंगल्या होत्या. या तेरा दिवसांत तुकारामांनी आपल्या आवडाशी, आपल्याशी आणि आत्म्याशी घडवलेला संवाद आनंदडोह या कलाकृतीत मांडला आहे. त्यामुळे तुकाराम महाराजांचे विचार प्रत्यक्ष नाट्यातून अनुभवता येतात. महाराष्ट्रात अनेक ठिकाणी या नाट्याचे प्रयोग झाले आहेत.

थिम्ज अनलिमिटेडने या डीव्हीडीची निर्मिती केली असून विवेक वाघ यांनी डीव्हीडीचे दिग्दर्शन केले आहे.

* **'स्वतंत्रते भगवती'**

'जयोस्तुते', 'जय जय शिवराया' व 'ने मजसी ने परत मातृभूमीला' अशा परिचित तर 'तुम्ही आम्ही सकल जन', मला देवाचे दर्शन' अशा अपरिचित काव्यरचनांतून स्वातंत्र्यवीर सावरकरांचे आगळे पैलू उलगडतात.

स्वातंत्र्यवीर सावरकरांनी मार्सेलिस बंदरात जहाजातून उडी मारण्याला १०१ वर्षे पूर्ण झाल्याच्या निमित्ताने रिअल इव्हेंट्सतर्फे आयोजित निनाद बेडेकर, दिग्दर्शक पराग जोशी आणि युवा सहकलाकारांनी सावरकरांच्या आठवणी जागवल्या.

निनाद बेडेकर म्हणाले, "सावरकरांच्या कवितेत श्रीकृष्णावरील उपमा आढळतात. त्यांनी शब्दबद्ध केलेल्या 'जय जय शिवराया' या आरतीतून शिवाजी महाराज आणि भगवान श्रीकृष्ण हे त्यांचे आदर्श असल्याचे दिसते."

* **'धूसर'ची वेबसाइट**

अमोल पालेकर दिग्दर्शित 'धूसर' या मराठी चित्रपटाला नुकतेच महाराष्ट्र शासनातर्फे सर्वोत्कृष्ट चित्रपट, सर्वोत्कृष्ट दिग्दर्शन व सर्वोत्कृष्ट संगीत अशा तीन पुरस्कारांनी गौरवले गेले.

'धूसर'च्या वेबसाइटचा शुभारंभ रुपेरी दुनियेतले ख्यातनाम छायाचित्रकार गौतम राजाध्यक्ष यांच्या हस्ते नुकताच पार पडला. www.dhoosartheffilm.com या

वेबसाइटवर सिनेमाचे तपशील बघता येतील. या प्रसंगी राज्याध्यक्षांनी चित्रपटामध्ये 'फोटो' या प्रतिमेच्या काव्यात्मक हाताळणीचा आवर्जून उल्लेख केला. त्यांनी चित्रपटातल्या कलावंतांच्या समर्थ अभिनयाला दाद दिली. तसेच अनेक छोट्या छोट्या तांत्रिक तपशिलांचे भरभरून कौतुक केले. ते पुढे म्हणाले, 'फोटो वास्तव टिपतो, सत्य नव्हे' यासारख्या हृदयस्पर्शी संवादांमुळे ही कलाकृती वेगळ्याच उंचीवर पोहोचते. 'धूसर' हे सिनेमाला दिलेले नाव यथार्थ आहे, त्यातून विषयाची दृश्यात्मक जाणीव करून दिली जाते. घर, हेमाडपंथी मंदिर, अथांग समुद्र, गोव्याचे वळणदार रस्ते अशा ठिकाणांचा वापर आणि चित्रीकरण विलक्षण प्रभावी आहे.

चित्रपटाच्या लेखिका व सहदिग्दर्शिका संध्या गोखले म्हणाल्या, माय-लेकींच्या नातेसंबंधांचे वेगवेगळे पदर बटबटीतपणे न मांडता हळूवारपणे उलगडून बघण्याचा प्रयत्न मी केला आहे. चित्रपटाच्या लेखनाबरोबर इतर अनेक तांत्रिक अंगांची जबाबदारी सांभाळताना व्यक्तिरेखांतील ग्रे छटांची उकल करता आली, याचा मला खूप आनंद वाटतो.

धो धो रडायला लावणारा भावनात्मक चित्रपट बनवण्याचा सोपा मार्ग चोखाळायचा नाही आणि तरीही हृदयाला भिडणारा, सुन्न करून टाकणारा आशयघन चित्रपट बनवायचा अशी अवघड करामत करू शकलो, याबद्दल अतिशय समाधान वाटते, अशी भावना ज्येष्ठ अभिनेत्री रिमा यांनी व्यक्त केली.

उपेंद्र लिमये, स्मिता तांबे, ऊर्मिला कानेटकर, अमृता खानविलकर यांनीही 'धूसर'च्या चित्रीकरणाच्या वेळचे अनुभव सांगितले.

हिंदी-मराठी चित्रपटसृष्टीमध्ये जवळजवळ ४५ वर्षे आपली वेगळी छाप उमटवणारे अमोल पालेकर म्हणाले, चाकोरीबाहेरच्या माझ्या प्रयत्नांना नेहमीच भरभरून प्रतिसाद देणाऱ्या रसिकांबद्दल मी कृतज्ञ आहे.

“मी लिहिलेल्या गाण्यांना आनंद मोडकांनी चाल दिली तर ती गाणी चिरकालीन लक्षात राहतात”, अशी दाद किशोर कदम ऊर्फ सौमित्र यांनी देताच मोडक म्हणाले, “मी आणि किशोरने 'समांतर'नंतर पुन्हा एकदा एकत्र येऊन कमाल केली आहे. एक धमाल रॉक गाणे केले आहे. ते तर तरुण मंडळींना फारच आवडेल.”

* जय शंकर श्री डी चित्रपट

सद्गुरू शंकर महाराज यांच्या जीवनचरित्रावर आधारित 'जय शंकर' हा श्री डी तंत्रज्ञानाच्या आधारे बनविलेला मराठीतील पहिला चित्रपट लवकरच प्रेक्षकांच्या भेटीला येणार आहे. प्रसिद्ध अभिनेते शरद पोंक्षे यांनी त्यात शंकर महाराजांची भूमिका साकारली आहे.

खानापूरच्या दादा कोंडके स्टुडिओमध्ये या चित्रपटाचा नुकताच मुहूर्त झाला. शंकर महाराजांचे शिष्य ज्ञाननाथ रानडे यांच्या हस्ते पूजा करण्यात आली. चित्रपटाचे

सहनिर्माते तुषार दामगुडे, 'रेज मॅग्रा श्री डी' कंपनीतर्फे माधुरी पुंडे, दिग्दर्शक शेखर नाईक या वेळी उपस्थित होते. चित्रपटाचे लेखन विजय कुवळेकर यांनी केले आहे. शंकर महाराजांचे वास्तव्य असलेल्या अनेक ठिकाणांना भेटी देऊन, चित्रपटाची रचना करण्यात आल्याचे शेखर नाईक यांनी सांगितले.

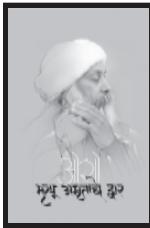
अभिजित कदम यांच्या 'अभिराज मूव्हीज'ने चित्रपटाची निर्मिती केली आहे. 'श्री डी' याचा अर्थ केवळ चमत्कृतीपूर्ण प्रसंग असा नाही, तर प्रेक्षकांना चित्रपटातील प्रसंगांच्या घटनास्थळी हजर असल्याचा अनुभव देणे हा आहे.

* 'जंजीर'ची कामगिरी

मुंबई पोलिसांचा विश्वसनीय सूत्रधार... तब्बल सहा हजार चारशे काडतुसे, तीनशे किलो आरडीएक्स यांसह अनेक शस्त्रास्त्रे शोधून काढणाऱ्या... हजारो नागरिकांचे प्राण वाचविणाऱ्या पोलिसांच्या श्वानपथकातील 'जंजीर'चा १६ नोव्हेंबर २००० रोजी स्फोटके व रासायनिक द्रव्यांमुळे फुफ्फुसांना सूज येऊन अंत झाला. आता 'जंजीर'वरील स्मरणिका प्रसिद्ध करण्यात येणार आहे. एखाद्या प्राण्याची कारकीर्द उलगडणारी बहुदा ही पहिलीच स्मरणिका असणार आहे. स्मरणिकेत पोलीस अधिकाऱ्यांनी लिहिलेल्या लेखांबरोबर ऐतिहासिक कामगिरी करणाऱ्या श्वानांची माहिती, पुण्यातील प्राण्यांचे डॉक्टर, त्यांचे पत्ते, श्वानांचे प्रशिक्षक, प्राण्यांसाठी उपलब्ध वसतिगृहे, श्वानांची निगा कशी राखावी याचीही माहिती देण्यात येणार आहे

* डॉक्टरांच्या मदतीला 'रोबो'!

गुंतागुंतीच्या शस्त्रक्रियेच्या वेळी तज्ज्ञ डॉक्टरांच्या ताप्यासोबत आता एक वेगळा चेहरा ऑपरेशन थिएटरमध्ये दिसणार आहे. यंत्रमानवाचे पोलादी हातही शल्यविशारदांच्या हातांतितकेच सफाईदारपणे आता काम करणार आहेत. अत्याधुनिक वैद्यकीय तंत्रज्ञान, नवनवीन सुविधा, परदेशी वैद्यकीय प्रणालीचा लाभ घेत असताना यंत्रमानव 'रोबो' डॉक्टरांचा मदतनीस म्हणून एशियन हार्ट इन्स्टिट्यूटमध्ये रुजू होणार आहे. प्रख्यात हृदयरोगतज्ज्ञ डॉ. रमाकांत पांडा हे अशा शस्त्रक्रियेचे पहिले प्रात्यक्षिक सादर करणार आहेत. वैद्यक क्षेत्रात 'रोबो'ची मदत घेण्याचे तंत्रज्ञान

मृत्यू अमृताचे द्वार

अनु. मीना टाकळकर

मृत्यू आणि संपूर्ण सत्य याबाबत कबीरांच्या सुंदर दोह्यांचे ओशोनी केलेले रसाळ विवेचन

२००० रु. पोस्टेज २५ रु.

सर्वप्रथम फ्रान्समध्ये विकसित करण्यात आले. भारतात दिल्ली, बेंगळुरू आणि हैद्राबाद अशा शहरातील रुग्णालयांत हे तंत्रज्ञान वापरण्यात येत असले, तरी मुंबईतील हा 'थर्ड जनरेशन' अत्याधुनिक यंत्रमानव शस्त्रक्रियांमधील महत्त्वाचे 'कोडिंग' करणार आहे.

सुरवातीच्या टप्प्यात हृदयशस्त्रक्रियांमध्येच यंत्रमानवाचा वापर होणार असला तरी आगामी काळात अन्य शस्त्रक्रियांमध्येही 'रोबो' शल्यविशारदांना सहाय्य करेल. रुग्णांच्या व्याधीचे निदान करणे ही अर्थातच यंत्रमानवाच्या क्षमतेबाहेरची बाब आहे. स्वयंचलित यंत्रणेमुळे डॉक्टरांना प्रत्यक्ष रुग्णांशेजारी न राहताही त्याच्या प्रकृतीबाबतचे सारे 'अपडेट' समजू शकतील. इस्त्राईल मध्ये रुग्णांच्या सूक्ष्म अवयवांतील दोष शोधून काढण्यासाठी त्याच्या शरीरात काही काळासाठी 'मायक्रोरोबोट' बसविले जातात. हे सूक्ष्म यंत्रमानव ठराविक काळात व्याधीचे निदान करणारा संपूर्ण 'डाटा' उपलब्ध करून देतात. हे तंत्रज्ञान आपल्याकडे येण्यास काही काळ लागणार असला तरी तिसऱ्या पिढीतील 'रोबो' हा त्याचा अग्रदूत ठरणार आहे.

* ज्येष्ठ अभिनेते श्रीकांत मोघे यांची मुलाखत

रंगभूमीवर काम करत असताना आम्हाला पैसा उभा करता आला नाही. नव्या पिढीला मात्र हे तंत्र चांगले जमत असल्याचे मत ज्येष्ठ अभिनेते श्रीकांत मोघे यांनी एका मुलाखतीत व्यक्त केले. अखिल भारतीय मराठी नाट्य परिषदेच्या पुणे शाखेतर्फे रंगभूमीवरील ज्येष्ठ कलाकारांच्या प्रकट मुलाखतीचे डॉक्युमेंटेशन करण्याचा उपक्रम हाती घेण्यात आला आहे. आतापर्यंत डॉ. श्रीराम लागू आणि दिवंगत अभिनेते प्रभाकर पणशीकर यांच्या मुलाखतीचे रेकॉर्डिंग करण्यात आले आहे.

ज्येष्ठ अभिनेते श्रीकांत मोघे यांची मुलाखत त्यांचे बंधू कवी सुधीर मोघे यांनी घेतली. श्रीकांत मोघे यांनी आपल्या आठवणींना या वेळी उजाळा दिला. "माझे वडील कीर्तनकार होते. त्यांची कीर्तने म्हणजे मर्मबंधातील ठेव होती. त्यांच्यामुळेच कलेचा वारसा आमच्याकडे चालत आला. मी उत्कृष्ट परफॉर्मर होतो. नाटककार ना. धों. ताम्हनकर यांनी माझ्यासाठी लिहिलेल्या नाटकाला पारितोषिक मिळाले." जीवनावर प्रेम करणे आपल्याला किलोस्करवाडीने शिकविले असे मोघे म्हणाले.

* 'लालबागचा राजा' कॉपीराइट

लाखो भाविकांचे श्रद्धास्थान असलेल्या 'लालबागच्या राजा'च्या मूर्तीची नक्कल करून तिची विक्री करण्याच्या प्रयत्नांना आळा बसावा, यासाठी ही मूर्ती पिढ्यान्पिढ्या साकारणाऱ्या 'कांबळी आर्ट्स'ने या मूर्तीचा कॉपीराइट मिळविण्यासाठी अर्ज केला आहे. 'लालबागचा राजा'या नावाचा ट्रेडमार्क मिळविल्यानंतर आता या मूर्तीच्या कॉपीराइट हक्कासाठी दिल्लीच्या कॉपीराइट कार्यालयात अर्ज करण्यात आला आहे. कॉपीराइटसंदर्भात आवश्यक असलेला डायरी नंबरही कांबळी यांना मिळाला आहे.

मूर्तीचे डोळे, कपाळ, चेहऱ्याची ठेवण अशा बारीकसारीक गोष्टींचा तपशील सादर करण्यात आला आहे. केवळ 'लालबागचा राजा'च नव्हे, तर कांबळी आर्ट्सच्या साच्यातून साकारलेल्या अनेक छोट्यामोठ्या मूर्तींच्या कॉपीराइटसाठीही अर्ज करण्यात आला आहे. 'इंटेलेक्च्युअल प्रॉपर्टी राइट्स'च्या अंतर्गत पेटन्ट्स, कॉपीराइट, जिओग्राफिकल इंडिकेशन्स आणि ट्रेडमार्क्स हे भाग येतात. त्यातील कॉपीराइटसमधील कलासंरक्षण कायद्यांतर्गत ही भूमिका घेण्यात आली आहे. माझ्या कलेचे श्रेय मला मिळावे, त्यास संरक्षण मिळावे, यासाठी हे पाऊल उचलले आहे, असे संतोष कांबळी यांनी सांगितले.

* जाहिरातींचे अंतरंग

'जाहिरात ही निरीक्षणातून तयार होते. जाहिरात कुठलीही नवी संकल्पना तयार करत नाही, तर समाजात मान्य असलेल्या किंवा समाजाला रुचतील अशा गोष्टींमधूनच जाहिरात तयार होते,' अशा शब्दात अॅडगुरू भरत दाभोलकर यांनी जाहिरातविश्वाचे अंतरंग उलगडले. रिजनल अॅडव्हर्टायझिंग अॅंड मार्केटिंग असोसिएशनच्या (रामा) वर्धापनदिनानिमित्त आयोजित कार्यक्रमात दाभोलकर म्हणाले, 'आपल्याला ज्या समूहाला उद्देशून जाहिरात करावयाची आहे, त्या समूहातील व्यक्तींचे राहणीमान, आवडीनिवडी यातूनच जाहिरातीची कल्पना सुचते. जाहिरात ही ललितकला नसून व्यावसायिक कला आहे. जाहिराती गरजा निर्माण करत नाहीत तर गरजा भागविण्याच्या माध्यमांची माहिती देतात. जाहिरात लोकप्रिय व्हायची असेल तर सर्वांना आवडेल अशी संकल्पना घेऊन जनमानसाचा विचार करावा लागतो, 'जाहिरातीतून लोकांना उपदेश करू नका. तसे केल्यास त्याचा अपेक्षित परिणाम होत नाही. त्याऐवजी लोकांना आपल्या कृतीची लाज वाटेल, अशी जाहिरात बनवा. इंटरनेट हे माध्यम वेगाने विकसित होत आहे, त्यामुळे जाहिरातीचा प्रेक्षकवर्ग ग्लोबल झाला आहे. इंटरनेटवरील जाहिरातींसाठी नवे फॉर्म्याट्स लवकरच तयार होतील, असेही त्यांनी स्पष्ट केले. सुधीर गाडगीळ यांनी सूत्रसंचालन केले.

* भांडारकर संस्थेच्या अध्यक्षपदी नंदू फडके

भांडारकर प्राच्य विद्या संशोधन संस्थेच्या अध्यक्षपदी अॅड. नंदू फडके यांची तर उपाध्यक्षपदी प्रा. हरी नरके यांची निवड झाली. संस्थेच्या त्रैवार्षिक निवडणुकीत निवडून आलेल्या सदस्यांनी वार्षिक सर्वसाधारण सभेत नियामक मंडळाच्या अध्यक्षपदी पं. वसंत गाडगीळ, कार्यकारी मंडळाच्या अध्यक्षपदी डॉ. प्रदीप लाळे यांची तर मानद सचिवपदी डॉ. मैत्रेयी देशपांडे यांची निवड केली.

* डॉ. कदम यांच्या फोटोबायोग्राफीचे प्रकाशन

"चिकाटी व साधेपणा या गुणांमुळे डॉ. शिवाजीराव कदम यशस्वी झाले आहेत. शिक्षण, समाज आणि राजकारण या तीन घटकांना बांधून ठेवून शिक्षणसंस्था

चालविण्याचे काम त्यांनी योग्य प्रकारे केले आहे, असे मत विद्यापीठ अनुदान आयोगाचे माजी अध्यक्ष प्रा. डॉ. अरुण निगवेकर यांनी व्यक्त केले.

भारती विद्यापीठाचे विश्वविद्यालयाचे कुलगुरू प्रा. डॉ. शिवाजीराव कदम यांच्यावरील 'ज्ञानयोगी' या पुस्तकाचे तसेच 'दिव्यत्वाची येथे प्रचिती' या छायाचित्र चरित्राचे (फोटोबायोग्राफी) प्रकाशन करवीर पीठाचे शंकराचार्य विद्यानृसिंह भारत स्वामी यांच्या हस्ते झाले. भारती विद्यापाठाचे कुलपती व वनमंत्री डॉ. पतंगराव कदम, विद्यावाचस्पती डॉ. शंकर अभ्यंकर, डॉ. शां. ब. मुजुमदार, डॉ. विश्वजित कदम या वेळी उपस्थित होते.

डॉ. पतंगराव कदम म्हणाले, "डॉ. शिवाजीराव यांना ग्रामीण परिस्थितीचा जाणीव आहे. शिक्षक, अध्यापक, सचिव आणि शेवटी कुलगुरू असा त्यांचा प्रवास आहे. अचानक उठून ते शिक्षणसम्राट झालेले नाहीत. जमिनीवर पाय ठेवून जगल्यामुळे ते यशस्वी झाले आहेत."

डॉ. निगवेकर म्हणाले, "डॉ. शिवाजीराव कदम हे संस्थेच्या विस्ताराचे प्रमुख आधारस्तंभ आहेत."

डॉ. अभ्यंकर म्हणाले, "संस्थेतील प्रत्येक घटकाच्या सुखदुःखात सहभागी होणारे डॉ. शिवाजीराव कदम प्रत्येकाला जवळचे वाटतात. यातूनच त्यांचा माणसे जोडण्याचा स्वभाव अधोरेखित होतो."

"भगवद्गीतेचा अभ्यास केल्यामुळे डॉ. कदम यांचे व्यक्तिमत्त्व अष्टपैलू झाले आहे. संशोधन, अध्यापन, व्यवस्थापन अशा अनेक गोष्टी त्यांनी एकाच वेळी सांभाळल्या आहेत," असे विद्यानृसिंह स्वामी यांनी सांगितले.

डॉ. शिवाजीराव कदम म्हणाले, "येईल त्या परिस्थितीला सामोरे जात आयुष्य जगत गेलो. सगळ्यांच्या हृदयात मला स्थान मिळाले. त्याने माझ्या जीवनाचे सार्थक झाले."

* 'गुगल'मुळे होतेय 'मेमरी करप्ट'

गुगल किंवा अन्य सर्च इंजिन वरील वाढत्या अवलंबित्वामुळे माणूस स्वतःची निसर्गदत्त स्मरणशक्ती गमावून बसत चालला आहे. कोलंबिया विद्यापीठातील शास्त्रज्ञांना आढळले आहे, की अनेकजण कम्प्युटरवर 'एक्स्टर्नल मेमरी'सारखे अवलंबून राहतात. इंटरनेटवरील माहितीच्या महासागरातून मोती शोधायची सवय मानवी मेंदूला लागली आहे. आपल्या प्रश्नांची उत्तरे नेमकी आणि सुलभपणे कोठे मिळतील, हे माहिती असेल तर अशा व्यक्तींची माहिती आठवण्याची क्रिया मंदावते. कोलंबिया विद्यापीठाच्या मानसशास्त्र विभागातील प्रा. बेट्सी स्पॅरो म्हणाल्या, 'अशा प्रकारच्या वेब टूल्समुळे माहितीचा लवकर विसर पडतो. उत्तरे लगेच सापडली नाहीत, तर तगमग होते. कम्प्युटर टूल्ससोबत माणसाचे सहजीवन सुरू झाले आहे. माहितीसाठी

आपण कम्प्युटर्सवर अवलंबून राहू लागलो आहोत. माणसाची स्मरणशक्ती नव्या कम्प्युनिकेशन टेक्नॉलॉजीसोबत अनुकूलन घडवत आहे.’

“आपण विचाररहित, रिकाम्या डोक्याची आणि स्मरणशक्ती नसलेली माणसे नव्हेत. मात्र, माहिती कुठे शोधायची हे लक्षात ठेवण्यात आपण निपुण झालो आहोत. आपल्या बुद्धीचे अवलंबित्व कमी करायला हवे, एवढे मात्र खरे. न जाणो, एखाददिवशी आपण आपली ओळखसुद्धा विसरू आणि ती शोधायलाही मग ‘गुगल’ करावे लागेल!”

करण्यात आलेले प्रयोग :

१) विद्यार्थ्यांना वेगवेगळे प्रश्न दाखवण्यात आले. काही जणांना त्यातील शब्द वेगवेगळ्या रंगात दाखवले गेले. त्यामुळे त्यांची लिंक पाहता येऊ शकते, असा विचार त्यांच्या मनात आला आणि त्यांची उत्तरे देण्याची प्रक्रिया मंदावली.

२) विद्यार्थ्यांना टाइप करायला सांगण्यात आले. डेटा इरेज होईल, असे ज्या गटाला सांगितले होते, त्या विद्यार्थ्यांनी अधिक माहिती लक्षात ठेवली.

३) ज्या विद्यार्थ्यांना नोट्स घेण्याची परवानगी देण्यात आली होती, त्यांना प्रश्न विचारल्यानंतर ती माहिती सहज आठवता आली नाही.

४) प्रत्यक्ष माहिती आठवण्यापेक्षा माहिती कोणत्या फोल्डरमध्ये साठवली आहे, हे अनेकांना पटकन आठवले.

* सुमन करंडक स्पर्धा

रूढ अर्थाने ‘त्यांच्या’कडे दृष्टी नसली तरी दृष्टिकोन नक्कीच आहे... उत्तम अभिनयासाठी बोलकी ‘नजर’ नसली, तरी संवादाच्या माध्यमातून अभिनय साकारण्याची जिद्द नक्कीच आहे... आणि ‘त्यांच्या’ या नाट्याविष्काराला सुमन करंडक नाट्यवाचन स्पर्धेच्या निमित्ताने व्यासपीठ मिळते आहे.

युवा रंगकर्मींच्या आविष्काराला वाव देण्यासाठी सिम्बायोसिसतर्फे सुमन करंडक स्पर्धेचे आयोजन करण्यात येते. पूना स्कूल अँड होम फॉर द ब्लाइंड ट्रस्टतर्फे चालवल्या जाणाऱ्या अंध शिक्षक-प्रशिक्षण केंद्रातील मुलांनी ‘दशा दृष्टिहीनांच्या

मनावर विजय

अनु. वैशाली जोशी

जीवनातील आव्हानांना यशस्वीपणे तोंड देण्यासाठी मनाला नियंत्रित, प्रशिक्षित कसं करावं? याचं शास्त्रशुद्ध मार्गदर्शन

१५००. पोस्टेज २५००.

रोजगाराची' या कथानकाच्या आधारे दृष्टिहीनांच्या समस्यांना वाचा फोडली.

या प्रयोगामध्ये मनोहर लांडगे, सागर लटपटे, शीतल पटुळे, रीना फुरसुंगे, विशाखा कांबळे, ज्ञानेश्वर जन्नू, मंगेश रक्ताटे, प्रशांत शिंदे, संदीप पोवार, योगिता काळे यांनी नाट्यवाचन केले.

'या 'विशेष' मुलांना समाजाच्या मुख्य प्रवाहात आणण्यासाठी, तसेच त्यांच्या कलांना वाव देण्यासाठी आमच्या शाळेतर्फे नेहमीच प्रयत्न केले जातात,' असे 'पूना स्कूल'च्या प्रशासकीय अधिकारी डॉ. शर्मिला गुजर यांनी सांगितले.

* 'सागरमाथा' पुस्तकाचे प्रकाशन

राजकारणात सध्या काय चालले आहे, हे माहीत असूनही आपण ते सहन करत आहोत. राजकारण्यांवर आता समाजाने नजर रोखली पाहिजे. कदाचित, त्यांना निर्लज्जपणामुळे काहीही वाटणार नाही. परंतु, आज रोखून पाहू लागल्यास काही दिवसांनी त्यांचे मनगट धरण्याचे बळ समाजात येईल, असे मत अभिनेते नाना पाटेकर यांनी डॉ. राम तपस्वी यांनी लिहिलेल्या 'सागरमाथा' पुस्तकाच्या प्रकाशन समारंभात व्यक्त केले. डॉ. तपस्वी, गिर्यारोहक एन. के. ऊर्फ आबासाहेब महाजन, गिरिप्रेमी संस्थेच्या उषःप्रभा पागे, डॉ. रघुनाथ गोडबोले या वेळी उपस्थित होते.

“भावना व्यक्त करण्यासाठी नाटक हे माध्यम मिळाले नसते, तर मी वेडा झालो असतो. समर्पणाची भावना नसल्यास तरुणांनी राजकारणात येऊ नये,” असे आवाहन पाटेकर यांनी केले.

पुस्तकाविषयी ते म्हणाले, “गिर्यारोहकांसाठी हे पुस्तक म्हणजे डिव्कशनरी आहे. शहरात जगताना आपण आत्मकेंद्रित होतो. दुसऱ्याचे दुःख समजून न घेता, स्वतःचेच दुःख उगाळत बसतो. यातून बाहेर पडण्यासाठी, स्वतःशीच बोलण्यासाठी गिरिभ्रमण गरजेचे आहे. डॉ. तपस्वी यांनी त्यांचे अनुभव 'सागरमाथा'मधून आपल्यापर्यंत पोचविले आहेत.”

महाजन म्हणाले, “सध्याचे गिर्यारोहण व गिरिभ्रमण सुखवस्तू झाले आहे. पूर्वी गिर्यारोहकांना २० किलोची पिशवी पाठीवर घेऊन चालावे लागत होते. सर्व कामे स्वतः करावी लागत होती. गिरिभ्रमणासाठी आवश्यक ती सर्व माहिती या पुस्तकात आहे.” हिमालय प्रत्यक्षात पाहू न शकणाऱ्यांना, हिमालयाचे दर्शन घडविण्यासाठी व तिथे जाऊ इच्छिणाऱ्यांना मार्गदर्शन करण्यासाठी पुस्तक लिहिले, असे डॉ. तपस्वी यांनी नमूद केले. गिरिभ्रमणामुळे स्वतःचीच ओळख पटते, असे पागे यांनी सांगितले.

* 'सांजवेळ'चे प्रकाशन

वृद्धांचे जीवन आनंदी आणि समाधानी होण्यासाठी साहित्यात सकारात्मक दृष्टिकोन असावा, असे मत समीक्षक व लेखक शंकर सारडा यांनी नारायण

शेळकेलिखित 'सांजवेळ' या कथासंग्रहाच्या प्रकाशन समारंभात व्यक्त केले. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी लेखक व पत्रकार ह.मो. मराठे होते. यावेळी संतसाहित्याचे अभ्यासक डॉ. अरविंद नेरकर, चित्रकार मुरली लाहोटी आदी मान्यवर उपस्थित होते.

सारडा म्हणाले, "वृद्धापकाळात शरीर पहिल्यासारखे कार्यक्षम नसते. त्यातून जोडीदारापैकी एक आधी गेल्यास दुसऱ्याची अवस्था शोचनीय होते. अशा वेळी शारीरिक गरजेपेक्षा भावनिक आधाराची आणि कंपॅनियनशिपची जास्त गरज असते, हे समाजाने उदार मनाने स्वीकारले पाहिजे."

चित्रकार ते लेखक असा आपला प्रवास वर्णन करत नारायण शेळके यांनी प्रास्ताविक केले.

अध्यक्षीय भाषणात ह.मो. मराठे म्हणाले, "आपले जीवन आनंदी व समाधानी व्हावे, असे वाटत असेल तर आपल्या अपेक्षांचे ओझे तरुण पिढीवर लादू नये. वैयक्तिक छंद व समवयस्कांमध्ये वेळ घालवून स्तुत्य उपक्रम करावेत आणि आपला वृद्धापकाळ मजेत घालवावा."

गायिका चारुशीला बेलसरे यांच्या गायनाने कार्यक्रमास सुरुवात झाली. श्री.वा. कुलकर्णी यांनी स्वागत केले. या वेळी डॉ. नेरकर, डॉ. रामचंद्र आपटे, प्रभाकर कुलकर्णी यांची भाषणे झाली. अलका काशीकर यांनी सूत्रसंचालन केले, तर कस्तुरी कोराड यांनी आभार मानले.

* मरडॉक यांचा माफीनामा

टेलिफोन हॅकिंगसंबंधी संकटात सापडलेल्या माध्यमसम्राट रुपर्ट मरडॉक यांच्या साम्राज्याला मोठा धक्का बसला आहे. अखेर त्यांनी ब्रिटिश संसदेपुढे हात टेकले आणि झाल्याप्रकरणी त्यांना दिलगिरी व्यक्त करून संसद सदस्यांपुढे आपली बाजू मांडावी लागली.

बातम्यांसाठी अनैतिक मार्गाने टेलिफोन हॅकिंग केल्याप्रकरणी मरडॉक यांच्या विरोधात ब्रिटिश संसदेत पडसाद उमटले होते. मरडॉक यांनी फोन हॅकिंगसंबंधी स्पष्टीकरण देण्यासाठी ब्रिटिश संसदेच्या सांस्कृतिक, माध्यम आणि क्रीडा समितीपुढे

तुम्ही अन तुमची मुलं!

अनु. अविनाश भोमे

मुलांशी कसे वागावे? हा प्रश्न पडणाऱ्या पालकांची गीता

८० रु. पोस्टेज २० रु.

१०वी आवृत्ती

हजर व्हावे, अशी मागणी संसद सदस्यांनी केली होती.

‘न्यूज इंटरनेशनल’च्या मुख्य कार्यकारी अधिकारी रिबेका ब्रूक्स यांनी आपल्या पदाचा राजीनामा दिला आहे. ब्रूक्स संपादक असतानाच्या काळात फोन हॅकिंगच्या घटना घडल्या होत्या. ‘कंपनीची सीईओ म्हणून मला माझ्या जबाबदारीची जाणीव आहे. आम्ही लोकांना दुःख पोहोचविले आहे. त्यामुळेच कंपनीही संकटाच्या खाईत लोटली गेली आहे. लोकांची मी पुन्हा पुन्हा माफी मागते,’ असे त्यांनी राजीनामापत्रात म्हटले आहे.

“कंपनी आता ‘स्वतंत्र व्यवस्थापन आणि आदर्श समिती’ स्थापणार आहे,” असे जेम्स मरडॉक यांनी म्हटले आहे.

* आत्मचरित्रातून उलगडले शौरी

प्रख्यात पत्रकार, मंत्री, लेखक आणि विश्लेषक म्हणून परिचित असलेले अरुण शौरी यांच्या जीवनाची अप्रकाशित बाजू त्यांच्या आत्मचरित्रात्मक पुस्तकातून प्रकाशात आली आहे. सेरेब्रल पाल्सी या दुर्धर आजाराने पीडित असलेल्या मुलाचा संवेदनशील पिता आणि पार्किन्सनसारख्या गंभीर आजाराने ग्रस्त असलेल्या पत्नीची काळजी घेणारा प्रेमळ पती ही शौरी यांची रूपे प्रथमच समोर येत आहेत..

शौरी यांचे ‘श्रेषहोल्ड ऑफ पेन’ हे पुस्तक हार्वर कॉलिन्स प्रकाशनाने नुकतेच प्रकाशित केले आहे. दिल्लीतील राजकारणाचा उबग आल्यानंतर शौरी २००९ मध्ये पुण्याजवळील लवासा येथे वास्तव्यास आले आहेत. आपल्या व्यक्तिगत आयुष्यातील दुःखाला सामोरे जाताना बुद्ध्याच्या विचारांचा प्रभाव ठळकपणे समोर येतो. ते म्हणतात, “आदित्य (मुलाचे नाव) आता पस्तिशीचा झाला आहे. वयाचा विचार करता आदित्यही तरुण आहे; पण तरुण हे विशेषण त्याला लागू होत नाही. कारण तो अजूनही ‘लहान मुलगा’च आहे.”

सेरेब्रल पाल्सीसारख्या असाध्य आजाराची शिकार ठरलेल्या आदित्यच्या विचाराने शौरी क्षणिक उद्विग्न होतात.. “आमच्या घरात दुःखाला घेऊन येणारा तूच आहेस. तू घरात येईपर्यंत आम्हाला संकट म्हणजे काय ते माहितही नव्हते. तू कसा आहेस ते

पाल्य व्यक्तिमत्त्वाचा कानमंत्र
संजीव परळीकर
अभ्यासासकट इतरही अनेक गोष्टीत मुलांना हुषार करण्यासाठी

८००. पोस्टेज २००.

मेहता मराठी ग्रंथजगत : ऑगस्ट २०११ । ४१

तूच बघ. दुबळा, परावलंबी आणि कोंडमारा करणारा.” पण हा संताप क्षणभरच टिकतो. दुसऱ्याच क्षणी ते म्हणतात, “देवाने हे आमच्या माथी लिहिले असेल, तर त्याचे नक्कीच काही कारण असेल.” आदित्यला वेळोवेळी हॉस्पिटलात घेऊन जाताना ते अध्यात्माकडे ओढले जाऊ लागले. त्याच सुमारास त्यांच्यावर दुसरा आघात झाला. “एके दिवशी अनिता (पत्नी) आदित्यला घेऊन गाडीने शाळेत जात असताना समोरून येणाऱ्या जीपचे नियंत्रण सुटले आणि जीप अनिताच्या लहानशा फियाटवर येऊन धडकली.” शौरी तत्त्वज्ञानाचा आधार घेतात. जगताना आणि अनुभवताना बुद्धाची शिकवण माझ्यासाठी अत्यंत महत्त्वपूर्ण ठरते. जग परिमित आहे की अपरिमित, हे दोन्ही बुद्ध सांगतो. तथागत मृत्युनंतर जिवंत राहिला की नाही, म्हातारपण आहे, मृत्यू आहे, दुःख आहे, निराशा आहे. आपल्याला ते सारे घेऊनच जगायला हवे...

* तुळजापूर येथे संगणक कार्यशाळा आणि चर्चासत्र

समाजाच्या दैनंदिन गरजांशी निगडीत विषयांवरील ग्रंथ उपलब्ध करून दिल्यास वाचकांचे ग्रंथालयाशी नाते दृढ होत जाईल. सार्वजनिक ग्रंथालये म्हणजे शैक्षणिक चळवळींचा एक भाग आहे. असे मत पुणे विद्यापिठाच्या ग्रंथालय व माहितीशास्त्र विभागाचे प्रा. डॉ. राजेंद्र कुंभार यांनी केले.

तुळजापूरच्या विजय वाचनालयाने राजा राममोहन रॉय ग्रंथालय प्रतिष्ठानच्या सहकार्याने संगणक कार्यशाळा व चर्चासत्र आयोजित केले होते. लातूर जिल्हा सार्वजनिक ग्रंथालय संघाचे सचिव पांडुरंग अडसुले, माजी आ. नरेंद्र बोरगावकर, राज्य ग्रंथालय संघाचे अध्यक्ष गंगाधर पटणे, राजा राममोहन रॉय ग्रंथालय प्रतिष्ठानचे क्षेत्रीय अधिकारी माधवराव गायकवाड, विभागीय ग्रंथालय संघाचे कार्याध्यक्ष वसंतराव सूर्यवंशी, प्रभाकर कापसे हे होते.

ग्रंथपालांनी अधिकाधिक ज्ञान संपादित करणे गरजेचे आहे. शालेय ग्रंथालयांशी पार्टनरशिप करावी, ग्रंथालयांनी विषयानुरूप ग्रंथांचे दररोज प्रदर्शन करावे. ग्रंथालयांनी शैक्षणिक वातावरण जोपासावे असे मतही त्यांनी व्यक्त केले. □

फॅण्टसी एक प्रेयसी

व.पु. काळे

निरोगी मनाची हळुवार स्पंदने

₹ ११००. पोस्टेज २०००.

४२ | ऑगस्ट २०११ : मेहता मराठी ग्रंथजगत

विशेषवार्ता

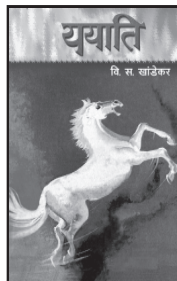
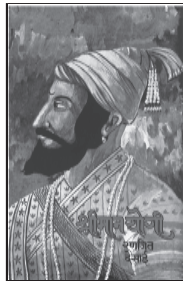

बनावट पुस्तकांची विक्री करणाऱ्या तिघांना पकडले. साठ हजारांची पुस्तके जप्त

मेहता पब्लिशिंग हाऊसने प्रकाशित केलेल्या काही पुस्तकांच्या बनावट प्रती तयार करून त्यांची विक्री करणाऱ्या मुंबईतील पाच दुकानधारकांवर कारवाई करण्यात आली. त्यांच्याकडची साठ हजारांची पुस्तके जप्त करून कॉपीराइट कायद्याअन्वये पोलिसात गुन्हा नोंदविण्यात आला आहे. मुंबईत बनावट पुस्तकांची विक्री होत असल्याची तक्रार यु आर पी आर कन्सलटन्सीचे संचालक मोहमद शेख यांनी केली होती.

यावरून माटुंगा पोलिस स्थानकाच्या पोलिस पथकाने संतोष कुमार बी सिंग (संतोष बुक स्टॉल, माटुंगा), अनिलकुमार जीतलाल यादव (दादर बुक शॉप, दादर रेल्वे स्टेशन जवळ, दादर) आणि अमिर अरिझुल खान (दादर बुक शॉप, स्वामी नारायण मंदिराजवळ, दादर (पू), मुंबई) यांच्यावर कारवाई करून त्यांच्याकडून स्वामी, ययाति, श्रीमान योगी, अमृतवेल, सिक्रेट आणि मॅजिक ऑफ थिंकिंग बिग या पुस्तकांच्या बनावट प्रती जप्त केल्या.

या तिघांवर संगनमताने स्वामीत्व हक्क संरक्षण अधिकार असलेल्या मूळ पुस्तकांच्या पायरेटेड प्रतींची बाजारात विक्री करण्यासाठी जवळ बाळगणे, कंपनीची व ग्राहकांची फसवणूक करणे याबद्दल कॉप्यराईट ॲक्ट १९५७ प्रमाणे कलम ख, कलम, ५१, ६३ खाली गुन्हा नोंदविण्यात आला आहे.

टी बुक क्लब २० मधील पहिले पुस्तक

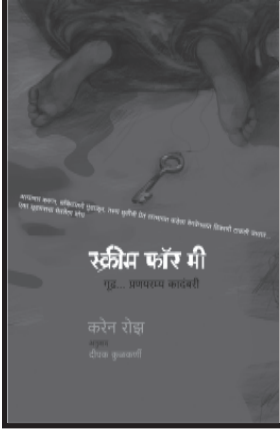
स्क्रीम फॉर मी

करेन रोझ

अनु. दीपक कुळकर्णी

४८० रु. टी बुक क्लब सभासदांना २४० रु.

पोस्टेज ३० रु.

काळजाचा थरकाप उडवणाऱ्या आपल्या प्रत्येक कादंबरीतून, वाचकांच्या अंगावर काटा उभा करत, आपण सस्पेन्स कादंबरीची सम्राज्ञी आहोत हे करेन रोझ ह्या लेखिकेने आता निर्विवादपणे सिद्ध केले आहे.

‘डाय फॉर मी’ या गाजलेल्या कादंबरीची ही लेखिका आता आणखी एक काळजाचा टोका चुकवणारे कथानक घेऊन, वाचकांसमोर येत आहे. एका छोट्याशा गावात अचानक एक भयप्रद खूनसत्र सुरू होतं. गाव पार हादरून जातं. आपल्या कामात निष्णात असणारा एक धाडसी गुप्तचर अधिकारी आणि एक पिसाट, विकृत खुनी ह्यांची आमने-सामने टक्कर होते.

मरणाच्या दारात उभ्या केलेल्या आपल्या सावजाला, तो विकृत खुनी वेडावत म्हणतो, “तुला जेव्हा वेदना असव्य होतील ना, तेव्हा माझ्या नावाने एक किंकाळी फोड.” स्पेशल एजंट डॅनियल व्हार्टानियन हा, तेरा वर्षांपूर्वी घडलेल्या एका खुनाची सहीसही नक्कल करणाऱ्या त्या खुन्याला शोधून काढण्याचा विडा उचलतो. नुकताच मारला गेलेल्या आपल्या कुविख्यात खुनी भावाजवळ सापडलेली काही छायाचित्रं, हाच डॅनियलपाशी एकमेव धागा असतो. खुनी इसमाचा शोध घेताना त्याला आपल्याच कुटुंबाच्या काळ्याकुट्ट इतिहासाचे दर्शन घडते आणि त्याचबरोबर अभद्र मनाच्या गूढडोहाचा तळही सापडतो.

ह्याच प्रवासात, अॅलेक्स फॅलन ह्या एका सुंदर परिचारिकेची त्याची भेट होते. तिची कहाणी ऐकून त्याला आपला भूतकाळ आठवतो. विशेष म्हणजे अॅलेक्सचा चेहरा आणि तेरा वर्षांपूर्वी खून झालेल्या त्या मुलीचा चेहरा यात कमालीचे साम्य असते. गावातील प्रतिष्ठित व्यक्ती ह्या प्रकरणात गुंतलेल्या आहेत. त्या विकृत खुनी इसमांच्या यादीत अॅलेक्सचेही नाव आहे, हे डॅनियलला समजते. दिवसागणिक बळी जाणाऱ्या स्त्रियांची संख्या वाढू लागते. आता डॅनियलपाशी फारच थोडा अवधी राहिलेला असतो. त्या क्रूरकर्म्याला लवकरात लवकर शोधणं जितकं महत्त्वाचं असतं तितकंच महत्त्वाचं असतं अॅलेक्सचा जीव वाचवणं. कारण तो आता अॅलेक्सच्या प्रेमात आकंठ बुडालेला असतो.

४४ | ऑगस्ट २०११ : मेहता मराठी ग्रंथजगत

टी बुक क्लब १९ मधील प्रकाशित झालेली पुस्तके

पिरेमिड	टॉम मार्टिन	अनु. उदय भिडे	३००
सीविच	ऑलिस्टर मॅक्लीन	अनु. अशोक पाध्ये	२४०
नथिंग टू लूज	ली चाइल्ड	अनु. उदय कुलकर्णी	३५०
डिजिटल फॉट्रेस	डॅन ब्राऊन	अनु. अशोक पाध्ये	४४०
द असोशिअट	जॉन ग्रिशॉम	अनु. अशोक पाथरकर	३००
द गिफ्ट ऑफ रेन	टॉन ट्वॅन इंग	अनु. अशोक पाथरकर	४००

T बुक क्लब २०

नोंदणी
सुरू

या क्लबचे सभासद व्हा.
आणि उत्तमोत्तम अनुवादित पुस्तके
निम्न किमतीत मिळवा!

सभासद फी ५००. आजच सभासद व्हा!

जगप्रसिद्ध इंग्रजी कादंबऱ्यांचे सरस मराठी अनुवाद आणि तेही निम्न्या
किमतीत! एका क्लबमध्ये ६ पुस्तके,
ही सहाही पुस्तके घेणे आवश्यक!

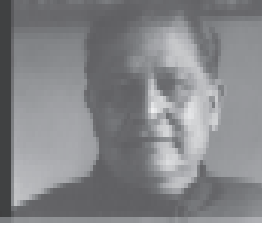
टी बुक क्लब २० मधून प्रकाशित होणारी पुस्तके

पुस्तकाचे नाव	मूळ लेखक	अनुवाद	किंमत
अल्टिमेटम	मॅथ्यू ग्लास	सुदर्शन आठवले	४४०
अ प्रिझनर ऑफ बर्थ	जेफ्री आर्चर	लीना सोहोनी	---
द लास्ट ज्यूरर	जॉन ग्रिशॉम	विभाकर शेंडे	---
ब्लड मनी	क्रिस कॉलेट	वैशाली रानडे	२००
मेल्ट डाऊन	मार्टिन बेकर	सुभाष जोशी	३००

वाचकांनी आपली सभासद फी (५००.) डी.डी. अथवा मनीऑर्डरने
'मेहता पब्लिशिंग हाऊस' येथे पाठवावी.

सुप्रसिद्ध साहित्यिक
व्यक्तित्व **माऊगुळकर**
यांचे साहित्य

आता नव्या स्वरूपात प्रकाशित होणार!

- पुढार्थ पाठल
- ओहं
- हस्ताचा पाऊस
- पारितोषिक
- खाटा
- पांढऱ्यावर काळे
- कोथळे दिवस
- सुमीता
- डेवरदा
- भाजार
- खाशाच्या मागावर
- काळी आई
- गाथाकडच्या गोष्टी
- मिंहाच्या देशात
- गोष्टी घराकडील
- एक एकर
- खरिअरंग
- मी आणि माझा बाप
- भिन्नकधी
- मंतरलेलं बेट
- वायटळ
- चित्रे आणि खरिअं
- सीताराम एकनाथ
- करुणाष्टक
- सत्तातंद
- प्रवास एका लेखकाचा
- जंगलातील दिवस
- डोहातील सावल्या
- वाडूचा किल्ला
- परवळा
- सरवा
- खारी
- माणदेशी माणसं
- जांभळाचे दिवस
- जनावनातली रेखाटणे
- रानमेळा
- छोटा जवान
- कांगालेले खांगभले
- पांढरी मेंढरे हिरवी कुरणे
- अशी माणसं : अशी साहसं
- घरदार
- बेलवण
- नागाभिरा

नवे कोरे

एक परिसाची कथा

मिलिंद जोशी

२००००. पोस्टेज २५००.

संध्याकाळ होताच सतीश बागेत आला.
रचना त्याच्या आधीच तिथे आलेली होती.
तिच्या टपोऱ्या डोळ्यांमधून प्रेम ओसंडून वाहत होतं.
सतीशच्या डोक्यात थैमान घालणारं
विचारांचं वादळ दूर पळालं.
रचना दृष्टीस पडताच तिच्याबद्दलच्या जिव्हाळ्यानं
त्याचं मन उचंबळून आलं.
त्याला जाणवली, तिच्यातल्या ममत्वानं आणि कणखर
स्त्रीत्वानं त्याला मिळवून दिलेली आध्यात्मिक शांतता.
त्याला जाणवले,
तिच्या मनस्रोताचे निर्मळ आणि पवित्र झरे.

पुस्तक परिचय

नऊ वर्षे वयाच्या जर्मन मुलाला जाणवलेले
दुसऱ्या महायुद्धाचे
विध्वंसक रूप

द बाँय इन द स्ट्राइण्ड पायजमाज्

जॉन बायेन / अनु. मुक्ता देशपांडे

वेगवेगळ्या भाषांमधील दर्जेदार साहित्यकृतींचा आस्वाद घेता यावा ह्या हेतूने अनुवादित पुस्तकांना प्रोत्साहन देणाऱ्या मेहता प्रकाशनने 'द बॉय इन द स्ट्राइप्ट पायजमाज' हे पुस्तक प्रकाशित केले आहे.

ह्या पुस्तकाचे मूळ लेखक आहेत जॉन बायेन आणि अनुवादिका आहेत मुक्ता देशपांडे.

आजपर्यंत ह्या कादंबरीच्या पाच लाखांहून अधिक प्रतींची विक्री झाली आहे आणि बेचाळीस भाषांमध्ये भाषांतरे झाली आहेत. ह्या कादंबरीवरील चित्रपट ऑस्कर विजेता ठरला आहे.

कोणत्याही युद्धामुळे, जगावर होणाऱ्या भीषण परिणामांचा इतिहास तटस्थ कोरडेपणानं साक्षी असतो. पण युद्धांतल्या छोट्या छोट्या गोष्टींनी लहान मुलांच्या भावविश्वात झालेल्या उलथापालथीनं संवेदनशील मन सुत्र होतं.

असं म्हणतात की, युद्ध कधीच संपत नाही. संपलंसं वाटणाऱ्या युद्धाच्या शेवटातच पुढच्या युद्धाची बीजं पेरली जातात. पहिलं महायुद्ध संपलं म्हणता दुसऱ्या महायुद्धाचे ढग आकाशात जमू लागले. वंशद्वेषाचा अतिरेक करणाऱ्या हिटलर नावाच्या क्रूरकर्माच्या अमानुषपणानं, त्या ढगांचा रंग काळाकुट्ट होऊन त्यांची कृष्णछाया साऱ्या जगावर पसरली.

त्या काळोखात हरवलेल्या एका लहानग्याची ही कहाणी. ज्याला जगाची पुरती ओळखही झालेली नाही, असा नऊ वर्षांचा बर्लिनमधला निष्पाप, कोवळा मुलगा ब्रूनो हा या कादंबरीचा नायक आहे.

बर्लिनमधील ही गोष्ट. शाळेतून घरी आलेल्या ब्रूनोबरोबर आपण त्याच्या घरात प्रवेश करतो. घरची मोलकरीण मारिया सामानाची बांधाबांध करत असते. दुसऱ्याच्या नजरेपासून लपवून ठेवलेल्या, स्वतःला क्षुल्लक न वाटणाऱ्या गोष्टींना तिनं हात लावल्यामुळे चिडलेला ब्रूनो तक्रार करण्यासाठी आपल्या आईकडे जातो. त्याच्या बाबांना नोकरीसाठी दुसऱ्या गावाला जावं लागणार असल्यामुळे बर्लिन सोडावं लागणार असल्याचं आई त्याला सांगते. आपले बाबा काय काम करतात ह्याची त्या लहानग्याला कल्पनाही नसते. प्रत्येक मित्राचे बाबा काय काम करतात असा विषय निघाला की तो मित्रांना एवढंच सांगू शकत असे की, त्याच्या बाबांकडून फ्युरीला फार मोठ्या अपेक्षा आहेत आणि त्यांना खूप छान, कडक गणवेश आहे. फ्युरी त्यांच्याकडे जेवायला आल्यानंतर तो कोण हा प्रश्न त्याला पडतो. त्याची मोठी

बहीण ग्रेटेल 'ते हा देश चालवतात' अशी फ्युरीची ओळख सांगते आणि एवढेही माहित नसल्याबद्दल त्याला मूर्खात काढते. फ्युरीची इच्छा असल्यामुळे, त्याचे वडील नव्या बढतीच्या कमांडंटच्या नोकरीला संमती देतात. ब्रूनोच्या आईला आणि आजीला हे अजिबात पसंत नसते, पण त्यांच्यापुढे दुसरा पर्याय नसतो. आपले आयुष्यभराचे सोबती, आजी-आजोबांचे घर, तिथं असलेली फळांची आणि भाज्यांची दुकानं, गर्दीनं फुललेले बर्लिनचे रस्ते, हे सारं सोडून परक्या ठिकाणी जाणं ब्रूनोच्या जिवावर येतं. नाईलाजानं तो आई, बाबा, बहीण ग्रेटेल ह्यांच्याबरोबर आश्विट्झ नावाच्या नव्या गावी जातो. त्याला तो कायम 'आऊट विच' असेच म्हणतो.

नव्या गावी शाळा नाही, मित्र परिवार नाही, तोंडानं गाडी चालवल्यासारखा आवाज करत वरच्या मजल्यापासून खाली घसरगुंडी करत येण्याचं सुख नाही. चवड्यावर उभं राहून खिडकीतून संपूर्ण बर्लिन शहर पाहण्याची गंमत नाही. त्याच्या दृष्टीनं नव्या गावी करण्यासारखं काहीही नसतं. जणू जगातलं सर्वांत निर्जन गाव. एका थंडगार, भयंकर घरात, जिथे कुणीही, कधीही आनंदात राहू शकणार नाही अशा ठिकाणी आपण येऊन पडलो अस त्याला वाटले.

खिडकीतून बाहेर पाहिल्यावर बर्लिनसारखीच रस्त्यावरची गर्दी, कॅफे, रस्त्याकडेच्या टेबलावरील मंडळी दिसतील अशी त्याची अपेक्षा असते. पण त्या अपेक्षेला पूर्णपणे तडा जातो, त्या ऐवजी त्याच्या घराच्या पुढे वीस फुटांवर एक उंच आणि लांबलचक तारेचं कुंपण त्याला दिसतं. कुंपणापलिकडे हिरव्या रंगाचं नावही नसतं. असते ती सबंध मैदानात वाळूसारखी पसरलेली माती, नजर पोहोचेल तिथपर्यंत बुटक्या झोपड्या, मोठ्या चौकोनी इमारती आणि असंख्य माणसं-लहान मुलं, तरुण, म्हातारे, आजारी, अपंग-सगळ्या प्रकारची. फक्त पुरुष. विशेष म्हणजे सगळे एकाच पोषाखातले. राखाडी रंगाचे पट्टे पट्टे असलेले पायजमे, सदरे आणि डोक्यावर राखाडी पट्टे असलेली टोपी. सारं सारं भयंकर असतं. त्याच्या मनात येतं, बाबांनी असं काय केलं की, त्याची शिक्षा म्हणून फ्युरीनं त्यांना इकडे पाठवलं?

तिथे ब्रुनोला शाळा नसते. पण इतिहास आणि भूगोल हे विषय शिकविणारे शिक्षक असतात. दोन्हीही कंटाळवाणे. शिक्षण आणि विषय.

असे हे कंटाळवाणे दिवस ढकलताना, त्याची काहीतरी शोधून काढण्याची, त्याच्या मते संशोधकाची वृत्ती उफाळून येते. आणि काहीतरी नवीन सापडेल ह्या आशेनं एक दिवस घराबाहेर पडून तो कुपणाच्या कडेकडेनं चालत राहतो. त्याला कुपणापलिकडे लांब एक टिंब दिसतं. नंतर एक ठिपका. त्याच ठिपक्याचा एक गोळा होतो आणि थोड्याच वेळात एक आकृती. तो एक मुलगा असतो.

भादरलेल्या डोक्याचा, दुःखी डोळ्यांचा, राखाडी रंगाचा चट्टेरी पट्टेरी सदरा पायजमा आणि टोपी घातलेला. हाच इम्यूल. त्याच्यामुळे कुंपणापलिकडच्या जगाबद्दलचं ब्रूनोचं कुतूहल पराकोटीला जातं. ब्रूनोला एक मित्र मिळतो. कुंपणापलिकडे तो आणि अलिकडे ब्रूनो.

पुढे ब्रूनो रोज त्याला भेटतो. त्याच्याशी गप्पागोष्टी करतो. कायमच भुकेनं वखवखलेल्या इम्यूलला ब्रेड, केक, चॉकलेट असं काहाबाही देत राहतो. इम्यूल त्याला आपली कहाणी ऐकवतो. त्याच्या कुटुंबाला घर सोडणं कसं भाग पडलं, बिन दाराच्या आगगाडीनं कमालीची दुर्गंधी सहन करत त्यांनी कसा प्रवास केला आणि अखेर त्यांना कुंपणापलिकडे कसे आणले गेले ही सारी हकिकत इम्यूल त्याला ऐकवतो.

ब्रूनो आणि इम्यूल दोघं एकाच वयाचे, एकाच दिवशी जन्माला आलेले. दोघेही मित्र होतात. ज्यू मित्र त्याची कर्मकहाणी ऐकवतो आणि जर्मन मित्र ती भरल्या मनानं ऐकतो.

त्या दोघांच्या भेटीगाठी चालूच राहतात. बाबांच्या वाढदिवसाची तयारी चालू असते आणि ब्रूनोला अचानक अनपेक्षितपणे स्वयंपाक घरात भांडी साफ करताना इम्यूल दिसतो. दया येऊन ब्रूनो त्याला चिकनचे तुकडे खायला देतो. दुर्दैवानं इम्यूल पकडला जातो आणि ब्रूनोला तो आपल्या ओळखीचाही नाही असं खोटंच सांगावं लागतं. ही गोष्ट त्याच्या मनाला फार लागून राहते.

एक दिवस ब्रूनोच्या आईला त्याच्या आणि त्याच्या बहिणीच्या डोक्यात उवा दिसतात आणि आऊट विचला रहायला आधीच नाखूष असलेली त्याची आई बर्लिनला परत जाण्याचा निर्णय घेते. मित्राला सोडून जाण्याच्या कल्पनेनं, ह्या निर्णयानं ब्रूनोला व्हावा तितका आनंद होत नाही.

जाण्याआधी मित्राचा निरोप घ्यावा म्हणून ब्रूनो नेहमीच्या भेटीच्या ठिकाणी जातो आणि इम्यूलचे बाबा हरवल्याची धक्कादायक बातमी त्याला समजते. इम्यूलचे घर कसं आहे ते पाहण्याची आणि मैत्रीची आठवण राहण्यासाठी त्याच्याबरोबर फूटबॉल खेळण्याची त्याला तीव्र इच्छा होते. त्यातच हरवलेल्या बाबांच्या तपासात मदत करण्याची इम्यूल त्याला विनंती करतो.

ब्रूनो कुंपणापलिकडे जाण्याचं ठरवतो. उवांमुळे त्याचं डोकं भादरलेलं असतंच. आता इम्यूलसारखे कपडे घातले की तो नक्की त्यांच्यासारखा- कुंपणापलिकडच्या

माणसांसारखा दिसणार असतो. फक्त थोडासा लड्डू. इम्यूल कपड्यांची व्यवस्था करतो. त्याच्या बाबांना शोधायचं, त्याचं घर पहायचं आणि त्याच्याशी फूटबॉल खेळायचा ह्या अनावर ओढीनं कुंपणाअलिकडचा ब्रूनो कुंपणापलिकडे जातो. त्याच्या मते कांही तासांचाच तर प्रश्न असतो.

दोधं मिळून इम्यूलच्या बाबांना शोधत हिंडतात. पाऊस कोसळण्याच्या बेतात असतो. अंधारून आलेलं असतं. ब्रूनोला घरी जाण्याची ओढ लागते. रोस्टेड बीफची आठवण येताच पोटातली भूक आणखीनच भडकते. अचानक सैनिक शिट्ट्या वाजवतात आणि कॅपला वेढा घालून उभे राहतात. कवायतीसाठी म्हणून पट्ट्यापट्ट्यांचा पायजमा घातलेले सगळे लोक तिथे जमा होतात. ब्रूनो आणि इम्यूल त्या घोळक्याच्या मध्यभागी सापडतात आणि शिस्तीत चालण्याऐवजी लोंढ्याबरोबर ढकलले जातात. चालता चालता त्यांचे पाय पायऱ्यांना लागतात आणि सगळेजण एका मोठ्या दालनात गोळा होतात. बाहेरचं दार एकदम बंद होतं आणि बाहेरची लोखंडी कडी जोरात आपटल्याचा आवाज येतो. ब्रूनोला घराची तीव्रतेने आठवण येते आणि तो इम्यूलचा, आपल्या आयुष्यभराच्या मित्राचा हात घट्ट धरून ठेवतो. कधीही न सोडण्यासाठी.

ब्रूनोचं काय झालं ते कोणालाच समजत नाही. सापडले ते कुंपणाच्या अलिकडे पडलेले त्याचे कपडे आणि बूट.

पुस्तक वाचून झालं आणि मुखपृष्ठाकडे पुन्हा लक्ष गेलं. त्या मुखपृष्ठावरील चित्रानं सारी कहाणी जणू जिवंत झाली. तारेचं कुंपण, कुंपणापलीकडच्या अंधारातल्या झोपड्या आणि कुंपणाअलीकडे पडलेले मालकाची वाट पाहणारे कपडे आणि बूट. जणू ब्रूनोच्या शेवटानं ते मुखपृष्ठही अबोल झालं आहे.

एका नऊ वर्षांच्या मुलाच्या नजरेतून हे कथानक पुढे सरकतं. पुस्तकभर आपण ब्रूनोचा हात धरूनच वावरत असतो. त्याच्या मनातले बरेवाईट विचार प्रामाणिकपणे आपल्यापर्यंत पोहोचतात. दोघा मुलांची संभाषणंही त्यांच्या वयाला साजेशीच आहेत. ना कोठे अवजड शब्दांचं पांडित्य, ना शब्दालंकार, अर्थालंकार ह्याचं भांडवल. ब्रूनोच्या सांगण्यातून आणि दोघा मित्रांच्या संभाषणातून ही कथा उलगडत जाते आणि आपल्या काळजाला भिडते.

ह्या कादंबरीत १९४२ चं महायुद्ध, हिटलर, नाझी छळछावणी, गॅस चेंबर्स अशा गोष्टींचा उल्लेखही नाही. ब्रूनोच्या बालबुद्धीला आकलन होईल ते जसच्या तसं सांगूनही, ह्या साऱ्या गोष्टी पुस्तकात सतत जाणवत राहतात. हेच लेखकाचं यश

म्हणावं लागेल. अनुवादही विषयाला न्याय देणारा झाला आहे.

संवेदनशील मनाला विचार करायला लावणारं पुस्तक असंच ह्या पुस्तकाबद्दल म्हणावं लागेल.

पुस्तक वाचून संपलं तरी ब्रूनो मनाचा ताबा सोडायला तयार नव्हता. निष्पाप, निरागस, बालसुलभ कुतूहल असलेला ब्रूनो डोळ्यापासून हलत नव्हता. नुकताच जगाचा उंबरठा ओलांडणारा मुलगा, जगाच्याच अमानुष क्रौर्याला बळी पडावा हे कसलं विचित्र विधिलिखित!

नऊ वर्षांच्या मुलाची ही कथा अंगावर काटा आणणारी आहे, त्याचा झालेला शेवट हा कशाचा परिणाम? घाणेरड्या राजकारणाचा? सत्तालालसेनं धुंद होण्याचा? वंशद्वेषाने पछाडल्याचा? त्या इवल्याशा जिवाच्या मैत्रीला जागण्याचा? की कुंपणापलिकडचं अनोळखी जग बघण्याच्या तीव्र कुतूहलाचा?

हे पुस्तक वाचून मन विषण्ण होतं. डोक्यात त्सुनामी वादळ घोघावत राहतं. हे असं का? किती काळ हे असं चालायचं? तर्कनिष्ठ बुद्धी उत्तर देत होती. “जोवर परमेश्वराच्या पावलापुढे सैतानाचं एक पाऊल आहे तोवर हे असंच चालायचं, असंच चालणार.’

सौ. मीरा बा. शाळीग्राम

पुणे - ४११०१६

दूरध्वनी ०२०-२५६५८३६१

किंमत : १२०रु. सभासदांना : सवलतीत पोस्टेज : २०रु.

निर्बाचित कलाम

अनु. मृणालीनी गडकरी

स्त्रीच्या आत्मसन्मानासाठी परजलेली धारदार विचारांची, शब्दांची दुधारी तलवार

१७०रु. पोस्टेज २५रु.

मेहता मराठी ग्रंथजगत : ऑगस्ट २०११ । ५३

पुस्तक परिचय

प्रेम ही आपल्या आत्म्याची गरज. आपल्या जीवनातील
प्रेमाची दहाही सरोवरे सतत भरलेली हवीत.
देव, आईवडील, कुटुंब, आप्तप्रिय, मुले, समाज या सर्वांनी
जीवनाला अर्थ येतो

स-सुखाचा

जॉन ग्रे अनु : शुभदा विद्वांस

‘हाऊ टू गेट व्हॉट यू वॉन्ट अँड वॉन्ट व्हॉट यू हॅव’ या जॉन ग्रे याच्या पुस्तकाने दहाबारा वर्षांपूर्वी अमेरिकेत वाचकांचे लक्ष वेधून घेतले. त्या आधी निघालेल्या ‘मैन आर फ्रॉम मारस, वुमेन आर फ्रॉम व्हीनस’ या पुस्तकानेही बेस्टसेलरच्या यादीत स्थानापन्न होऊन लक्षावधी प्रतींच्या आवृत्त्यांचा सपाटा लावला. स्त्री आणि पुरुष यांच्या समानतेचा आग्रह पाश्चात्य देशात स्त्रीवादी आंदोलनाला खतपाणी घालत असताना हा समानतेचा आग्रह चुकीचा आहे; कारण जैवशास्त्रीय दृष्टीने मूलतःच स्त्री आणि पुरुष यांची जडणघडण ही भिन्न प्रकारची आहे; स्त्रियांचा स्वभाव, स्त्रियांची मानसिकता, स्त्रियांची भाषा आणि पुरुषांची स्वभाववृत्ती, मानसिकता आणि भाषा वापरण्याची पद्धत वेगळी असते, असा सिद्धान्त जॉन ग्रे याने मांडून या दोघांनी आपापल्या बलस्थानांचा आदर बाळगून परस्परांना पूरक राहण्यातच खरे समाधान आणि सार्थक आहे असा संदेश दिला.

स्त्रीने पुरुषाला समजावून घेतले तर स्त्रीपुरुष संबंधातील सुसंवाद जपला जाईल आणि पतीपत्नीच्या नात्याला भावकोमल स्वरूप प्राप्त होईल अशी भूमिका जॉन ग्रे याने वैज्ञानिक संशोधनाचा आधार घेऊन प्रभावीपणे मांडली. जॉन ग्रे याच्या या पुस्तकाला चांगला प्रतिसाद मिळाल्याने त्यानंतर त्याने सुमारे सोळा पुस्तके हेच सूत्र समोर ठेवून लिहिली आणि या सर्व पुस्तकांचा सुमारे ४५ भाषांमध्ये अनुवाद होऊन चार कोटी प्रती विकल्या गेल्या. जगभर तो या विषयावर व्याख्याने व कार्यशाळा घेत संचार करित असतो आणि त्याचे स्तंभलेखनही अनेक वृत्तपत्रांमध्ये चालू आहे. मानसशास्त्र आणि मानवी लैंगिकता या विषयावरील डॉक्टरेट आणि व्यक्तिमत्त्व विकास कार्यशाळा - समुपदेशक म्हणून तीन तपांचा अनुभव गाठीशी असल्याने त्याच्या लेखनातले नावीन्य आणि ताजेपणा टिकून राहिला आहे.

‘हाऊ टू गेट व्हॉट यू वॉन्ट अँड वॉन्ट व्हॉट यू हॅव’ हे पुस्तकाचे शीर्षक निःसंदिग्ध आणि सुस्पष्ट आहे.

आपल्याला जे हवेसे वाटते ते कसे मिळवावे आणि आपल्याजवळ जे आहे किंवा आपल्याला जे मिळालेले आहे ते कसे प्रिय मानावे अशा दोन परस्परपूरक जीवनविषयक सूत्रांची सांगड जॉन ग्रे याने या पुस्तकात घातली आहे.

आपल्याला जे मिळवावेसे वाटते ते मिळवण्यासाठी एकीकडे प्रयत्न करायचे आणि आपल्याला जे आधीच मिळालेले आहे त्याबद्दल अभिमान बाळगत तेच आपल्याला हवे होते, मिळवायचे होते असे मानण्याइतपत आपली मानसिकता लवचिक ठेवायची या दोन सूत्रांमध्ये आपले यश, आपले सौख्य सामावलेले आहे हे जॉन ग्रे आपल्या मनावर बिंबवू पाहतो.

ह्या पुस्तकाचा अनुवाद शुभदा विद्वांस यांनी केलेला आहे.

या पुस्तकाला जॉन ग्रे याने लिहिलेली प्रस्तावना आपल्या समोर असणाऱ्या

आव्हानांचे स्वरूप स्पष्ट करते. आपल्याला 'काहीतरी' मिळवण्याची आकांक्षा असते; ते 'काहीतरी' मिळाले म्हणजे त्याचे अप्रूप संपते. त्या गोष्टीचे मग महत्त्व वा मोठेपण वाटतेनासे होते. जे मिळाले ते पुरेसे वाटत नाही. त्यापेक्षा काहीतरी वेगळे किंवा जास्त मिळवण्याची ओढ वाटते आणि जे मिळालेले आहे ते तोकडे वाटू लागते. त्याने होणारा आनंद संपुष्टात येतो. या मानसिकतेमधील उथळपणाकडे लक्ष वेधून "आयुष्यातील खरे आव्हान आपल्याला हवी असलेली गोष्ट मिळवण्यात नसून मिळवलेली गोष्ट सतत हवीहवीशी वाटण्यात आहे." असे जॉन ग्रे प्रतिपादन करतो.

एकदा यश मिळून सर्व काही संपत नाही. हवे ते आपण कधीही मिळवू शकतो हा आत्मविश्वास हवा. आपल्याला उपजतच काही विशिष्ट क्षमता लाभलेल्या असतात. परंतु केवळ त्यावर विसंबून भागत नाही.

वैयक्तिक यशासाठी आपल्या उद्दिष्टानुसार काही नवीन कौशल्ये, नवीन ज्ञान परिश्रमपूर्वक साध्य करावे लागते. वैयक्तिक यश म्हणजे इतरांपेक्षा अधिक काहीतरी कसे मिळवावे हे आत्मसात करणे शिकणे होय. केवळ नशिबावर किंवा चमत्कारावर विसंबून राहणे नव्हे. इतरांपेक्षा आपण जास्त काहीतरी मिळवणारे आहोत हेही सिद्ध करावे लागते.

वैयक्तिक यश हे केवळ उपजत क्षमता किंवा नशीब यावर लाभते असे नाही. ते मिळवण्याचे एक तंत्र आत्मसात करणे आपल्या आटोक्यात आहे असा दिलासा जॉन ग्रे आपल्या या पुस्तकाद्वारे देऊ पाहतो. त्यासाठी आपली विचारप्रणाली आणि आपली वर्तनशैली यात थोडेफार बदल करण्याची गरज आहे. भोवतालची परिस्थिती आपण बदलू शकत नाही; परंतु त्या परिस्थितीकडे, आपल्या आयुष्याकडे पाहण्याचा दृष्टिकोन बदलला तर क्षणात आयुष्य बदलून जाते. काही लहानसहान बदल किंवा तडजोडी केल्या तर आपले आयुष्य आनंदाचे होऊ शकेल आणि आत्मविश्वासाने जगण्याचे बळ आपल्याला जाणवू लागेल. आयुष्यात अपेक्षित यश मिळवण्यासाठी चार टप्प्यांमधून आपण जायला हवे. हे चार टप्पे पुढीलप्रमाणे-

१. प्रथम आपले उद्दिष्ट ठरवा.

२. आपल्या गरजा ओळखून त्या पूर्ण करा.

३. आपल्याला काय पाहिजे ते मिळवा.

४. आपल्या प्रगतीच्या आड येणारे अडथळे दूर करा.

आपल्या प्रगतीच्या आड येणारे बारा प्रकारचे स्वभाव दोष आढळतात.

०१. दुसऱ्याला दोष देणे

०२. औदासीन्य

०३. अकारण चिंता करित बसणे

- ०४. अलिप्तता
- ०५. टीकाखोर स्वभाव
- ०६. निर्णय घेण्याची टाळाटाळ करणे
- ०७. वेळकाढूपणा
- ०८. परिपूर्णतेचा ध्यास
- ०९. आपल्याला फसवत राहणे- आत्मवंचना
- १०. संभ्रम
- ११. अपराध भावना
- १२. स्वभावातील कटुता, कडवटपणा

वैयक्तिक यशाच्या कार्यशाळेत हे बारा स्वभावदोष क्षीण करण्याच्या दिशेने मार्गदर्शन केले जाते. चार टप्प्यांची यशाची शिडी चढून जाण्यासाठी या स्वभाव दोषांना आटोक्यात आणणे उपयुक्त ठरते. “एकदा आपण वैयक्तिक पातळीवर यशस्वी झालो की आयुष्यातील संघर्ष कमी होतो. पूर्वी जे अवघड वाटत होते ते आता सर्व सोपे वाटू लागते... आयुष्यातले प्रश्न संपतात असे नाही. पण ते सोडविण्यात तुम्ही यशस्वी होऊ लागता. कधी कधी हे प्रश्नच आपल्याला नवी संधी देतात. आपले बळ वाढवतात. आपल्या आंतरिक शक्ती विकसित करतात. स्वत्वाची जाणीव घडवतात. तुमच्यातील नकारात्मक भावना कमी होऊन आनंद, प्रेम, आत्मविश्वास, मनःशांती या भावना प्रबळ होतात. आयुष्यातील प्रत्येक टप्पा आनंदपूर्ण बनवतात. प्रश्नांकडे पाहण्याची नवी दृष्टी देतात.”

या पुस्तकाची मांडणी एकूण १८ प्रकरणांमध्ये करण्यात आली आहे.

पैशाने सुख विकत घेता येत नाही; परंतु पैशाशिवाय पदोपदी नडते; त्यामुळे पैशाची प्राप्ती आवश्यक; सुखाचा शोध बाह्यजगात आपण घेतो पण सुख हे आपल्याच अंतर्द्वारे असते. सुखाचा शोध अटीतटीवर अवलंबून ठेवला तर सुख दूर जाते. वैयक्तिक यश आणि भौतिक यश यामध्ये फरक असतो. आपले स्वत्व सोडून दिले तरच आपल्या इंद्रियेची आणि नैतिकतेचा कस लागतो, अशी काही मूलगामी सूत्रे आरंभीच्या तीन प्रकरणात मांडली आहेत.

चौथ्या प्रकरणात प्रेमाची दहा जीवनसत्त्वे सांगून त्यांचे स्वरूप उलगडून दाखवले आहे.

पाचव्या प्रकरणात या जीवनसत्त्वांना जोपासणारी प्रेमाची दहा काल्पनिक सरोवरे शरीरात आहेत अशी कल्पना मांडली आहे. ही सरोवरे सदोदित भरलेली हवीत. प्रेमाची सरोवरे आणि दहा जीवनसत्त्वे यांचे महत्त्व आणि महात्म्य हा पुस्तकाचा गाभा आहे.

‘प्रेमाची दहा जीवनसत्त्वे’ ही संकल्पना या पुस्तकातील विवेचनाला केंद्रीभूत

आहे. आपल्याला समृद्ध जीवन जगायचे असेल तर प्रेमाची गरज आहे. प्रेम ही आपल्या आत्म्याची गरज आहे. आत्म्याला प्रेम मिळाले की ते वाढते. ते मनाद्वारे व्यक्त होते. मन त्यासाठी शरीराचे माध्यम वापरते. ध्येय निश्चिती, सकारात्मक दृष्टिकोन आणि श्रद्धा (विश्वास, आत्मविश्वास) याद्वारे मन आपल्या आत्म्याला त्याचे उद्दिष्ट साध्य करण्यासाठी सहाय्य करते. आपल्या आत्म्याला हव्या असणाऱ्या गोष्टी मिळाल्या तर आत्म्याला दिशा व परिपूर्णता मिळते. आत्म्याला हव्या असणाऱ्या गोष्टी न मिळाल्या तर शरीर व आत्मा यांचा संबंध संपुष्टात येतो. आयुष्य संपून जाते. आपल्या आत्म्याला काय हवे असते? ते दहा जीवनसत्त्वांच्या स्वरूपात जॉन ग्रे याने स्पष्ट केले आहे. (पृष्ठ ३२).

१. जीवनसत्त्व जी वन - देवाकडून मिळालेले प्रेम आणि आधार / **भ्रूण ते जन्मावस्था**

२. जीवनसत्त्व पी वन - आईवडिलांकडून मिळालेले प्रेम आणि आधार / **जन्म ते ७ वर्षे**

३. जीवनसत्त्व एफ - कुटुंबाकडून, मित्रांकडून मिळालेले प्रेम आणि आधार / **७ ते १४ वर्षे वय**

४. जीवनसत्त्व पी टू - आजूबाजूचे लोक, समान आचार विचाराचे लोक यांच्याकडून मिळणारे प्रेम व आधार / **१४ ते २१ वय**

५. जीवनसत्त्व एस - स्वतःकडून स्वतःला मिळणारे प्रेम आणि आधार / **२१ ते २८ वर्षे**

६. जीवनसत्त्व आर - जवळचे आप्त, जोडीदार व प्रिय व्यक्ती यांच्याकडून मिळणारे प्रेम आणि आधार / **२८ ते ३५ वर्षे**

७. जीवनसत्त्व डी - आपल्यावर अवलंबून असणाऱ्या लोकांकडून (मुले, सेवक) मिळणारे प्रेम आणि आधार / **३५ ते ४२ वर्षे**

८. जीवनसत्त्व सी - समाजाकडून मिळणारे प्रेम आणि आधार / **४२ ते ४९ वर्षे वय**

९. जीवनसत्त्व डब्ल्यू - आपण लोकांना परत केलेले प्रेम आणि आधार / **४९ ते ५६ वर्षे**

१०. जीवनसत्त्व जी टू - परमेश्वराची भक्ती व आराधना / **५६ पासून पुढचे वय**

ही जीवनसत्त्वे, (प्रेमभावना) सर्वत्र सदोदित उपलब्ध असतात आणि आपल्या आत्म्याकडे त्यांना खेचून घेण्याची शक्ती असते. मात्र आपल्याला कोणत्या प्रकारच्या प्रेमाची (जीवनसत्त्वाची) गरज आहे हे आपल्या मनाला कळायला हवे. त्या जीवनसत्त्वाचा स्वीकार करण्यासाठी आपल्या हृदयाची दारे उघडी हवीत. या सर्वच जीवनसत्त्वांची

आपल्याला गरज असते. या जीवनसत्त्वांची आपल्या आयुष्यातील विविध वयोगटांशी सांगड घालण्यात आली आहे.

प्रत्येक प्रकारच्या प्रेमाच्या गरजेसाठी प्रेमाचे एक स्वतंत्र सरोवर अशी कल्पना करून प्रत्येकामध्ये दहा सरोवरे असून स्वतःशी प्रामाणिक राहायचे असेल तर ही दहाही सरोवरे कायम भरलेली असायला हवीत. असे जॉन ग्रेचे प्रतिपादन आहे.

आयुष्य सूरमयी करायचे असले तर प्रेमाची सरोवरे भरत राहिले पाहिजे. एखादे सरोवर थोडेस रिकामे झाले तर ते विशिष्ट जीवनसत्त्वाने पुन्हा भरून काढायला हवे; तरच पुन्हा आपले सूर जुळून येतील; तुमच्या प्रेमाची गरज भागू शकेल.

दहाही सरोवरे भरलेली राहणे याचा अर्थ आयुष्य अर्थपूर्ण, सुरेल, प्रवाही असणे. संकटे नष्ट होणे. आपल्याला हव्या असलेल्या गोष्टी मिळत राहून आपली स्व-ओळख पटत जाणे- आत्मरूप गवसणे हा होतो.

आपली प्रेमाची सरोवरे केवळ एकदा किंवा कधीतरी भरून भागत नाही. ती कायम भरलेली असावीत म्हणून सतत जागरूक रहावे लागते.

पहिले सरोवर जीवनसत्त्व जी एक म्हणजे देवाकडून मिळणारे प्रेम. हे तळे सतत भरलेले राहावे म्हणून देवाची प्रार्थना आणि आध्यात्मिक साधना करीत राहावे लागते.

दुसरे सरोवर (वय १ ते ७) जीवनसत्त्व पी एफ म्हणजे पालकांकडून मिळणारे प्रेम. हे बालवयात नीट मिळाले नाही तर आपण मागे पडतो. भावनिक दृष्टीने अस्थिर, दुःखी राहतो. नकारात्मक, अपूर्ण, अपात्र, या भावनांमुळे इतरांशी सौहार्द साधण्यात कमी पडतो.

तिसरे सरोवर कुटुंब व मित्रमैत्रीणीचे जीवनसत्त्व एफ (वय ७ ते १४) मैत्रीचे, सहकार्याचे, स्वीकाराचे चौथे सरोवर हे समान वयाच्या, समान आवडीनिवडीच्या व्यक्तीचे. जीवनसत्त्व पी - दोन (वय १४ ते २१) सामूहिक कृतीचे. सार्वजनिक रंजनाचे. उर्जेने भारलेल्या वातावरणाचे. सळसळत्या तारुण्याचे.

पाचवे सरोवर स्वप्रेमाचे आपण स्वतःच्या कर्तृत्वाबद्दल अभिमान बाळगून आपली आत्मप्रतिमा ऊर्जस्वल ठेवण्याचे. जीवनसत्त्व एस चे (वय २१ ते २८) आयुष्याबद्दलची आसक्ती जपण्याचे. दुसऱ्यांना आनंद देण्याचे.

सहावे सरोवर नाते संबंधांचे; जोडीदाराबद्दलच्या जिऱ्हाळ्याचे. सुखदुःखांमध्ये भागीदार मिळवण्याचे. जीवनसत्त्व आर. रिलेशनशिपचे. (वय २८ ते ३५) प्रेमाची देवाणघेवाण. प्रेमाची भागीदारी दृढ करण्याचे. वैवाहिक जीवनाच्या सार्थकतेचे

सातवे सरोवर प्रणयाचे आपल्यावर अवलंबून असणाऱ्यांना विनाशर्त प्रेम, जिऱ्हाळा देण्याचे. देखभाल करण्याचे. जीवनसत्त्व डी. मुलानातवंडांना बळ देण्याचे. उदारपणे देण्याचे. वय ३७ ते ४२.

आठवे सरोवर समाजाच्या हितासाठी, सामाजिक सेवा करण्याचे. समाजाला

समृद्ध करण्याचे. गरजवंतांना निरपेक्ष मदत करण्याचे. जीवनसत्त्व सी. वय ४२ ते ४९.

नववे सरोवर संपूर्ण जगाला, मानवजातीला काहीतरी देण्याचे. व्यापक विश्वात्मक प्रेमाचे. विशाल हृदयाचे वय ४९ ते ५६ जागतिक दृष्टिकोनाचे. स्वतः तृप्त होऊन जगभर संचार करण्याचे. जीवनसत्त्व डब्ल्यू वर्ल्ड.

दहावे सरोवर परमेश्वराच्या सेवेचे भक्तीचे. ईश्वराने आपल्याला जे जे दिले त्याबद्दलची कृतज्ञता व्यक्त करण्याचे जीवनसत्त्व जी-दोन.

वय ५६ च्या पुढचे जीवन हे वानप्रस्थाश्रमाचे. शरणागतीचे.

प्रेमाची दहाही सरोवरे भरलेली ठेवणे म्हणजे अवघे जीवन समृद्ध, सफल, कृतार्थ करणे. आपल्या जीवनातील प्रेमाची सरोवरे भरण्यासाठी ध्यानधारणा करणे हितावह ठरते. ध्यानधारणा म्हणजे परमेश्वराला आपल्या हृदयात स्थानापन्न करण्यासाठी नित्य आवाहन करणे. भरकटलेल्या मनाला लगाम घालणे. आपल्या जीवनाचे सर्वोच्च लक्ष्य गाठणे. ताणतणावापासून मुक्ती मिळवणे. नकारात्मकतेमुळे प्रेमाची नाकेबंदी, आत्मविश्वासाची, आनंदाची नाकेबंदी होते. शांततेची नाकेबंदी होते. नकारात्मकतेमुळे आपल्या खऱ्या इच्छाआकांक्षांची जाणीव होण्याची क्षमता बोथट होते. आत्मविकासाची प्रक्रिया मंदावते. आनंद-नवनिर्मिती हरवते. प्रगती थांबते. नकारात्मक ऊर्जा बाहेर टाकण्यासाठी इंटर ॲक्टिव्ह मेडिटेशन उपयुक्त ठरते.

नकारात्मक भावनांकडे दुर्लक्ष करण्यासाठी भावना बदलणे, भावनेत समाविष्ट असणाऱ्या घटकांमध्ये बदल करणे, वर्तमान-भूतकाळ बदलण्यासाठी घड्याळ मागे किंवा पुढे करणे, संपूर्ण विषयालाच कलाटणी देऊन वेदनांची स्थाने बदलणे असे चार दृष्टिकोन सुचवले आहेत.

तुम्हाला हवे ते कसे मिळवता येईल (प्रकरण १२) तुमची जादूची झप्पी शोधा, (प्रकरण १३) विरोध करणे सोडून घ्या (प्रकरण १४), स्वतःच्या इच्छांचा आदर करा (प्रकरण १५), बारा मनोगंदांना दूर करा (प्रकरण १६), ध्यानधारणेतून उपचार (प्रकरण १७) ही सर्वच प्रकरणे आपल्या सुखाच्या आड येणाऱ्या गोष्टींपासून मुक्त होण्याच्या प्रक्रियेवर प्रकाशझोत टाकणारी आहेत.

‘मुन्नाभाई’ने दाखवलेल्या ‘जादूच्या झप्पी’चा कानमंत्र जॉन ग्रे याने या पुस्तकातही दिलेला आहे. आपल्याला हवे असेल ते मिळवून देणारी जादूची झप्पी आपल्याकडेच असते. आपल्याला उत्कटपणे ज्या इच्छा जाणवतात त्यांचा पाठपुरावा करण्यासाठी जादूची झप्पी सहाय्यक ठरते.

ज्या गोष्टींचा आपण तिटकारा, तिरस्कार करतो, विरोध करतो त्याच गोष्टी आपल्यामागे सतत येत असतात असा एक विचार चौदाव्या प्रकरणात मांडण्यात आला आहे. विरोध करताना ती गोष्ट आपल्याला मिळणार नाही असे मनाला वाटत

असते. विरोधाकडे संतुलित दृष्टीने बघितले तर यश मिळण्याची शक्यता दिसेल आणि विरोधाची भावना दूर होऊ शकेल. यशाने विश्वास वाढतो. सकारात्मक ऊर्जा तुम्हाला पुढे नेते. विरोध करण्याची वृत्ती सोडणे हे अंतिमतः हितकारक ठरते. आत्मविश्वास असल्यावर आपण म्हणतो तसे घडते असा अनुभव येतो; आपल्या शब्दामध्ये ताकद आहे हे जाणवते.

नकारात्मक वाक्याऐवजी सकारात्मक शब्दयोजना केली तर कामे सुकर होतील. त्यासाठी रेझिस्टन्स गेम सुचवला आहे. (१७६)

“आपल्याला उशीर झाला तर आई रागवेल”. ह्या वाक्यातील विचार “आपण लौकर घरी पोचलो तर आईला खूप आनंद वाटेल” या सकारात्मक वाक्याने व्यक्त केला तर आपल्या मनातील विश्वास जागृत होऊन तसे घडू शकेल.

सकारात्मक अनुभव आठवण्याने आत्मविश्वास वाढतो.

आपले आपल्यावर प्रेम हवे. इतरांचे प्रेम मिळवण्यासाठीही आपले स्वतःबद्दलचे मत चांगले हवे.

जॉन ग्रे म्हणतो, “या जगात या काळात जन्म मिळणे ही खरोखर मोठी भाग्यशाली गोष्ट आहे. आधीच्या पिढ्यांना उपलब्ध नसणाऱ्या कितीतरी संधी आपल्याला आज उपलब्ध आहेत. त्या संधींचा फायदा घेऊन प्रत्येक क्षणाला तुम्ही आपल्या ध्येयाच्या पूर्ततेकडे जाऊ शकता. तुम्ही एकटे वा एकाकी नाही. जगाला तुमची गरज आहे. तुमच्यावर लोकांचे प्रेम आहे. तुम्ही इतरांपेक्षा काहीतरी वेगळे करून दाखवू शकता... अनेकविध प्रक्रिया, जीवनविषयक कानमंत्र आणि खास ध्यानधारणेचे प्रकार यामुळे तुम्ही या जगात आयुष्याचा प्रवास करण्यास पूर्णतया पात्र व सिद्ध आहात. वैयक्तिक यशाच्या मार्गातील अडचणींवर मात करण्याचे ज्ञान आणि साधनसामुग्री तुमच्याकडे आहे... तुमची स्वप्ने प्रत्यक्षात येत असलेली तुम्हाला दिसतील.”

प्रेमाची दहा जीवनसत्त्वे, दहा सरोवरे, जादूची झप्पी, विरोध करण्याच्या वृत्तीचा त्याग, भाषेचा सकारात्मक वापर, ध्येय निश्चित करून त्याच्या पूर्ततेच्या दिशेने करायची वाटचाल या बद्दलच्या विवेचनामुळे हे पुस्तक आपल्याला नवी दृष्टी देणारे ठरेल. पानोपानी ठळक टाईपमध्ये दिलेली जीवनविषयक सूत्रे मनावर सकारात्मक भावनांचा प्रभाव ठसवतील. **वैयक्तिक यशाच्या शिखरावर जाताना आप्त-मित्र-समाज सर्वांचे सहकार्य आवश्यक आहे; आणि जीवनात प्रेमाची सरोवरे सतत तुडुंब भरलेली ठेवायला हवीत** याचेही स्मरण हे पुस्तक करून देते. या पुस्तकाचे आकलन-चिंतन आपले संपूर्ण जीवन संपन्न करील. □

किंमत : २९० रु. सभासदांना : सवलतीत पोस्टेज : २५ रु.

मेहता मराठी ग्रंथजगत : ऑगस्ट २०११ । ६१

पुस्तक परिचय

ह्रिजडेवणाचा शाय लाभलेल्यांना सन्मान्य
नागरिक म्हणून का जगता येऊ नये?

मी का नाही?

पारू मदन नाईक

६२ | ऑगस्ट २०११ : मेहता मराठी ग्रंथजगत

‘स्वामी’कार रणजित देसाई यांचा लेखन वारसा त्यांच्या कन्यांना लाभला आहे. त्यांच्या कन्या पारू मदन नाईक यांनी आपल्या लेखनकौशल्याची चुणूक ‘मोहिनी’ या पहिल्याच कादंबरीद्वारे दाखवून देऊन आपल्या अनुभवांचे नाट्यपूर्ण सादरीकरण करण्याचे कसब प्रकट केले. एका मनस्वी, संवेदनशील स्त्रीचे मानसिक संतुलन ढळल्याने कुटुंबावर पडणारे सावट आणि त्या दिव्यातून बाहेर पडल्यानंतरचे तिचे वास्तवाशी जुळवून घेण्याचे चाललेले प्रयत्न याचे चित्रण वाचकांच्या सहानुभूतीला साद घालणारे होते. प्रत्यक्ष घडलेल्या घटनांना कल्पनाशक्तीचा परीस स्पर्श झाल्याने त्या लेखनाची झळाळी अधिक चमकदार ठरली.

तसाच काहीसा प्रयोग पारू मदन नाईक यांनी ‘मी का नाही?’ या आपल्या दुसऱ्या कादंबरीत केला आहे.

या कादंबरीचा विषय तृतीय पंथी व्यक्तीच्या जीवनाशी संबंधित आहे आणि त्यातील तपशील भरण्यासाठी लेखिका म्हणून पारू नाईक यांनी अनेक लोकांना भेटून, अनेक पुस्तके वाचून, तृतीय पंथीयांच्या बहुचर माताजी मुर्गामाता वगैरे श्रद्धास्थानांना भेटी देऊन हिजड्यांच्या जीवनशैलीविषयक बरीच माहिती गोळा गोळा केली आहे आणि ती एका सुस्पष्ट कथानकात हेतुपुरस्कार गुंफलेली आहे. ठाणे येथे राहणाऱ्या हिजडा समाजाच्या अध्यक्ष लक्ष्मी नारायण त्रिपाठी यांना त्या भेटल्या. लक्ष्मीजी कॉमर्स ग्रॅज्युएट असून आपल्या आईवडिलांच्या बरोबर राहतात. भरत नाट्यमची अकादमी चालवतात. स्टेज शो करतात. हिजड्यांची संघटना काढून त्यांना मान्यता मिळावी, त्यांना सामाजिक सुरक्षा मिळावी यासाठी त्या प्रयत्नशील आहेत. गोपी माँ यांनी घाटकोपरला तीन दिवसांचे तृतीय पंथीयांचे संमेलन घेतले होते. त्यात पारू मदन नाईक अनेक तृतीय पंथीयांना भेटून त्यांच्याशी बोलल्या. कोवाड या त्यांच्या गावातील गुराखी नागेश याचे लिंगपरिवर्तन होऊन त्याचे नागोलीत रूपांतर झाले. अमेरिकेतील तृतीय पंथीयाबद्दलची माहिती ह्युस्टनच्या डॉ. कामिनी मुझुमदार यांच्याकडून मिळवली. प्रमोद नवलकर हे मुंबईतल्या निशाचर जगाचे जाणकार. त्यांजकडून अनेक गोष्टी जाणून घेतल्या. पोलीस अधिकाऱ्यांकडून माहिती मिळवली. एक संशोधनात्मक प्रकल्प म्हणूनच हिजडा समाजाचा त्यांनी अभ्यास केला. या सर्व माहितीचा उपयोग करून कादंबरीच्या कथानकामध्ये हिजड्यांची संघटना, या संघटनेतर्फे पुढे मांडण्यात आलेले प्रश्न यामुळे या कादंबरीला एका चळवळीच्या मॅन्युअलचे स्वरूप आले आहे. तृतीयपंथीयांना माणूस म्हणून वागवा असा त्यांचा संदेश आहे.

‘मी का नाही?’ या कादंबरीची नायिका नाझ. नाझ एका अर्थाने नशीबवान आहे कारण ती आपल्या आईवडिलांबरोबर राहते. वडिलांचे आणि तिचे संबंध मात्र तणावाचे आहेत; परंतु आईची तिच्यावर पाखर आहे. नाझ हिजड्यांच्या संघटनेसाठी

आणि मदतीसाठी वेळी अवेळी फिरत असते, रात्री उशिरा घरी येते. त्याबद्दल आई विचारते तेव्हा ती सांगते, “आई, मी हिजडा आहे. हा माझ्या नशिबाचा भाग आहे. माझ्या हिजडेपणाची लाज बाळगली नाहीस त्यामुळे तुझ्या अधिकारात या घरातील कुणीही माझा दुःस्वास केला नाही. संपूर्ण दिवसभर मी वेड्यासारखं काम करते, पण संध्याकाळ झाली की मनात एक अनामिक भीती वावरू लागते. मन सैरभैर होते. घरामध्ये मी तुम्हा सगळ्यांचं जगणं बघते, तेव्हा माझ्या मनात भावनांचा कल्लोळ उठतो. हे जीवन मला कधी उपभोगायला मिळेल का असा प्रश्न मनात येतो. त्याचे उत्तर मला मिळत नाही. आई, जनावरांनाही शरीराची भूक असते. अनावरणे ते उघड्यावर कुठंही आपली भूक भागवतात. प्रकृती आणि विकृती यावर मात करून मानव संस्कृती जोपासतो. मलाही भावना आहेत. प्रकृती-विकृतीच्या उफाळणाऱ्या भावना मी सिगारेटच्या झुरक्यानं जाळू पाहते. दारूच्या नशेच्या पुरात त्यांना बुडवू पाहते. तुला वाटते, तुझी नाझ व्यसनात बुडत चाललीय. तू मला समजून घे. तू मला शिक्षण दिलेस, संस्कार दिलेस. स्वतःच्या हिजडेपणाची लाज न बाळगण्याइतकं शहाणपण मला आलं. कोणालाही दोष न देता जे आहे त्याचा मी स्वीकार केला. घराण्याची इज्जत राखण्याचा मी प्रयत्न करते. पण कधी कधी मी मनाला आवरू शकत नाही. खूप यातना होतात. तू माझी फक्त आई नाहीस. माझी मैत्रीणही आहेस. आई, मला बरंवाईट कळतं. देवानं हे जीवन दिलंय. स्त्रीचं मनही दिलंय. नटावं म्हणून मी मेकअप करते. पुरुषपणाचं चिन्ह दिसू नये म्हणून लिपस्टिक लावते. संपूर्ण स्त्री नाही हे कळत असूनही स्त्री बनण्याचा अट्टहास करते. कॉस्मिक सर्जरीसाठी डॅडीचा आग्रह होता. त्यांनी मग माझं लग्नही लावून दिलं असतं. मी समाजात प्रतिष्ठित म्हणून वावरले असते, पण ज्या घरात मी गेले असते त्या घराण्याला मी वारस देऊ शकले नसते. कुणाची फसवणूक करणे मला पटत नाही. आई, ज्या समाजात आम्हा हिजड्यांची चेष्टा होते, त्याच समाजातली मोठी माणसं आमचा शोध घेतात, आमच्यावर हवा तेवढा पैसा उधळतात... हे सारं भयाण आहे... आई, सिगारेट पिऊन किंवा दारू ढोसून मन कधी शांत होत नाही. आई, पैसा हा माझा प्रॉब्लेम नाही. पण माझं – मन ते मन माझं वैरी बनलं असतं.. मला वेड लागलं असतं. सर्व सुखाचा त्याग करून मी रस्त्यावर धावले असते... पण मी संस्कारांनी जखडलेली आहे. मला घराण्याचा अभिमान आहे... आई, माझ्या संस्थेत अनेक पोरी काम करतात. त्यांना सन्मानाचं जीवन मिळावं म्हणून मी काम करते... आम्हाला कोणी नोकरी देत नाही... घरचे लोक घरात राहू देत नाहीत.. रस्त्यावर टाळ्या वाजवून लोकांना अडवणारे आमचे घोळके दिसतात, पण आम्ही सुधारण्याचा प्रयत्न करतो तरी चेष्टा होते. मग आम्ही जायचं तरी कुठे?”

कादंबरीची सुरुवात होते ती, एक मंत्री हिजड्यांच्या प्रश्नावर विधानसभेत चर्चा

घडवून आणण्याचा प्रयत्न करतो, त्याचा पचका होण्यापासून! त्या मंत्र्यावर सर्वजण हल्ला चढवतात. नाझ तो गोंधळ बघून हैराण होते.

नाझ मंत्र्यांच्या कार्यालयातून बाहेर पडते तेव्हा मिडियावाले तिला घेरतात.

ती त्यांना टाळते. तिच्या संस्थेची सेक्रेटरी रिटा. ती चिडते. इतर हिजडेही उद्विग्न होतात.

आई तिला सांगते, “बेटी, विश्वास ठेव. माझा मुरलीधर तुझं भलंच करील.”

शबनम नाझला म्हणते, “कुठला भगवान, दीदी? परमेश्वर आपल्याला कधीच विसरलाय. हे असलं जीवन आपल्या वाट्याला का यावं?”

नाझ तिची समजूत काढते. ‘निसर्गात सगळ्याच वृक्षवल्लींना फळं फुलं येत नाहीत. पण त्या तक्रार करतात का? आपणही तक्रार करू नये. जो जन्म मिळालाय, ते जीवन चांगल्या तऱ्हेनं जगण्याचा प्रयत्न करायला हवा.’

नाझ न्यायालयात जाण्याचे ठरवते. मंत्र्यांना विचारून एका वकिलाला भेटते. न्यायालयात कुठले मुद्दे मांडायचे याबद्दल सगळ्यांशी विचारविमर्श करते. आठ मागण्यांची यादी तयार करून अॅड. सिन्हा यांना देते

१. हिजड्यांना राहण्यासाठी स्वतःचे घर मिळावे
२. प्रत्येक हिजड्याला रेशन कार्ड मिळावे
३. मूल दत्तक घेण्याची मुभा असावी
४. जे केपेबल असतील त्यांना नोकऱ्या मिळाव्या
५. ज्यांना इच्छा असेल त्यांना शिक्षण घेता यावे
६. हॉस्पिटलमध्ये वैद्यकीय उपचार मिळावे
७. हिजड्यांसाठी स्वतंत्र स्मशानभूमी असावी
८. वृद्ध हिजड्यांना इतरांप्रमाणे पेंशन मिळावी

अॅड. सिन्हा न्यायालयात या मागण्यांसाठी हिजडा समाजाच्या वतीने पिटिशन दाखल करतात. न्यायमूर्ती त्याला परवानगी देतात. केसची सुनावणी होते. कोर्टात आधी खूप गोंधळ होतो. पण न्यायमूर्ती नाझला आपले म्हणणे मांडायला सांगतात.

“आम्ही हिजडे. समाजानं आमच्याशी असलेली नाळ तोडून टाकली. सर, ही नाळ तोडण्याऐवजी आम्हाला तोडलं असतं तर चाललं असतं. तुमच्या दृष्टीनं तो गुन्हा ठरला नसता. आम्ही माणूसच नाही तर मनुष्यवधाचं पातक कुठलं? अनौरस, विवाहबाह्य संततीसाठी आश्रम आहेत. वृद्धांसाठी वृद्धाश्रम आहेत. देवदासींच्या पुनर्वसनाची सोय आहे. पण आम्हाला कुठंच आधार नाही. हिजड्यांनी हिजड्यांना सांभाळावं.. अंत्यसंस्कार करावे.. ज्या समाजानं आम्हाला जन्माला घातलं त्या समाजाची आमच्याविषयी काहीच बांधिलकी नाही का? साहेब, आम्हाला घाणीतली डुकरं म्हणून लोक हिणवतात. पण या डुकरांना जन्म देणारे बाप कोण आहेत? एका

हिजड्यावर पाचपाच जण बलात्कार करतात. हा का पुरुषार्थ आहे! बलात्काराचा गुन्हा नोंदवायला गेलं तर पोलीस आमच्यावरच तुटून पडतात. आम्हाला संतती होत नाही, पण आम्हालाही भावना आहेत. आम्हाला मूल दत्तक घेता आलं तर प्रेम व जिवाळा मिळू शकेल.. ज्या कुटुंबात हिजडा जन्माला येतो, त्या कुटुंबानंच त्याचं पालनपोषण करावं... हे शक्य नसेल तर घरातच त्याचा गळा घोटावा. स्मशानभूमीचा प्रश्न तरी मिटेल... आम्हीपण माणसं आहोत.” न्यायाधीश निकाल राखून ठेवतात.

तुरुंगात हिजड्यांना स्वतंत्र कोठडीत ठेवावं असं न्यायाधीश सुनावतात. हा एवढा फायदा होतो.

या केसचा आणखी एक फायदा नाझला वैयक्तिक दृष्टीने होतो. तिला तिचे डॅडी मिळतात. हिजडा संघटनेबद्दल तिला दूर ठेवणाऱ्या तिच्या डॅडीची टीव्हीवर मुलाखत होते. त्या मुलाखतीत ते म्हणतात, “नाझ हा माझा मुलगा आहे. त्याचं खरं नाव नरेंद्र आहे. त्याच्या शरीरात घडून आलेल्या बदलामुळे तो समाजाच्या दृष्टीनं हिजडा ठरला. पण आम्ही त्याला आजही आमचा मुलगाच मानतो. आम्ही त्याला रस्त्यावर सोडलं नाही. त्याला शिक्षण दिलं. त्याचे लाड पुरवले. त्याने आपले नाव बदलले. स्त्रीवेष धारण केला. मला विचित्र वाटले. मी त्यामुळे वैतागलो. त्याला मारलेही. त्याने आपला हट्ट चालू ठेवला. त्यानंतर मी त्याच्यासमोर गेलो नाही. तो माझ्यासमोर आला नाही. पण आमच्यातला जिवाळा कधी आटला नाही. मी एकच सांगेन, नरेंद्रसारखे मूल आपल्या घरी वाहू लागलं तर त्याचा दुःस्वास करू नका. त्याला प्रेम द्या. शक्य तर शस्त्रक्रिया करा. पण रस्त्यावर सोडू नका.”

नाझचे डोळे भरून येतात. “डॅडी, उशिरा का होईना पण माझ्याबद्दल, माझ्या कामाबद्दल तुम्हाला प्रेम वाटलं. थॅक्स अ लॉट, आय लव्ह यू डॅडी. तुम्ही समाजाला प्रेरणा दिली आहे. ती काही प्रमाणात का होईना, निश्चित फलद्रूप होईल. तुम्ही मला आज दहा हत्तींचं बळ दिलं आहे. माझ्या अस्तित्वाचीच मला आज ओळख पटली आहे. मी कोण आहे असा प्रश्न आता मला पडणार नाही. माझ्या प्रश्नाचं उत्तर मला मिळालेलं आहे. “मी ही आहे.”

... या मुख्य कथासूत्राबरोबर इतरही अनेक हिजड्यांच्या केस हिस्टरी यात सामावल्या आहेत. हिजड्यांच्या वस्तीचे गुरु, त्यांच्यातील स्पर्धा, त्यांच्यातील हावरेपणा, एड्स सारख्या रोगांचा प्रादुर्भाव, टाळ्या वाजवत हिंडणाऱ्या टोळ्या, खच्चीकरणाचे प्रकार वगैरे विषयही कथेच्या ओघात आले आहेत.

एक अवघड विषय मांडण्याचे पारू नाईक यांचे धाडस वाखाणण्यासारखे आहे.

किंमत : ११० रु. सभासदांना : सवलतीत पोस्टेज : २० रु.

नवे कोरे

दिवा

प्रमोदिनी वडके-कवळे

२७० रु. पोस्टेज २५ रु.

गेल्या पन्नास-साठ वर्षांत भारतीय स्त्रियांचे मनोविश्व बदलले पण त्यांच्याभोवतीचे वातावरण मात्र बदलले नाही. समाजाच्या अपेक्षाही बदलल्या नाहीत.

जगण्याची आधुनिक शैली स्वीकारताना स्त्रियांनी पारंपरिक बाज सांभाळावा आणि मध्यममार्गी जगण्याच्या चौकटीत राहूनच जगाचा वेध घ्यावा, अशी समाजाची अपेक्षा असते.

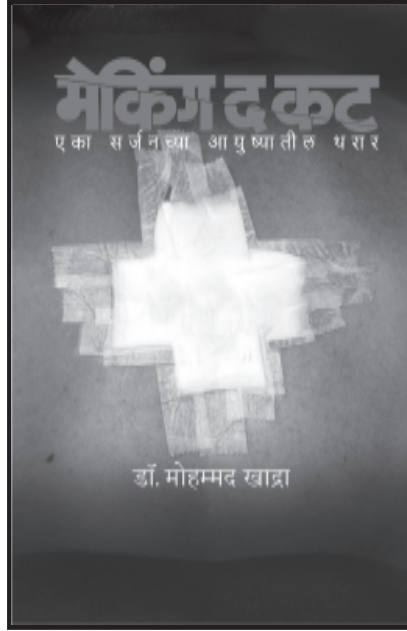
अशा तळ्यातमळ्यात जगणाऱ्या स्त्रियांचा आणि त्यांनी आपल्या परीने सोडवलेल्या काही सामाजिक समस्यांचा वेध. सहज सुंदर भाषा आणि ओळखीचं वातावरण, यामुळे या कथांतली पात्रं मनाचा अलगद ठाव घेतात.

पुस्तक परिचय

मृत्यूचा शोक करीत बसले तर शस्त्रक्रिया
करून रुग्णांचे प्राण कसे वाचवता येणार?

मेकिंग द कट

डॉ. मोहम्मद खाद्रा

अनु. डॉ. देवदत्त केतकर

६८ | ऑगस्ट २०११ : मेहता मराठी ग्रंथजगत

ऑस्ट्रेलियातील नॅशनल युनिव्हर्सिटीचे संस्थापक अध्यक्ष आणि निष्णात शल्यचिकित्सक (सर्जन) डॉ. मोहमद खाद्रा यांनी आपल्या वैद्यकीय प्रशिक्षणाच्या प्रारंभिक काळापासून एक यशस्वी सर्जन म्हणून केलेल्या वाटचालीतले अनुभव 'मेकिंग द कट' या आत्मकथनात प्रकट केले आहेत.

“हे पुस्तक म्हणजे आपल्या आठवणींचा ठेवा आहे. त्यात आरोग्य, सर्जरी, मृत्यू आणि मरणप्रक्रिया हे मुद्दे मांडलेले आहेत... माझ्या मनातल्या प्रतिमांची ही स्मृतिचित्रे आहेत.” असे ते म्हणतात.

रुग्ण, डॉक्टर, रुग्णालये यांची गोपनीयता जपली जावी म्हणून त्यांनी अनेक व्यक्ती, स्थळे, घटना यांची सरमिसळ केली आहे. त्यांनी वेगवेगळ्या हॉस्पिटलमध्ये काम केले असले तरी या पुस्तकातील सर्व घटना व्हिक्टोरिया या एकाच हॉस्पिटलमध्ये घडतात असे दाखवले आहे. या नावाचे विशिष्ट हॉस्पिटल आपल्यासमोर नाही असे ते स्पष्ट करतात. सर्जरीचा विद्यार्थी, प्रॅक्टिशनर, प्राध्यापक म्हणून वेगवेगळ्या ठिकाणी घेतलेल्या अनुभवांचे या पुस्तकात 'काल्पनिक' एकत्रीकरण केले गेले आहे.

मोहमद खाद्रा यांचा जन्म घाना या देशात झाला. आईवडील लेबॅनीज मुस्लीम कष्टकरी वर्गातले. सामान्य शाळेत त्यांचे प्राथमिक शिक्षण झाले. लेबॅनॉन हा खरे तर एक शांतताप्रिय व्यापारी देश. पर्शियन, मॅसेडोनियन, तुर्की आणि फ्रेंच आक्रमकांनी लेबॅनॉनला रणभूमी बनवले. इस्त्राएलने लेबॅनॉनचा विध्वंस केला. सहा लाख लेबॅनीज निर्वासित झाले. देशोधडीला लागले. १९४७ मध्ये वेगवेगळ्या देशांतून ज्यू लोक पॅलेस्टाइनमध्ये येऊन स्थायिक झाले आणि मध्यपूर्व देशात नव्या संघर्षाच्या ठिणग्या पडल्या. तेल, पैसा आणि भू-राजकीय डावपेच यामुळे जागतिक दहशतवादाला खतपाणी मिळाले. खनिज तेलसंपन्न अरब राष्ट्रांनी पेट्रोलचे उत्पादन मर्यादित ठेवून दर भरमसाट वाढवून संपूर्ण जगाच्या अर्थव्यवस्थेला हादरा दिला. दहशतवादाने जगभर थैमान घातले... मोहमद खाद्रा यांची आई आफ्रिकेतून बाहेर पडण्यासाठी लग्न करून ऑस्ट्रेलियाला आली. वडील एका कारखान्यात काम करीत. आई मिळेल ते काम करून मोहमदचे शिक्षण चालू रहावे यासाठी धडपडत असे. मुलगा पदवीधर झाला त्या दिवशी मात्र तिने नवा रंगीबेरंगी ड्रेस घातला.

प्रशिक्षण आणि प्रॅक्टिस असे या पुस्तकाचे दोन भाग आहेत. 'पहिला छेद' या पहिल्या ऑपरेशनच्या वेळच्या लेखात भांबावलेपणाच्या, सहकाऱ्यांच्या चेष्टेच्या, साध्या साध्या गोष्टींमधल्या वेंधळेपणाच्या तपशीलांनी रंग भरला आहे. व्हिक्टोरिया हॉस्पिटलसारख्या प्रतिष्ठित ठिकाणी इंटरनॅशिप करताना वर्षभर चोवीस तास ऑन कॉल असावे लागे. वेगवेगळ्या व्याधींनी ग्रस्त पेशंट हाताळावे लागत. निसर्गाविरुद्ध अथक झुजणारी वैद्यकशक्ती मृत्यूशी सामना करण्यासाठी निर्माण केली जात होती.

प्रशिक्षण देणारी रुग्णालये, खर्चिक उपचार आणि सतत अधिकाधिक प्रगत होणारे तंत्रज्ञान... ही हॉस्पिटल्स चालवण्याचा खर्चही अफाट असतो. अत्यवस्थ रुग्णांवर होणारा खर्च सत्तर टक्क्यांवर असतो. खऱ्या गरजूंकडे दुर्लक्ष होते. उच्चभ्रू हॉस्पिटलच्या यंत्रणेत मोहमद नावाचा (मुस्लीम) माणूस सामावून घेतला जाणे कठीण आहे याचा पदोपदी अनुभव येत होता. ऑस्ट्रेलियाच्या त्या समाजात तो एक कलंक होता असे त्यांना सतत जाणवून दिले जात असे.

मिसेस जोन्स, एमा कर्बी, थेल्मा, मेसन स्मिथ, लॅटिशिया, ल्युसी - अशा केसेस त्यांना खूप काही शिकवून जातात.

मॉनिटर, व्हेटिलेटर, डोपामिन यांच्यावर जगणाऱ्या मिसेस जोन्सला जगण्याचीच इच्छा नव्हती. डॉ. किगाली इन्शुलिनचा डोस दयाबुद्धीने अथवा अजाणतेपणी ताशी दोन युनिटच्या ऐवजी ताशी शंभर युनिट एवढा वाढवतो. अखेर मीच जिंकलो असे म्हणणाऱ्या यमदूताबरोबर मिसेस जोन्स मग अनंताच्या प्रवासाला निघते.

एड्सने अनेक प्रकारची इन्फेक्शन्स झालेली एकवीस वर्षांची एमा कर्बी डॉ. जोसेफला सारखी म्हणते की मला मरायचे आहे. मला आता जगायचे नाही.” जोसेफ ओरल मॉर्फिनची काचेची ट्युब तिच्या तोंडापुढे नेतो. प्रचंड निग्रहाने ती त्या नळीतले औषध एका घोटात संपवते. तिला घरचे कोणी नसते. अंत्यसंस्कार मंडळाकडे तिची डेडबॉडी देण्यात येते.

मुस्लीम असल्याने डॉ. मोहमद खाद्रा यांना दुय्यम दर्जाची वागणूक मिळे. पण त्याबद्दल तक्रार न करता डॉक्टर भरपूर काम करून सर्वांना खूप करीत. युरॉलॉजिस्ट झाल्यावर डॉक्टरना रजिस्ट्रारची पोस्ट मिळाली. पीएचडी करण्यासाठी मूत्राशयाच्या एका विशिष्ट चेतातंतूवरचे संशोधन करण्याची संधी मिळाली. रुग्णांचा मृत्यू पाहण्याची डॉक्टरांना सवय होते. मृत्यूचा शोक करीत बसले तर शस्त्रक्रिया करून रुग्णांचे प्राण कसे वाचवता येणार? सर्जनने दुःख करीत बसणे म्हणजे दोरीवरून चालणाऱ्याने समोर न बघता खाली बघणे... समाजाला कार्यक्षम, धाडसी, काहीशा बेडर सर्जनची गरज असते. अचूक काम करणे ही त्याची शक्ती असते. मृत्यूकडे बेदरकारपणे पाहता आले तरच सर्जन तग धरू शकतो. सर्जनची माणुसकी थोडी बोथटच हवी असे भाष्य डॉक्टर खाद्रा करतात.

पस्तिशीत आल्यावर सर्जन म्हणून डॉ. खाद्रांची खरी कारकीर्द सुरू होते. एक वर्ष स्वतंत्र क्लिनिक ते चालवतात. परंतु येणाऱ्या पेशंटचे अनुभव त्यांना अस्वस्थ करतात. ते 'क्विकोरिया'मध्ये सर्जन म्हणून नोकरी मिळवतात. एक यशस्वी सर्जन म्हणून नाव मिळवतात. सर्जन म्हणून ते पाच नियमांचा आग्रह धरतात.

१) लहान गोष्टींकडेही काटेकोर लक्ष द्या. (लक्ष न दिल्यास पेशंट दगावतो)

२) काहीही गृहीत धरू नका. (तपासणी करायला सांगून थांबू नका. ती

प्रत्यक्षात झालीय ना याची खात्री करून घ्या.)

३) वाईटच घडणार असे गृहीत धरा (रोगाचे निदान करताना जास्तीत जास्त शक्यतांचा विचार करा)

४) तुमच्यामुळे माझी मान उंचावली पाहिजे (सहकाऱ्यांनी आपले काम चोख करायला हवे)

५) तग धरणे सर्वात महत्वाचे. (त्यासाठी संधी मिळेल तेव्हा विश्रांती घ्या, जेवा, झोपा, देहधर्म उरकून घ्या)

‘माझी आई’ या प्रकरणात डॉ. मोहमद खाद्रा यांनी आपल्या आईने स्कलेरो डर्मा या व्याधीशी तब्बल वीस वर्षे दिलेल्या संघर्षाचे वर्णन केले आहे. या आजारात आपले स्वतःचे शरीर स्वतःच्याच त्वचेला, फुफ्फुसांना, मूत्रपिंडाला, अन्ननलिकेला परके समजून नष्ट करू पाहते. तिची चेहऱ्यावरची त्वचा सुजून कवटीवर ताणून बसवल्यासरखी दिसू लागली. तिला पंपाने अन्न भरवण्यासाठी पोटात एक नळी बसवण्यात आली. शेवटी शेवटी तर तिला स्वतःच्या हाताने जेवणे, कपडे घालणे, आंघाळे करणे हेही अशक्य झाले. तिची सर्वतोपरी काळजी घेण्याचे काम त्याच्या वडिलांनी स्वतःकडे घेतले. तिच्या पोटातली नळी वेळच्या वेळी साफ करावी लागे. एक सर्जन असूनही आपल्या आईबाबत अधिक काही करणे शक्य नाही याची खंत डॉ. खाद्रा यांना वाटे. वीस वर्षे वेगवेगळ्या रुग्णालयात जाऊन वेगवेगळ्या तपासण्या करण्यात काडीचीही कसूर त्यांनी ठेवली नव्हती; पण जिवंतपणी तिला मरणयातना भोगाव्या लागत आहेत, आणि आपले आधुनिक वैद्यकीय ज्ञान तिला स्वस्थ निरामय आयुष्य जगण्याची संधी देऊ शकत नाही याचे शल्य डॉ. खाद्रा यांना सतावत राहिले. आई अत्यवस्थ असताना डॉ. मोहमद खाद्रा यांनी हॉस्पिटलमधील डॉक्टरांना सांगितले, “हे पाहा, तिचे आधीच खूप हाल झाले आहेत. आता निसर्गाला आपले काम करू दे. आणखी तपासण्या, उपचार मुळीच नकोत. काईन स्टोक्स श्वसन चालू आहे. मेंदूच्या रक्तप्रवाहात बिघाड झाला आहे. प्रतिजैविकांचा आता फारसा उपयोग नाही”. आई अखेरचे श्वास घेत आहे अशी जाणीव झाल्यावर डॉक्टर तिच्या कानाशी पुटपुटतात. “देव एकच आहे आणि मोहमद त्याचा प्रेषित आहे.” त्यामुळे तिला शांती मिळेल अशी त्यांची भावना होती.

डॉ. मोहमद खाद्रा हे अरब मुस्लीम असल्याने ज्यू पेशंट त्यांच्याकडे येण्याचे टाळत. ‘शेम’ या प्रकरणात त्यांनी शेम एहुद या ज्यू पेशंटची कहाणी सांगितली आहे. चाळीशी गाठेपर्यंत त्याने मृत्यू, शारीरिक छळ, यातना, युद्ध, आत्यंतिक भीती, क्षणात बदलून जाणारी आयुष्ये वगैरे खूप काही बघितलेले होते. तो इस्त्रायलच्या खास मोसाद दलाचा निवृत्त एजंट होता. सडसडीत, चपळ. निश्चयीपणा, आत्मविश्वास त्याच्या देहबोलीतून जाणवत होता. ५३ वर्षे वयाचा शेम याक्षणी मात्र हॉस्पिटलमध्ये

प्रोस्टेट कॅन्सरचा पेशंट म्हणून शरीरात वाढणाऱ्या पेशींनी पोखरून टाकलेला, मरणासन्न हवालदिल अवस्थेत होता. “मी त्याच्याकडे एक सामान्य रुग्ण म्हणूनच पाहत होतो. पण मी लेबॅनीज मुस्लीम असल्यामुळे समोर शत्रू असल्याची भावना जात नव्हती.” असे डॉ. खाद्रा मोकळेपणाने नमूद करतात.

“तुम्ही इस्त्राएली आहात. मग माझ्याकडे का आलात?” असा प्रश्न ते विचारतात.

“तुमची खात्री... बाकी काही नाही.”

“मी तुमच्यावर भावाप्रमाणे उपचार करीन.” त्याच्या निळ्या डोळ्यांत डॉक्टरांना इस्त्रायली झेंड्याची प्रतिमा दिसते. दोन समुद्रांच्या मध्ये उगवणारा डेव्हिडचा तारा. बायाँप्सीमध्ये त्याच्या प्रोस्टेटच्या उजव्या भागात कॅन्सरची गाठ सापडते.

“माझ्यावर किरणोपचार न करता ऑपरेशनच करा. तो धोका पत्करायची माझी तयारी आहे,” असे तो सांगतो.

ऑपरेशननंतर तो ठणठणीत होतो. सहा महिन्यांनी तपासणीसाठी येतो. लघवीवर ताबा, लैंगिक क्षमता, वगैरे संभाव्य गुंतागुंती झाल्या नव्हत्या.

अरब-इस्त्राएल मैत्रीचा हा एक वस्तुपाठ ठरला.

सारा टोबियस ही सुंदर, विवाहित स्त्री. मूत्राशयाच्या कॅन्सरने पीडित. ऑपरेशन अशक्य. मृत्यू अटळ. “हा कॅन्सर असाच पसरत जाणार.. प्रायोगिक तत्त्वावर काही नवीन औषधांची ट्रायल डॉ. गाइज घेत आहेत. त्याचा फायदा होईल.” ही सूचना साराचा नवरा स्वीकारतो. साराही तयार होते. सहा आठवडे उपचार घेते. पण कॅन्सर वाढतच जातो. सारा तरीही नवऱ्याबरोबर दुसऱ्या एका डॉक्टरांकडे जाऊन ओझोन वायूचा उपचार घेते.. अखेर तिचा मृत्यू होतो. काही दिवसांनी मिस्टर टोबियस (वय वर्षे ६०) डॉक्टरांकडे येतात. बरोबर एक सोळा वर्षांची फिलिपिनो मुलगी. “ही कॅन्सरीना. माझी नवी पत्नी. या वयात मला मूल झालेलं चालेल?” असा प्रश्न ते विचारतात.

याच्या उलट ‘नशा’ या कथेतील तानिया. तिचा नवरा डॉनियल स्वतः सर्जन, पण मद्याच्या आहारी गेलेला. त्यामुळे शस्त्रक्रिया करताना चिडचिड करणारा. त्याच्याबद्दल डॉ. खाद्रा हॉस्पिटल प्रमुखांना कल्पना देतात. तसा लेखी रिपोर्ट देतात. मेडिकल बोर्डापुढे सुनावणी होते. मेडिकल बोर्ड डॉ. खाद्रा यांची तक्रार फेटाळते. पण पुढच्या ऑपरेशनच्या वेळी डॉनियल गुंगीचे औषध सीरिजमध्ये भरण्याऐवजी सर्व स्नायू शिथिल करणारे औषध भरतात. पेशंटचे स्नायू थरथरू लागतात.. श्वास घुसमटू लागतो. स्नायू जड होतात... फुफ्फुसे काम करीनाशी होतात. ऑक्सिजन न मिळाल्याने पेशंट दगावतो. डॉनियल ऑपरेशन थिएटरमधून बाहेर पडतो. सकाळी मृतावस्थेत सापडतो. ही आत्महत्या होती असे काहीजण म्हणतात. कोणी डॉ. खाद्रा यांना दोषी धरतात.

- आणि तानिया? सहा महिन्यांनी दुसरे लग्न करते. विमा कंपनीने तिला मालामाल केलेले असते.

डॉ. खाद्रा यांची पत्नी ही देखील त्यांच्याच हॉस्पिटलमध्ये भूलतज्ञ म्हणून काम करते. वैद्यकीय कॉलेजात दोघे भेटले. एका वर्षाच्या अंतराने परीक्षा दिल्या. पुस्तकांचा एकच संच दोघांनी वापरला. सर्जरीच्या विभागप्रमुखांनी दोघांची ड्युटीही एकामागून एक अशी लावून त्यांच्या सहजीवनाची परीक्षा बघितली. जेव्हा डॉक्टर कामावर तेव्हा बायको मोकळी, जेव्हा बायको कामावर तेव्हा डॉक्टर मोकळे. रविवार दुपारचं एक जेवण बरोबर घेणे एवढेच त्यांचे सहजीवन. वैद्यकशास्त्राने त्यांचं आयुष्य व्यापून टाकलेले. डॉक्टर गमतीने म्हणतात, डॉक्टरशी लग्न करण्याचा तोटा म्हणजे एकमेकांच्या आजाराचं निदान करण्याचा सतत रंगणारा चाळा. आपलं डोकं दुखलं तरी एकदम ब्रेन ट्युमरची शंका. पोट दुखलं तरी अपेंडिक्स किंवा आतड्याच्या कॅन्सरची शंका. रजा शक्यतो घेणे नाही.

एकदा सिगापूरहून मेडिकल कॉन्फरन्स उरकून परतीचा प्रवास करताना डॉक्टरांना डोकेदुखीचा आणि उलट्यांचा त्रास सुरू झाला. उभे राहता येईना. विमानतळावर बायको घ्यायला आली. तिने म्हटले, “इतकी दारू प्यायला हवी होती का?” डॉक्टर म्हणाले, “दारू नाही. मला एट्रियल सेलब्रिलेशन झालेय. हृदयाचा काही भाग अनियंत्रितपणे वेगाने धडधडतोय. नाडीचा वेग वाढलाय. पण रक्ताभिसरण मंदावलंय. हा हार्ट अ‍ॅटॅकही असू शकतो. विषाणूचा संसर्ग, महारोहिणीला भेग पडणे...” नाना शंका.

शेवटी त्यांना आपल्याच हॉस्पिटलमध्ये अ‍ॅडमिट केले जाते. अतिदक्षता विभागात ठेवले जाते. एक रुग्ण म्हणून त्यांना त्या हॉस्पिटलमधील सेवेत अनेक त्रुटी दिसतात.

हॉस्पिटलमधील अस्वच्छता, गलथानपणा, बेचव अन्नपदार्थ, आऊट सोर्सिंगमुळे कोणाकडे तक्रार करायची सोय नाही, कुरकुरणारे दरवाजे, अस्वच्छ बाथरूम... यांची त्यांना लाज वाटते.

पुढे डॉ. खाद्रा यांना स्वतःला कॅन्सरचा पेशंट म्हणून हॉस्पिटलमध्ये अ‍ॅडमिट व्हावे लागते. बायोप्सी केली जाते. तेव्हा खूप दुखते. इतके दुखत असेल याची कल्पना शंभरावर बायोप्सी केलेल्या डॉ. खाद्रा यांना प्रथमच येते. थायरॉइड ग्रंथी आणि मानेच्या दोन्ही बाजूंच्या गाठी काढाव्या लागतील हे लक्षात आले. त्याबद्दलची पुस्तके वाचून अधिकच अस्वस्थता वाटू लागली. डॉ. डायलर सांगतात, “कॅन्सर भरपूर पसरलेला आहे. उरलेला नष्ट करायला रेडिओ आयोडिन घ्यावे लागेल. दोन आठवडे कुटुंबियांशी संबंध टाळायला हवा.” रेडिओ थेरपीनंतरही कॅन्सर वाढतच राहिला. पुन्हा ऑपरेशन. पुन्हा रेडिओथेरपी. सहा महिन्यांनी कॅन्सर आटोक्यात येतो.

बरे वाटू लागल्यावर डॉ. खाद्रा पुन्हा हॉस्पिटलमध्ये काम सुरू करतात. शस्त्रक्रिया करू लागतात.

“एकदा कॅन्सर झालेला माणूस पूर्वीचा कधीच राहत नाही. मृत्यूची भीती त्याला कायम भेडसावत असते. शत्रू आतच असतो. एखादी गाठ, डोकेदुखी किंवा हाडाचे दुखणे हे सुद्धा कॅन्सर पुन्हा उद्भवल्याचे लक्षण असू शकते. उद्याचा दिवस दिसेलच अशी शाश्वती नसते.”

“कॅन्सरमुळे आपल्याला वेदना, दुःख, स्वतःचं मूल्यमापन यांचा जास्त अनुभव आला. दुसऱ्याचं दुःख जाणण्याची क्षमता वाढली. सततच्या इंजेक्शन्सचा त्रास समजला. सीटी स्कॅनमुळे होणारा त्रास कळला. ऑपरेशनची प्रतीक्षा करीत थांबणे किती भयंकर क्लेशकारक असते याची जाणीव झाली. मी आणि रुग्णांचं दुःख यातला अडसर दूर झाला.”

डॉ. खाद्रा सर्जरी बंद करण्याचा निर्णय घेतात. शेवटच्या ट्युटोरियलच्या वेळी ते विद्यार्थ्यांना सांगतात. “मानवी दुःख, मानवी रोग यांचं निवारण करायचं आहे. सर्जरीचं शास्त्र तुम्ही शिकलाय. सर्जरीचा धंदाही शिकाल. पण सर्जरीची कला शिकण्याची संधी तुम्हाला मानवी जीवन न्याहाळतानाच मिळेल. माणुसकीचं भान सुटलं तर तुम्ही चांगले डॉक्टर होऊ शकणार नाही. फार फार तर चांगले तंत्रज्ञ व्हाल... मानवी दुःख निवारण करणे, रोग बरा करणे हे कर्तव्य करताना काही गोष्टी निसर्गावर सोपवण्याचं भानही ठेवा. हा धंदा नाही, हे कर्तव्य आहे, असे ज्याक्षणी तुम्हाला वाटेनासे होईल त्याक्षणी तुम्ही या पेशापासून दूर व्हा. रुग्णहितापेक्षा स्वतःचा अहंकार जपणारा डॉक्टर सर्वात वाईट. डॉक्टर म्हणजे समाजाचे विश्वस्त. देवदूत. सदसद्विवेकबुद्धी. काव्य, संगीत यांचा आस्वाद घ्या.”

□

किंमत : २०० रु. सभासदांना : सवलतीत पोस्टेज : २५ रु.

वाचकमित्रहो,

आपल्या अखंड प्रेयामुळे ‘मेहता मराठी ग्रंथजगत’ हे वाङ्मयीन मासिक चांगलेच लोकप्रिय झाले आहे. या अंकातील ‘वाचकांचा प्रतिसाद’ या सदरासाठी आपण ‘मेहता पब्लिशिंग हाऊस’च्या वाचलेल्या पुस्तकांविषयी प्रतिक्रिया जरूर कळवाव्या.

पत्ता : मेहता पब्लिशिंग हाऊस, द्वारा-मेहता मराठी ग्रंथजगत, १९४१, सदाशिव पेठ, बाजीराव रोड, टेलिफोन भवनसमोर, माडीवाले कॉलनी, पुणे ४११ ०३०.

७४ । ऑगस्ट २०११ : मेहता मराठी ग्रंथजगत

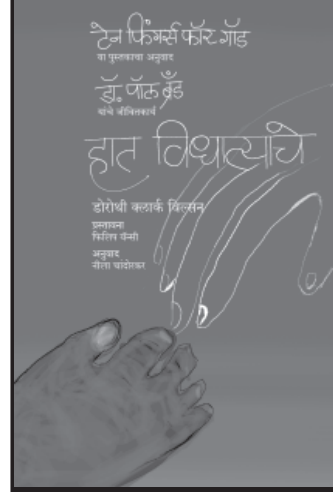
नवे कोरे

हात विधात्याचे

डोरोथी क्लार्क विल्सन
प्रस्तावना
फिलिप यॅन्सी

अनु. नीला चांदोरकर

२५०रु. पोस्टेज २५रु.

‘टेन फिंगर्स फॉर गॉड’ हे पुस्तक म्हणजे डॉ. पॉल ब्रॅन्ड या तपस्व्याची विलक्षण जीवनगाथा.

आपले संपूर्ण आयुष्य आणि वैद्यकीय ज्ञान त्यांनी जगभरातल्या कुष्ठरोग्यांच्या हालअपेष्टा दूर करण्यासाठी वेचले. शस्त्रक्रियांद्वारे, संशोधनाद्वारे, इतरांना दिलेल्या प्रेरणेद्वारे - आणि सगळ्यात महत्वाचे म्हणजे समाजाने दूर लोटलेल्या गरीब कुष्ठरोग्यांना दाखविलेल्या सहानुभूतीमुळे त्यांना वैद्यकीय जगतातच नव्हे तर जनमानसातही अलौकिक स्थान लाभले.

वेदनेचे मानवी आयुष्यातील स्थान त्यांना फार महत्वाचे वाटते. ते म्हणतात, शारीरिक वेदना हे मनुष्यमात्राला परमेश्वराने दिलेले एक वरदान आहे. वेदना आहे म्हणून माणूस टिकून आहे.

डॉ. ब्रॅन्ड हे शल्यविद्याविशारद तसेच उत्कृष्ट शिक्षक आणि पर्यावरणवादी आहेत.

स्वार्थ, त्याग आणि नम्रता यांचे विलक्षण मिश्रण डॉ. पॉल ब्रॅन्ड यांच्या व्यक्तिमत्वात आढळते.

मेहता मराठी ग्रंथजगत : ऑगस्ट २०११ । ७५

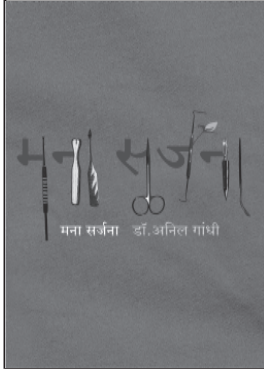
अभिप्राय

यशस्वी सर्जनची 'सर्जनशील' वाटचाल

गेल्या काही वर्षांत समाजाच्या विविध घटकांतील मान्यवर व्यक्तींनी मराठी साहित्यात आत्मचरित्रांच्या रूपाने आपल्या अनुभवांची भर घातली आहे. एकेकाळी केवळ लेखक अथवा साहित्यिकांपुरतेच मर्यादित असलेले साहित्य, त्यातही आत्मचरित्रांचे दालन सर्वांसाठी खुले होऊ लागले. जाणत्या तसेच सर्वसामान्य वाचकांनीही त्यास लक्षणीय प्रतिसाद दिला, ही बाब उल्लेखनीय ठरते.

पुणे येथील प्रसिद्ध डॉक्टर अनिल गांधी यांचे अलिकडेच प्रसिद्ध झालेले 'मना सर्जना' हे आत्मचरित्र असेच वेधक आणि सरस ठरले आहे. डॉ. गांधी यांचे 'मना सर्जना' वाचताना ठळकपणे जाणवतात त्या दोन बाबी: एक म्हणजे डॉक्टर होण्यासाठी त्यांनी लहानपणापासून बांधलेला चंग आणि त्या अनुषंगाने केलेले प्रयत्न.

डॉक्टर गांधी यांचे वडील सोलापूरमध्ये शाळा शिक्षक होते. सुमारे सात दशकांपूर्वी कनिष्ठ मध्यमवर्गीय घरांमध्ये असलेली जेमतेम आर्थिक परिस्थिती त्या काळातील गांधी कुटुंबियांची होती. वैद्यकीय पार्श्वभूमी नसतानाही शाळकरी अनिल डॉक्टरकीचा ध्यास धरतो आणि त्या दिशेने यशस्वीरीत्या प्रयत्न करून डॉक्टर आणि सर्जनही होतो. आपल्याला डॉक्टरकीचे वेध का लागले, याची कारणमीमांसा करताना त्या काळामध्ये एकूण गरिबी असूनही समाजात असलेला सेवाभाव कसा

महत्त्वपूर्ण ठरला, याचे दाखले डॉक्टरांनी दिले आहेत. डॉक्टर गांधी यांनी आपल्याला मदत करणारे मित्र, व्यावसायिक सहकारी, अन्य ज्येष्ठ डॉक्टरवर्ग यांचे ऋण डॉक्टर गांधी यांनी मोकळेपणाने मान्य केले आहे. हे सर्वजण त्या त्या काळात आपल्याला भेटले नसते आणि त्यांनी आपल्याला सहाय्य केले नसते तर आजचे 'डॉ. अनिल गांधी' कदाचित बघायला मिळाले नसते, याचे प्रत्यक्ष-अप्रत्यक्ष दाखले या पुस्तकामध्ये मिळतात.

डॉ. गांधी यांनी आज वयाची सत्तरी पार केली आहे. ज्या काळात त्यांनी डॉक्टरीचा नेटाने अभ्यास करून आजचे स्थान मिळविले, तो काळ, त्यावेळची सामाजिक परिस्थिती निश्चितच वेगळी होती. 'कट-फी', अनावश्यक चाचण्या, असा प्रकार त्या काळात नव्हता. फॅमिली डॉक्टर ही संकल्पना केवळ नित्याचीच नव्हती तर त्या काळातील डॉक्टर 'फॅमिली फ्रेंड' प्रमाणे आपल्या रुग्णांच्या घरचा निकटचा मित्रच होता. त्या काळात डॉक्टर आपल्या रुग्णांच्या घरगुती समस्यांवरही तोडगा काढित असत. आपल्या रुग्णांची नातेवाईकांप्रमाणे काळजी घेण्याबरोबरच त्याला धीर देऊन त्याचा आजार दूर करण्यासाठी एखाद्या निष्णात सर्जन प्रमाणे शरीराबरोबरच मनावरही यशस्वी उपचार करीत याची अनेक उदाहरणे या पुस्तकात वाचायला मिळतात.

'चालला.. लमाणांचा तांडा' या प्रकरणात डॉक्टरांनी आपल्या वाटचालीतील अनेक रुग्णांच्या कथा नावानिशी दिल्या आहेत. 'लमाणांचा तांडा' याच प्रकरणात जिन्यातून उलट्या दिशेने येणाऱ्या आजीबाईंचा डॉक्टरांनी सांगितलेला किस्सा आपल्याला नकळत हसवून जातो.

पुण्यात डॉक्टरकी केल्यामुळे पुणेकरांचे काही 'अस्सल' अनुभवही डॉक्टरांना आले. अर्थात ते फार कमी असल्याचेही डॉक्टर नमूद करतात.

सध्या गाजत असलेल्या 'स्वेच्छामरणा'च्या विषयावरही याच प्रकरणात डॉक्टरांनी आपले मत नेमकेपणाने मांडले आहे.

आपले इप्सित साध्य करताना डॉक्टर गांधी यांना अनेक कौटुंबिक आपत्तींना तोंड द्यावे लागले. त्यामधून त्यांनी यशस्वीपणे मार्गही काढला. परिस्थितीचा बाऊ केला नाही, ते महत्त्वाचे ठरते.

या पुस्तकातील मी 'सर्जन'शील...? हे प्रकरण गांधीयांनी वाचावे असेच आहे. त्या काळातील सामाजिक भान, दुसऱ्यांना मदत करण्याची एकूण वृत्ती, त्या संदर्भात डॉक्टरांना आलेले अनुभव आणि विवाहानंतर त्यांच्या पत्नी वर्षा यांनी दिलेले निरपेक्ष सहकार्य, यांचा डॉक्टरांनी अत्यंत मनमोकळेपणाने उल्लेख केला आहे. ध्येयपूर्तीसाठी प्रसंगी जवळच्या व्यक्तींना दुखावल्याची खंतही प्रांजळपणे व्यक्त केली आहे. आपला व्यवसाय संभाळून आश्रमशाळा, आर्थिक गुंतवणूक आदी क्षेत्रांतही डॉक्टर गांधी यांनी योगदान दिले आहे.

'सर्जन' या शब्दाचा मराठी अर्थ शल्यचिकित्सक असून मराठी साहित्यातील 'सर्जनशील' अथवा 'सृजनशील' या शब्दाचा संबंध निर्मितीशी येतो. त्यामुळे व्यवसायाने 'सर्जन' असलेल्या डॉ. गांधींनी 'मना सर्जना' या आत्मकथनात्मक पुस्तकाद्वारे आपल्यातील 'सर्जनशील' लेखकही तितक्याच यशस्वीपणे रंगविला आहे.

अभय जोशी

लोकसत्ता १७ एप्रिल २०११

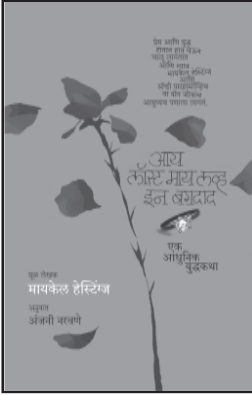
बगदादची कथा

अरबी भाषेतल्या सुरस आणि चमत्कारिक कथा या काही शतकांपूर्वी बगदादमध्ये सांगितल्या गेल्या होत्या कारण त्याकाळी इस्लामी खलिफाची राजधानी तिथे होती.

‘आय लॉस्ट माय लव्ह इन बगदाद’ या पुस्तकातली कथा प्रत्यक्ष बगदादमध्ये घडलेली आहे. मात्र ती अमेरिकन कथा आहे नि शोकान्त कथा आहे.

मायकेल हेस्टिंग्ज हा ‘न्यूजवीक’ या प्रख्यात अमेरिकन साप्ताहिकाचा वार्ताहर आहे. युद्ध हा त्याच्या कुतूहलाचा आवडीचा, अभ्यासाचा विषय आहे. जेरुसलेम, वेस्ट बँक, गाझा, कुर्दिस्तान या युद्धमान प्रदेशामधून त्याने पाठवलेली वार्तापत्रे गाजलेली आहेत. २००३ साली अमेरिकेने इराकवर लष्करी आक्रमण केले आणि दुसऱ्या आखाती युद्धाला सुरुवात झाली. २००५ साली ‘न्यूजवीक’चा खास युद्धवार्ताहर म्हणून मायकेलची नेमणूक इराकमध्ये झाली. त्या अगोदर मायकेलची अॅण्डी पारमोव्हीच नावाच्या मुलीबरोबर भेट झाली होती. अॅण्डी ‘एअर अमेरिका’ची वार्ताहर होती. दोघांचे सूर जुळले; पण तेवढ्यात मायकेलची नेमणूक बगदादमध्ये झाली. खरं म्हणजे दुसरी कुणी अमेरिकन पोरगी असती तर तिने दुसरा प्रियकर

शोधला असता, पण अॅण्डी वेगळीच होती. तिने इराकच्या नॅशनल डेमोक्रॅटिक इन्स्टिट्यूटमध्ये नोकरी मिळवली आणि बगदाद गाठले. इराकमधाल परिस्थिती कमालीची खराब होती. रोज केव्हाही, कुठेही डझनावारी बॉम्बस्फोट होत होते आणि शेकड्यांनी माणसे मरत होती. बगदादमधला मायकेल आणि अॅण्डी यांचा जीवनक्रम कमालीचा व्यस्त तर होताच, पण अक्षरशः प्रत्येक क्षण ते मृत्यूच्या छायेतच जगत होते. आणि अखेर १७ जानेवारी २००७ हा दुर्दिन उगवला. अॅण्डी बगदाद शहराच्या यारमूक भागात इराकी इस्लामिक पार्टीच्या सदस्यांना भेटली.

अॅण्डीच्या इन्स्टिट्यूटने इराकमध्ये लोकशाही व्यवस्था रुजावी यासाठी प्रशिक्षण कार्यक्रम आखलेला होता. त्यासंदर्भात चर्चा करण्यासाठी ही भेट होती. भेट संपली. अॅण्डी बलेटप्रूफ गाडीतून पार्टीच्या कार्यालयाबाहेर पडली. तोच तिच्या गाडीवर गोळ्यांचा भडिमार झाला. पण त्या गोळ्यांचा काही उपयोग नाही हे दिसल्यावर अतिरेक्यांनी गाडीखाली हॅण्डग्रेनेडचा स्फोट घडवला. अॅण्डी ठार झाली. हे घडत असताना ज्यांना भेटण्यासाठी अॅण्डी गेली होती त्या इराकी इस्लामिक पार्टीचे लोक काय करीत होते? ते आपल्या पक्ष कार्यालयासमोरच घडणारा हा प्रकार शांतपणे

पाहत उभे होते. ही खबर मिळाल्यावर मायकेल सुन्न झाला, पण हर हिकमतीने त्याने अॅण्डीचा मृतदेह - देह कसला, देहाचे अवशेष - मिळवले नि अमेरिकेत आणले. या सगळ्या घटनाक्रमाचीच ही कथा. युद्धकथा नि शोकान्त प्रेमकथा. पण अत्यंत वाचनीय. अंजनी नरवणे यांचा मराठी अनुवाद उत्तम आहे. मांडणी, मुद्रण, मुखपृष्ठासह मेहता प्रकाशनाची एकंदर निर्मिती समाधानकारक.

मल्हार कृष्ण गोखले

सामना १५ मे २०११

अनुवादित आत्मकथने

मी अनीता राकेश सांगतेय : अनीता राकेश	अनु. रजनी भागवत	१६०
अ वुमन्स करेज : जॅकलिन गोल्ड	अनु. प्रशांत तळणीकर	२२०
माय फॅमिली इज ऑल आय हॅव : हेलेन-अॅलीस डिअर	अनु. चित्रा वाळिंबे	२२०
कटिंग फ्री : सलमा अहमद	अनु. सुप्रिया वकील	२६०
कॅच मी ओफ यू कॅन : फ्रँक अबॅग्रेल	अनु. ज्योत्सना लेले	२००
मॅन इंटरप्टेड : जेम्स बॅले	अनु. विदुला टोकेकर	१८०
सर्कल ऑफ लाइट : किरणजीत अहलुवालिया/राहिला गुप्ता	अनु. उषा महाजन	३५०
द रोड ऑफ लॉस्ट इनोसन्स : सोमाली माम	अनु. भारती पांडे	१६०
स्लमगर्ल ड्रीमिंग : रुबिना अली	अनु. मैत्रैयी जोशी	१२०
द डाइव्हिंग बेल अॅण्ड द बटरफ्लाय : जीन-डोमिनीक बॉबी	अनु. धरणीधर रत्नाळीकर	९०
इनसाइड द गॅस चेंबर : श्लोमो व्हेनेत्सिया	अनु. सुनीति काणे	२००
सर्चिंग फॉर डॅडी : ख्रिस्तिन जोआना हार्ट	अनु. डॉ. प्रमोद जोगळेकर	२५०
शेम : जसविंदर संघेरा	अनु. सुनंदा अमरापूरकर	२५०
ए रशियन डायरी : अॅना पोलितकोवस्क्या	अनु. शोभना शिकनीस	३००
मेकिंग द कट : डॉ. मोहम्मद खाद्रा	अनु. डॉ. देवदत्त केतकर	२००
ग्रीईंग अप बिन लादेन : नज्वा बिन लादेन, ओमर बिन लादेन, जीन सॅसन	अनु. बाळ भागवत	४००
द प्राइस ऑफ लव्ह : निकोला टी. जेम्स	अनु. मीना टाकळकर	२२०
फिफ्टी इयर्स ऑफ सायलेन्स : जॅन रफ ओ'हर्न	अनु. नीला चांदोरकर	२४०
इन्फिडेल : आयान हिरसी अली	अनु. नीला चांदोरकर	४१०

ओसामा बिन लादेन : पत्नी व मुलाच्या दृष्टिकोनातून

‘अब्बा, तुम्ही हे युद्ध कधी थांबवणार आहात?’ ओसामा बिन लादेनला असे विचारू धजावणारा एकमेव माणूस होता व तो म्हणजे त्याचा मुलगा ओमर. हा त्याच्या पहिल्या बायकोचा नज्वा हिचा चौथा मुलगा. ओमरची आई नज्वा ही ओसामाची मामेबहीण आणि पहिली बायको.

या दोघांनी मिळून आपापल्या लहानपणापासून ते ओसामाने अमेरिकेवर ११ सप्टेंबर २००१ रोजी केलेल्या हल्ल्यापर्यंतच्या ज्या आठवणी सांगितल्या त्या जीन सॅसन यांनी शब्दबद्ध केल्या.

त्याच आठवणींचे हे पुस्तक आहे:
ग्रींग अप बिन लादेन.

सौदी अरेबियाहून सीरियात मामाकडे सुट्टीला येणाऱ्या ओसामा या आतेभावाच्या प्रेमात पडून नज्वा हिने त्याच्याशी लग्न केले. नवऱ्याचा शब्द प्रमाण मानत तिने आणखी तीन सवतीही शोधून आणल्या. सुदैवाने त्यांच्यात बहिणींसारखे नाते निर्माण झाले. नंतर ओसामा महिनोन्महिने घरापासून लांब राहिला तरी तिने आपले फारसे अडू दिले नाही. सौदी अरेबियात ऐषारामाचे जीवन जगताना आपला नवरा काय करतो, याची तिला सुतराम कल्पना नव्हती. आपल्या नवऱ्याच्या अंगावरच्या जखमा बघून आणि बायकांच्या बोलण्यातून तिला समजले की, ओसामाला अफगाणिस्तानात ‘हीरो’

मानतात! इराकचा सर्वेसर्वा सद्दाम हुसेन याच्याशी मुकाबला करण्यासाठी सौदी अरेबियाने अमेरिकेची मदत घेतली, तेव्हा सौदी राजघराण्याशी ओसामाचे वितुष्ट निर्माण झाले. राजद्रोही कारवायांमुळे सौदी अरेबियातून ओसामाची हकालपट्टी झाल्यावर त्याने आपला कुटुंबकबिला आधी सुदानमध्ये व नंतर अफगाणिस्तानात हलवला. तोराबोराच्या टेकड्यांवरचे हलाखीचे आयुष्य, भुकेने सदैव व्याकुळ असलेली मुले, पाण्याची टंचाई, कडाक्याची थंडी या सर्वांत भर म्हणून येणारी

बाळंतपणे या सर्वांशी मुकाबला करित मुलांकडे बघत नज्वा हिने समाधान मानले.

वडील म्हणून ओसामात अनेक स्थित्यंतरे ओमरने पाहिली. अत्याधुनिक गाड्यांचा ताफा बाळगणारा; पण ओमरने सायकल मागताच त्याला 'सायकलीपेक्षा मेंढी बरी,' असे म्हणणारा, मुलांना खेळणी, चॉकलेट, शीतपेये इत्यादींपासून दूर ठेवणारा, वाळवंटात टेकड्या चढताना एक थेंबही पाणी पिऊ न देणारा, कडाक्याच्या थंडीत वाळूच्या खंदकात सर्व बायका-मुलांना रात्रभर राहायला लावणारा, मुलांना स्वतःच्या दहशतवादी तालमीत तयार करू पाहणारा; पण त्यांनी जिहादच्या आत्मघाती हल्ल्यात भाग घ्यायला नकार दिल्यानंतर त्यांच्याशी संबंध तोडणारा... अशी ओसामाची विविध रूपे ओमरने अनुभवली. ओमर हा सर्वांत सहृदय. वडिलांनी काहीतरी 'मोठी भयंकर' कारवाई योजली आहे, याची ओमरला कुणकुण लागताच त्याने सर्व भावंडांना एकत्र करून गुप्तपणे पळून जायची योजना आखली. आयत्या वेळी ओसामाच आपल्याला मारून टाकेल, या भीतीने इतर भावंडांनी माघार घेतली; पण ओमर मागे हटला नाही. त्याने डोके लढवून, आईचे ऐन मोक्यावर आलेले अकरावे बाळंतपण तिच्या माहेरी सीरियातच होणे हे तिच्या तब्येतीच्या दृष्टीने कसे योग्य आहे हे वडिलांना पटविले. तिच्या तब्येतीची काळजी घेण्याच्या मिषाने त्याने सीरियाला पलायन केले. ओसामाच्या सांगण्यावरून दोन लहान मुले त्याच्याजवळ ठेवावी लागल्याने त्यांच्या ओढीने नज्वा बाळंतपणानंतर पुन्हा अफगाणिस्तानला गेली. जुलमी ओसामाच्या अत्याधुनिक राहणीपासून ते 'जंगली' राहणीपर्यंत झालेल्या अधोगतीचा आणि जुलमी वागण्याचा उबग येऊन त्याच्या पाचव्या सुशिक्षित बायकोने त्याच्यापासून घटस्फोट घेतला ओमरने २००१ मध्ये नज्वाला अफगाणिस्तान कायमचे सोडून सीरियास येण्यास प्रवृत्त केले. ओसामाने तिला परवानगी दिली खरी; पण दोन लहान मुले आपल्याकडे ठेवून जाण्यास फर्मावले. असे करताना नज्वाचे हृदय द्रवून गेले. नज्वा आणि ओमर यांचा ११ सप्टेंबर २०११ नंतर ओसामाशी काहीच संबंध राहिला नाही. अफगाणिस्तानात मागे राहिलेली आपली भावंडे आता जिवंत आहेत की नाहीत, हेही ओमरला माहित नाही. दहशतवादामुळे मारल्या गेलेल्या सगळ्यांच्या मातांची सहवेदना ओसामाच्या या सहृदय बायकोने जाणली आहे. शांततेसाठी प्रार्थना करित नज्वा आणि ओमर यांनी हे पुस्तक दहशतवादाला बळी पडलेल्यांच्या कुटुंबियांना अर्पण केले आहे.

सोपी भाषा आणि अनुवादातील सहजता हे या पुस्तकाचे वैशिष्ट्य आहे.

माणिक खेर

सकाळ - २२ मे २०११

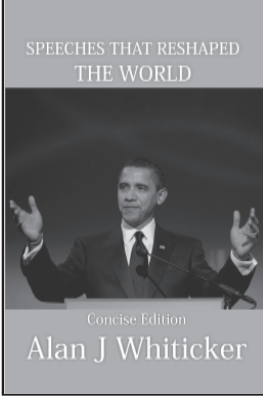

जगाला आकार देणारी भाषणे

जागतिक घडामोडींना चालना देणाऱ्या काही प्रसिद्ध व्यक्तींच्या भाषणांचा संग्रह अॅलन जे. व्हिटीकर यांनी 'स्पीचेस दॅट रिशेपड वल्ड' या नावाने संपादित केला आहे.

एकोणिसाव्या शतकाची सुरुवात ते २००८ अशा १०० वर्षांच्या कालखंडाचा हा दस्तावेज आहे. प्रत्येक भाषणाची पार्श्वभूमी, त्यामुळे घडून आलेले बदल, परिणाम आणि घटना मोजक्या शब्दांत शॅरेबाजीचा मोह टाळून वस्तुनिष्ठ पद्धतीने मांडल्या आहेत.

जीवाला धोका असतानाही उत्तर व दक्षिण आयर्लंडच्या पार्लमेंट निर्मितीवेळी पंचम जॉर्ज यांनी २१ जून १९२१ रोजी केलेले भाषण, नेल्सन मंडेला यांच्या मुक्ततेच्या पूर्वसंध्येला १० फेब्रुवारी १९९० रोजी एफ. डब्ल्यू.डी. क्लर्क यांनी जोहान्सबर्ग येथे केलेले भाषण ही स्वतंत्र राष्ट्रनिर्मितीची संकेतचिन्हे होती. अमेरिकेचे सर्वात तरुण व पहिले कॅथॅलिक अध्यक्ष जॉन एफ. केनेडी यांनी २० जानेवारी १९६१ रोजी, साम्राज्यवादाला विरोध करत जागतिक शांततेसाठी अमेरिकेने पुढाकार घ्यावा असे म्हटले होते.

प्रसिद्ध लेखक मार्क ट्वेन यांनी स्त्री स्वातंत्र्य, स्त्रियांना राजकारणात संधी व मतदानाचा अधिकार यांविषयी २० जानेवारी १९०१ रोजी आपली परखड मते मांडली होती. मार्टिन ल्युथर किंग यांचे ३ एप्रिल १९६८ रोजी टेनेसीत झालेले सफाई कामगार, कृष्णवर्णीयांचे प्रश्न, साम्राज्यवादाचा विरोध असे मुद्दे मांडणारे भाषण ऐतिहासिक ठरले. दुसऱ्याच दिवशी ४ एप्रिलला त्यांची हत्या झाली.

पहिल्या महायुद्धातील अमेरिकन सहभागाचा काही अमेरिकनांनीच निषेध केला होता. प्रा. हेलेन केयर यांनी ६ जानेवारी १९१६ रोजी न्यूयॉर्क येथे सैन्य व हत्यारनिर्मितीच्या लॅटिन अमेरिकेत केलेल्या हस्तक्षेपाचा निषेध केला.

सर वुड्रो विल्सन यांनी युद्धग्रस्त देशांसाठी उपयुक्त अशी १४ कलमी योजना वॉशिंग्टन डी.सी.तील ८ जानेवारी १९१८च्या भाषणात मांडली. त्यावर अंमल झाला व काही काळ तरी शांतता निर्माण झाली. विल्सन पुढे शांततेच्या नोबेलचे मानकरी ठरले. इटलीच्या राज्यविस्तारासाठी अॅबेसिनियावर हल्ला करण्याच्या

आदल्याच दिवशी २ ऑक्टोबर १९३५ रोजी रोममध्ये मुसोलिनीने दिलेले भाषण, इराकवर हल्ल्याची गरज स्पष्ट करत अमेरिकी, पोलिश, डॅनिश व ऑस्ट्रेलियन सैन्याचे मनोबल वाढविणारे जॉर्ज बुश यांचे ७ ऑक्टोबर २००२चे भाषण आणि दुसऱ्या महायुद्धात जर्मन फौजांनी ब्रिटन व फ्रान्सच्या सैन्याला बराच काळ डॅकॅरच्या सागरी किनाऱ्यावर अडकवून ठेवलेले असताना विन्स्टन चर्चिल यांनी ब्रिटिश पार्लमेंटमध्ये ४ जून १९४० रोजी केलेले प्रभावी भाषण, ही सर्व भाषणे जागतिक उलथापालथीना कारणीभूत ठरली.

एलिनॉर रुझवेल्ट यांचे लोकशाही व मानवाधिकार यांचा पुरस्कार करणारे भाषण पॅरिस येथे केले. बेनझीर भुत्तो यांच्या अमेरिकन पार्लमेंटमधील ७ जून १९८९ रोजीच्या भाषणात अफगाणिस्तानात लोकशाहीची केलेली अपेक्षा व मध्य आशियातील रशियन हस्तक्षेपाला केलेला विरोध, हिलरी क्लिंटन यांनी चीनमध्ये विमेन्स कॉन्फरन्समध्ये ५ सप्टेंबर १९९५ ला केलेल्या भाषणात जगभरातील स्त्रियांच्या दुःस्थितीचा घेतलेला आढावा वाचनीय आहे. अरब-इस्त्रायल संघर्ष थांबविण्यासाठी प्रयत्नशील गोल्डा मायर यांचे २६ मे १९७० रोजीचे भाषण आणि १७ जुलै १९९८ रोजी तत्कालीन रशियन अध्यक्ष बोरिस येल्तसीन यांनी सेंट पीटर्सबर्गला सर्व प्रसारमाध्यमांसमोर जाहीरपणे झार व त्याच्या कुटुंबीयांच्या हत्येची मागितलेली माफी हे सर्व शांतता प्रस्थापनेचे प्रयत्न होते.

फिडेल कॅस्ट्रो यांचे सॅन्टियागो कोर्टापुढील १६ ऑक्टोबर १९६३चे 'हिस्टरी विल अॅब्सॉर्ब मी' हे गाजलेले भाषण, २० एप्रिल १९६४ ला प्रिटोरिया कोर्टापुढील नेल्सन मंडेला यांचे 'आय अॅम द फर्स्ट अक्युज्ड' हे २७ वर्षांच्या प्रदीर्घ बंदिवासाला कारणीभूत ठरलेले भाषण, ऑग सान स्यु की यांचे २६ जानेवारी १९९७चे 'फ्रीडम ऑफ थॉटस' हे त्यांचे पती डॉ. मायकेल अॅरिस यांनी वाचून दाखवलेले भाषण आणि अहमदाबादेत कोर्टापुढे १८ एप्रिल १९२२ रोजी महात्मा गांधीनी केलेले भाषण ही राजकीय आणि मानवी हक्कांची सनदच ठरली.

रोहन कदम

महाराष्ट्र टाइम्स २३ जुलै २०११

□

सभासदांना सूचना

आमच्या प्रिय वाचकांनी, तसेच सभासदांनी वर्गणीचे नूतनीकरण करावे.

कृपया वर्गणीत वाढ झालेली आहे,

हे लक्षात ठेवून वर्गणीची पूर्ण रक्कम पाठवावी.

पुस्तक खरेदीस येताना मॅम्बरकार्ड जरूर आणावे,

ही नम्र विनंती.

पुरस्कार

* 'बालगंधर्व' पुरस्कार

महान कलाकार काळाच्या पडद्याआड गेले असले तरी त्यांची कला अजरामर राहते... बालगंधर्व हे त्यापैकीच एक. या दिग्गज कलाकाराला आदरांजली वाहावी या उद्देशाने 'बालगंधर्व' या चित्रपटाची निर्मिती केल्याचे ज्येष्ठ कलादिग्दर्शक आणि चित्रपट निर्माते नितीन देसाई यांनी सांगितले. पुणे महापालिकेतर्फे किराणा घराण्याच्या ज्येष्ठ गायिका मीना फातर्पेकर यांना देसाई यांच्या हस्ते 'बालगंधर्व पुरस्कार' प्रदान करण्यात आला. रोख रक्कम ५१ हजार, शाल, श्रीफळ असे पुरस्काराचे स्वरूप आहे. भारतीय संगीताच्या क्षेत्रात महाराष्ट्राचे योगदान मोठे राहिले आहे. पुरस्कार मिळाल्याने जबाबदारी वाढली असल्याचे फातर्पेकर यावेळी म्हणाल्या. कार्यक्रमाला महापौर मोहनसिंग राजपाल, उल्हास पवार, गटनेत्या मुक्ता टिळक, नगरसेवक उज्वल केसकर, अखिल भारतीय मराठी नाट्य परिषदेचे अध्यक्ष हेमंत टकले आदी उपस्थित होते.

यावेळी रवी पाटील, सत्यजित धांडेकर, अरुण भालेकर, अभिनेत्री अरुणा भट आणि आरोह वेलणकर यांचा प्रत्येकी ११ हजार रुपये शाल आणि श्रीफळ देऊन सत्कार करण्यात आला.

नव्या पिढीला बालगंधर्व दाखवण्याचा देसाई यांनी केलेला प्रयत्न चांगला असून, त्यामधून या पिढीला प्रेरणा मिळेल असे पवार यांनी नमूद केले.

* डॉ. नरेंद्र जाधव यांना फ्रान्स सरकारचा पुरस्कार

नियोजन मंडळाचे सदस्य डॉ. नरेंद्र जाधव यांना फ्रान्सतर्फे 'कमांडर ऑफ द ऑर्डर ऑफ अॅकॅडेमिक पाम्स' हा नागरी पुरस्कार फ्रान्सच्या स्वातंत्र्यदिनी म्हणजे १४ जुलैला प्रदान केला गेला. स्वातंत्र्य, समता आणि बंधुता या तत्वांच्या प्रसाराचे काम करणाऱ्या व्यक्तींना हा पुरस्कार दिला जातो.

नेपोलियन बोनापार्ट याने १८०८ मध्ये या पुरस्काराची सुरुवात केली.

* सावनी शेंडे यांना पुरस्कार

'इंडियन रेकॉर्डिंग आर्ट्स अॅकॅडमीतर्फे' प्रसिद्ध गायिका सावनी शेंडे यांना

शास्त्रीय संगीत क्षेत्रातील उदयोन्मुख कलाकार पुरस्कार देण्यात आला.

ज्येष्ठ बासरीवादक पंडित हरिप्रसाद चौरसिया यांना 'हॉल ऑफ फेम' पुरस्कार देण्यात आला. चित्रपट संगीत विभागात गायिका साधना सरगम, सोनू निगम व गीतकार स्वानंद किरकिरे यांनाही गौरविण्यात आले.

*** मैत्रयुवा पुरस्कार**

स्त्रीशिक्षणाला महत्वाचे स्थान देऊन मराठी भाषेची स्वतंत्र आयडेंटिटी निर्माण करण्यात ब्राह्मण समाजाचे महत्वाचे योगदान आहे. मराठी भाषेला स्पष्ट भाषा म्हणून जपण्याचे काम समाजाने केले पाहिजे, असे मत ज्येष्ठ अभिनेत्री स्मिता तळवलकर यांनी व्यक्त केले.

तळवलकर म्हणाल्या, मुलांना लहान वयातच कलागुणांची व संस्कारांची जाणीव होत असते. कलागुणांमुळे मुले लवकर लोकप्रियतेच्या शिखरावर पोहोचतात, पण त्यांचे यश टिकवून ठेवण्यासाठी, त्यांच्यावर चांगले संस्कार करण्यासाठी पालकांनी खंबीरपणे उभे राहणे महत्वाचे आहे. महिलांनी आयुष्यात येणाऱ्या कठीण परिस्थितीला सामोरे जाण्यासाठी मनाची ताकद बळकट करण्याची गरज असते.

अखिल ब्राह्मण मध्यवर्ती संस्थेचा 'मैत्रयुवा' पुरस्कार अभिनेत्री मृण्मयी देशपांडे यांना देण्यात आला. सत्काराला उत्तर देताना मृण्मयी देशपांडे म्हणाल्या, कलेच्या क्षेत्रात कामाचा कंटाळा येतो किंवा आपण केलेल्या कामाची लोकप्रियता लक्षात येत नाही तेव्हा आपला आपल्या कामावरचा विश्वास कमी होतो. अशा वेळेस पुरस्काराच्या रूपाने मिळणारा प्रतिसाद पुढे जाण्याचे बळ देतो.

जयश्री नातू यांनी सूत्रसंचालन केले. निखिल दांडेकर यांनी आभार मानले.

*** योगाचार्य अय्यंगार यांचा चीनकडून गौरव**

योगाचार्य बी.के.एस.अय्यंगार यांच्या भेटीच्या निमित्ताने चीन सरकारने चार टपाल तिकिटांचे प्रकाशन केले. सहाशे चिनी योग विद्यार्थ्यांच्या उपस्थितीत बीजिंग टपाल विभागाने ही तिकिटे ९३ वर्षीय अय्यंगार यांना भेट दिली. यावेळी योगाचार्य म्हणाले, "मला चीनचा आयकॉन म्हणून मान दिला, ही गोष्ट मी आयुष्यभर गौरवाने मिरवीन. मी तुमच्यापैकीच एक आहे. माझे आपल्या सर्वांवर प्रेम आहे."

मायदेशात म्हणजे भारतात आपल्यावर असे तिकीट निघाले नसल्याची खंतही त्यांनी व्यक्त केली. आपल्यावर तिकीट न काढता, आपल्या इंग्लंडमधील शिष्याचे चित्र असलेले तिकीट काढण्यात आले, असे ते म्हणाले.

भारत-चीन योग शिखर परिषदेतर्फे त्यांचा योगशिक्षणाचा कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला होता. चीन सरकारने या कार्यक्रमाला पाठिंबा दिला आहे. ग्वांगझोऊ येथील कार्यक्रमात १३०० योग विद्यार्थ्यांनी प्रत्येकी १३०० युआन (साधारण २००

डॉलर) भरून प्रशिक्षण घेतले. सध्या चीनमध्ये तीस हजार योग क्लब असून दीड लाख योगशिक्षक आहेत. योगाचरण करणाऱ्या चिनी नागरिकांची संख्या दोन कोटींवर आहे. चीनमधील बहुतांश फिटनेस क्लबमध्ये योग अभ्यासक्रमांचाही समावेश केला जातो.

* डॉ. मीना प्रभू यांना मृण्मयी पुरस्कार

ज्येष्ठ साहित्यिक गोपाल नीलकंठ दांडेकर यांच्या स्मृतीनिमित्त दिला जाणारा 'मृण्मयी पुरस्कार' प्रसिद्ध लेखिका डॉ. मीना प्रभू यांना आणि 'गोनीदां'च्या पत्नी नीरा गोपाल पुरस्कार यंदा समाजसेवक विजय जाधव यांना ज्येष्ठ वैद्यकीय तज्ज्ञ डॉ. ह.वि. सरदेसाई यांच्या हस्ते देण्यात आले. दहा हजार रुपये व स्मृतिचिन्ह असे या पुरस्कारांचे स्वरूप आहे. 'गोनीदां' यांनी वयाच्या पंच्याहत्तरीला सुरू केलेला 'मृण्मयी पुरस्कार' १९९९ सालापासून दिला जातो. घरातून निघून आलेल्या मुंबईतील रेल्वे प्लॅटफॉर्मवरील मुलांना संस्कारित करून त्यांच्या कुटुंबीयांकडे सोपविण्याचे काम विजय जाधव करित आहेत.

* उद्यमगौरव पुरस्कार

युनिव्हर्सल कन्स्ट्रक्शन मशिनरीचे रणजित मोरे आणि प्रभात प्रिंटिंग वर्क्सचे प्रदीप मुनोत यांना उद्यमगौरव, तर रयत आरोग्य मंडळ ट्रस्टचे डॉ. सुरेश खुरसाळे, गेवराई येथील सहारा अनाथालय परिवाराचे संतोष गर्जे, पाबळ येथील विज्ञान आश्रमाचे योगेश कुलकर्णी यांना शेट चिमणलाल गोविंददास मेमोरिअल ट्रस्टतर्फे सेवा गौरव पुरस्कार ज्येष्ठ पर्यावरणतज्ज्ञ डॉ. माधव गाडगीळ यांच्या हस्ते दहा जुलै रोजी एस.एम.जोशी सभागृहात देण्यात आले. दहा हजार रुपये रोख, सन्मानचिन्ह, मानपत्र असे या पुरस्कारांचे स्वरूप आहे.

* डॉ. कोरपे यांना आर्यभूषण पुरस्कार

'नरूभाऊ लिमये स्मृती प्रतिष्ठान'तर्फे देण्यात येणारा 'आर्यभूषण' पुरस्कार सहकार क्षेत्रातील ज्येष्ठ कार्यकर्ते डॉ. वा. रा. कोरपे यांना व पत्रकारितेचा पुरस्कार पत्रकार अनंत दीक्षित यांना देण्यात आला.

महाराष्ट्र सहकारी मुद्रणालय संस्थेतर्फे दरवर्षी हा पुरस्कार दिला जातो. यंदाचे चौदावे वर्ष आहे. स्वातंत्र्यसैनिक कोरपे विदर्भाच्या सहकारी क्षेत्रातील ज्येष्ठ कार्यकर्ते असून, कापूस शेतीबाबत त्यांचा गाढा अभ्यास आहे. शासकीय व निमशासकीय; तसेच केंद्र सरकारच्या अखत्यारीतील अनेक संस्थांचे ते पदाधिकारी होते.

अनंत दीक्षित गेल्या ३६ वर्षांपासून पत्रकारितेमध्ये सक्रिय आहेत. साहित्याचा त्यांचा विशेष अभ्यास आहे. विविध वृत्तपत्रांमध्येही त्यांनी वेगवेगळ्या जबाबदाऱ्या पार पाडल्या आहेत. पत्रकारितेमधील अनेक पुरस्कार त्यांना यापूर्वी मिळाले आहेत.

* जॅकी श्रॉफ यांना राजीव गांधी कलागौरव पुरस्कार प्रदान

“स्वर्गीय राजीव गांधी यांच्या नावाने पुरस्कार मिळाल्याचा आनंद होत आहे. या पुरस्काराने माझ्या उत्साहात भर पडली आहे. साईबाबांच्या कृपेमुळेच हा पुरस्कार मला मिळाला असून, प्रेक्षकांच्या पाठिंब्यामुळे मी ऐंशी वर्षांपर्यंत भूमिका करीत राहीन.” असे मत सिनेअभिनेते जॅकी श्रॉफ यांनी व्यक्त केले.

प्रियांकाजी महिला उद्योग संस्था व वसंतदादा सेवा संस्थेच्या वतीने स्वर्गीय राजीव गांधी कलागौरव पुरस्कार दिला जातो. पुणेरी पगडी, पाच हजार रुपये, स्मृतिचिन्ह असे या पुरस्काराचे स्वरूप आहे. श्रॉफ म्हणाले, “माझ्या अभिनयाला टेक्निशियनमुळे महत्त्व येते. साडी आणि धोतर ही सगळ्यात चांगली फॅशन आहे. पुढच्या वेळी मला बोलविले तर मी धोतर घालूनच कार्यक्रमाला येईन. मुलांनी आपल्या आई-वडिलांची सेवा करावी. गोर-गरीब अनाथांना मदत करावी.”

सूत्रसंचालन संतोष चोरडिया यांनी केले. प्रास्ताविक संजय बालगुडे यांनी केले. बालकलाकार अथर्व कर्वे याने आभार मानले.

* पट्टे बापूराव पुरस्कार

महापालिकेने २००८ पासून हा पुरस्कार देण्यास सुरुवात केली आहे. मात्र, गेली तीन वर्षे हा पुरस्कार देण्याचा महापालिकेला विसर पडला होता. शाहीर राजाराम जगताप, साहेबराव नांदवळकर आणि मधुकर नेराळे यांना गेल्या तीन वर्षांचे पुरस्कार एकाच वेळी देण्यात आले. प्रत्येकी हजार रुपये आणि स्मृतिचिन्ह असे पुरस्काराचे स्वरूप आहे.

□

सभासद वर्गणी भरण्यासाठी, व पुस्तके मागविण्यासाठी
खालील पत्त्यावरही संपर्क साधू शकता

मेहता बुक सेलर्स

३२२, भाऊसिंगजी रोड, भवानी मंडपाजवळ,

कोल्हापूर ४१६ ०१२.

वेळ : सकाळी ९.३० ते रात्री ८.००

(शनिवारी बंद)

फोन : (०२३१)२५४२९०१.

टेलिफॅक्स : (०२३१)२५४१८८१.

Email : mehtabooks@eth.net

मेहता मराठी ग्रंथजगत : ऑगस्ट २०११ । ८७

वाढ-संवाद

लेखक-प्रकाशक संबंध

माझा अनुभव

रविवार म.टा.मध्ये आलेल्या लेखक-प्रकाशक विषयक लेखाच्या संदर्भात एक लेखक म्हणून माझा अनुभव सांगणे महत्वाचे समजतो. या लेखामध्ये मुकुंद कुळे यांनी प्रकाशक लेखकांना घडवीत असतो, प्रोत्साहन देत असतो इ.इ. म्हटलेले आहे. माझा अनुभव याच्या अगदी उलट आहे. जगप्रसिद्ध इंग्रजी पुस्तक चिल्ड्रेन याचे मराठी रूपांतर (अनुवाद नाही) करून माझे हस्तलिखित घेऊन अनेक वर्षे मी पुण्यातील नामवंत प्रकाशकांचे उंबरठे अक्षरशः झिजवीत होतो. या पुस्तकात व्यंगचित्रांच्या सहाय्याने पालक-नीतीचे धडे पालकांना अत्यंत सोप्या भाषेत दिलेले आहेत. त्यावेळी असली पुस्तके मराठीत चालत नाहीत. हा गाढवपणा आहे, माझा वेळ घेतला तसा इतर प्रकाशकांचा वेळ घेऊ नका असे अत्यंत अपमानास्पद पद्धतीने मला काही प्रकाशकांनी सुनावले.

श्रीविद्या प्रकाशनाचे श्री. कुलकर्णी मला म्हणाले की, हा गाढवपणा आहे. मूर्खपणा आहे. तर कॉटिनेंटलचे कुलकर्णी मला म्हणाले, ह्या चिल्लर पुस्तकासाठी आमचे प्रकाशन खर्ची घातले पाहिजे असे नाही. थोडक्यात काय, एक नवोदित लेखक म्हणून त्यावेळच्या नामवंत प्रकाशकांनी मला अत्यंत नाउमेद केले.

“कोल्हापूरच्या अजब पुस्तकालयाचे श्री. अनिल मेहता विविध विषयांवरची व वैविध्यपूर्ण पुस्तके काढतात, त्यांना तू भेट.” असे मला माझ्या एका मित्राने सुचविल्यावरून मी अनिल मेहताना पत्र टाकले. त्याला तीन दिवसात लगेच उलट टपाली उत्तर आले की “मी पुण्यात अमक्या दिवशी आहे, तेव्हा मला भेटा.” ...त्याप्रमाणे मी अनिल मेहताना भेटलो....यथावकाश मेहताना पुस्तक प्रकाशित केले. ‘तुम्ही अन तुमची मुले’. नुकतीच त्याची अकरावी आवृत्ती प्रसिद्ध झाली आहे. गेल्या दहाही आवृत्त्या मेहता प्रकाशनानेच प्रसिद्ध केलेल्या आहेत. त्यावेळेस जर अनिल मेहता यांनी हे आगळेवेगळे पुस्तक प्रकाशित करण्याचे धाडस (वा वेडेपणा) केला नसता तर हे अत्यंत लोकोपयोगी पुस्तक बाजारात आलेच नसते. आणि महत्वाचे म्हणजे एक सामाजिक बांधिलकी लक्षात घेऊन मेहता यांनी दहा आवृत्त्या

निघाल्या तरी या पुस्तकाची किंमत एक रुपयानेही वाढवलेली नाही. प्रत्येक वेळी आवृत्ती संपली की सुनील मेहतांचा मला फोन येतो. मग आम्ही पुढची आवृत्ती काढायचे ठरवितो, तसा करार करतो, आणि मेहता छापायची व्यवस्था करतात. प्रत्येक आवृत्तीच्या वेळी मला पुस्तकाच्या प्रती आणि ठरलेले मानधन, ठरलेल्या वेळेच्याही आधी, चेकने हमखास मिळालेले असते. हा गेल्या अनेक वर्षांतील माझा अनुभव आहे.

लेखकांना योग्य ते मानधन वेळच्या वेळी दिले, लेखकांशी व्यवहार नीट ठेवला, काही लपवा-छपवी केली नाही तर प्रकाशन हा व्यवसाय आहे असे म्हणता येते. हा व्यवसाय प्रोफेशनली केला तर वाद होण्याचे कारण नाही, असे वाटते.

अविनाश भोमे

मोबाइल ९८८१६४०४४७

अंजनी नरवणे यांची प्रतिक्रिया

मेहता पब्लिशिंग हाऊसचे श्री. सुनील मेहता ह्यांच्या विरोधात अनेक बिनबुडाचे आरोप करत लिहिलेले, महाराष्ट्र टाइम्समध्ये प्रसिद्ध झालेले श्री. मुकुंद कुळे ह्यांचे लेखन वाचून सखेद आश्चर्य वाटले. कोणाच्या तरी चिथावणीने भरीस पडून, कोणावर तरी पुरेशा पुराव्या अभावी, किंवा चुकीच्या माहितीच्या आधारे काहीही आरोप करावे व वादळ उठवून घ्यावे असा प्रयत्न कोणी का करावा हे समजत नाही. निदान संबंधित व्यक्तींकडून वस्तुस्थितीची शहानिशा तरी करून घ्यावी.

माननीय श्री. विश्वास पाटील ह्यांच्या निर्भीड, खरमरीत लेखानंतर विशेष काही लिहायचे उरलेलेच नाही. त्यांच्या तुलनेत तर नव्हेच, एरवीही मी फार मोठी लेखिका नाही. जी तीस-बत्तीस पुस्तके माझ्या नावावर जमा आहेत, त्यापैकी वीस मेहतांनी छापलेली आहेत. आजपर्यंत म्हणजे दहा-बारा वर्षांमध्ये मला एकदाही वॉईट अनुभव आलेला नाही. इतर तीन प्रसिद्ध प्रकाशकांबरोबर तत्पूर्वी व नंतरही बऱ्याच तऱ्हांचे फसवाफसवीचे वॉईट अनुभव मला आलेले आहेत. स्टॅम्प पेपरवर स्वतःच केलेल्या करारपत्रातल्या अटी न पाळता खोटे हिशोब देऊन मानधन न देणे, मला न कळवताच दुसऱ्या देशात, प्रकाशकांच्या तेथील प्रकाशनाच्या नावाखाली माझे पुस्तक विकणे आणि कायदेशीर कारवाई करण्याची भाषा मी काढल्यावर माफी मागून एक तुच्छ रकमेचा चेक पाठवून पुढे दहा वर्षे गप्प बसणे हा मला आलेला एक अनुभव; तर 'करुया, करुया' म्हणत करारपत्र न करता शेवटी मूळ भाषेतील

पुस्तक 'हरवून', मानधनाच्या अपमानास्पद रकमेचा 'पोस्टडेटेड' चेक व पाच भेटप्रती देऊन दुसऱ्या एका प्रकाशकाने माझी बोळवण केली. तक्रार केली असता दादच दिली नाही. असे अनेक अनुभव 'कल्पक व प्रयोगशील' म्हणवणाऱ्या प्रकाशकांकडून मिळून माझ्याकडे भरपूर अनुभव समृद्धी झाली आहे!

ह्या उलट, श्री. मेहतांनी प्रत्येक पुस्तकासाठी व्यवस्थित छापील करारपत्र पाठवले आहे, पुस्तक लिहीत असताना जरूर ती सर्व मदत त्यांच्या ऑफिसमधल्या सर्वच सहकाऱ्यांकडून अत्यंत सौजन्याने मिळत आली आहे. करारपत्राप्रमाणे भेटप्रती व मानधन कधीही न मागता वेळच्या वेळी मिळत आले आहे. प्रत्येक नव्या आवृत्तीसाठी नवे करारपत्र, भेटप्रती व मानधन नेहमी मिळते. (दुसऱ्या नव्या आवृत्त्या काढल्याचे न कळवणारे प्रकाशकही आहेत.)

वर्षे जातील तशी मानधनाची रक्कम न मागता, आपण होऊन वाढवली गेली आहे. प्रकृती अस्वास्थ्यामुळे आता मी प्रत्यक्ष भेटायला, पुस्तकाबद्दल चर्चा करायला जाऊही शकत नाही, परंतु त्यामुळे माझ्या पुस्तकांच्या लेखनात किंवा प्रकाशनात काहीही अडचण आलेली नाही. श्री. मेहता व त्यांचे सहकारी फोनवर नेहेमीच तत्परतेने व सौजन्याने बोलतात. माझे पती डॉ. जयंत नरवणे ह्यांच्या पुस्तकाच्या छपाईचे काम चालू असताना त्यांची प्रकृती ठीक नव्हती, तेव्हा श्री. सुनील मेहता त्यांच्याशी चर्चा करण्यासाठी स्वतःच चिंचवडला आले होते.

लेखक-प्रकाशक-विक्रेते-वाचक ह्या साखळीतील प्रमुख जे प्रकाशक ते लेखकाला योग्य ते महत्त्व देतात, अशी उदाहरणे दुर्मिळ आहेत.

अंजनी नरवणे

चिंचवड (पूर्व), पुणे १९

श्री. विश्वनाथ ओगले यांची प्रतिक्रिया

लेखकांची पळवापळवी हा एकांगी लेख लिहिण्यापाठीमागे मेहता प्रकाशनाची चाललेली घोडदौड पहावत नसल्याची भावना असावी. प्रसार माध्यमातले लोक बहुतांशी सनसनाटी वाटेल अशा विपर्यस्त बातम्या ब्रेकिंग न्यूज म्हणून देत असतात आणि त्यासाठी मालमसाला पुरविण्याचा धंदा काही प्रतिष्ठितांचा असतो असे आढळून येते.

मला श्री. कुळे यांच्या मताबद्दल काही म्हणण्याचे कारण नाही. पण माझ्या

आईच्या (कमलाबाई ओगले) संदर्भात श्री. सु.वा.जोशी यांनी धादान्त खोटी माहिती श्री. कुळे यांना पुरविली असावी आणि पत्रकाराच्या बाण्याला जागून कोणतीही शहानिशा न करता त्यांनी ती आपल्या लेखात घातली असावी. कमलाबाईंचे शिक्षण फारसे झाले नव्हते त्यामुळे माझ्या वडिलांच्या निधनानंतर (१९८४) रुचिरासंबंधी सर्व कामे करण्याचे मुखत्यारपत्र त्यांनी मला दिले होते. श्री.जोशी यांनी रुचिराचे हिंदी-इंग्रजी भाषांतर करण्याची परवानगी कधीच माझ्याकडे मागितली नव्हती. त्यांचे एकच टुमणे माझ्यामागे होते, ते म्हणजे मेहतांच्यापेक्षा मी अधिक मानधन देतो, मला मराठी रुचिराचे हक्क द्या. हिंदी-इंग्रजी भाषांतराबद्दल ते माझ्याशी वा आईशी बोलले नव्हते. त्यांनी कुळे यांना सांगितल्याप्रमाणे जर खरोखरच हक्क विकत घेतले असतील तर उभयतात झालेल्या कराराची प्रत, विकत घेताना त्यांनी हक्काची किंमत म्हणून दिलेल्या चेकचा नंबर, बँक-ब्रँचचे नाव मला अजूनही द्यावे. किंमत रोख रकमेत दिली असल्यास ओगले यांच्याकडून मिळालेल्या पावतीची प्रत दाखवावी अथवा दिलगिरी प्रदर्शित करावी.

श्री.जोशी यांनी हक्क खरेदीत एक मोठा विनोद केला आहे. कोणत्याही मिळकतीची, हक्काची खरेदी विक्री करण्यापूर्वी जाहीर नोटीस द्यावी लागते व ना हरकत प्रमाणपत्र मिळवावे लागते. हा सरळ व्यवहार आहे. पण जोशी यांनी हक्क विकत घेतल्यानंतर इतर प्रकाशकांकडून नो ऑब्जेक्शन मागावे हा त्यांचा उपद्व्याप म्हणजे एखाद्या नवरदेवाने भरपूर हुंडा-मानपान घेऊन लग्न करावे आणि नंतर पत्नीला विचारावे, “काय ग! मी तुला पसंत आहे ना? नसल्यास तसे आत्ताच सांग.” खरे तर एकदा हक्क मिळाल्यावर इतर प्रकाशकांचा संबंध येतोच कुठे? या संबंदात मेहतांच्या तोंडी जे वाक्य घातले आहे त्यावरून हिंदी-इंग्रजी भाषांतर झाले तर आपल्या मराठी रुचिराला विचारणार कोण या विचाराने बिचारे मेहता हादरून गेले असावेत असे सूचित केले आहे. मेहतांनी स्वतःच हिंदी भाषांतर करावयास दिले होते पण ते जमले नाही. कानडी भाषेत रुचिरा प्रसिद्ध होत असताना सत्यनारायण राव यांना श्री.अनिल मेहता यांनी रंगीत चित्रे (आर्टप्लेट) देऊ केली होती. मेहतांनी (सौ. जातेगांवकर यांनी अनुवादित केलेले) एक इंग्रजी पुस्तक स्वतःच प्रसिद्ध केले होते. तर फक्त महाराष्ट्रीयन पदार्थ असलेले इंग्रजी अनुवादित पुस्तक दिल्लीच्या रुपा पब्लिकेशनला आमच्या संमतीने प्रसिद्ध करण्यास परवानगी दिली होती. या वरून हे स्पष्ट होईल की रुचिरा संबंदात श्री. जोशींनी कुळे यांना पुरविलेला मालमसाला हा एक खोडसाळपणाच आहे.

मेहता हे गेली २१ वर्षे आमचे प्रकाशक आहेत. म्हणून श्री कुळे यांनी व्यक्त केलेल्या मजकुराबद्दल न लिहिता ‘मेहता-एक प्रकाशक’ याबद्दल लिहावेसे वाटते.

आजवर रणजित देसाई, खांडेकर, व.पु.काळे, डॉ.आनंद यादव, शंकर पाटील, शांता शेळके, विश्वास पाटील, डॉ. फोंडके, मतकरी, घाटे या मराठी खपाऊ लेखकांची व तसलीमा नसरीन, किरण बेदी, सुधा मूर्ती, भैरप्पा, जसवंतसिंग अशा अमराठी खपाऊ लेखकांची पुस्तके मेहतांनी प्रकाशित केली आहेत. इतके लेखक मेहता यांनाच धरून आहेत. असे अनेक लेखक आहेत की, जे वाढीव मानधन मिळवण्यासाठी अन्य प्रकाशकांकडे गेले नाहीत. का? एकमेव कारण की, मेहतांच्या वरचा विश्वास त्यांची सचोटी, व्यवसायातील पारदर्शकता.

लेखकांची रॉयल्टी बुडविणे हा काही प्रकाशकांचा व्यवहार असतो. किलोस्कर प्रेसने प्रकाशन विभाग बंद केल्यावर आम्ही 'रुचिरा' चे प्रकाशन अपूर्व प्रकाशनकडे दिले. उभयतात झालेल्या करारापेक्षा प्रत्येक भागाच्या २००० प्रती जास्त छापल्या. ते आम्ही त्यांच्या print order वरून दाखवून दिले. विश्वासभंगासाठी कारवाई करावी हा विचार मनात आला. पण नवीन प्रकाशन संस्था आहे म्हणून आम्ही माफ केले. मानधनाची रक्कम १ लाख ४ हजार झाली. पण ती रक्कम देण्याचे टाळले. ४ वर्षांपेक्षा मुदत जास्त झाली तर थकीत बाकी बुडते. तेव्हा सारखे वायदे करून व पत्रे पाठवून केस सजीव ठेवली. १९९२ साली निकाल लागून मूळ रक्कम अधिक १४ वर्षांसाठीचे व्याज मिळून ३ लाख २० हजार मिळाले. (पैशाचा आकडा सांगून आमची श्रीमंती दाखवणे ही गोष्ट मेहतांचे एक टीकाकार श्री.जाखडे यांना कदाचित आवडणार नाही.)

पुस्तकांच्या खपाप्रमाणे ठरलेल्या दराने मानधनाची रक्कम न चुकता पाठविणारे किंवा एकरकमी आगाऊ मानधन देणारे मेहता कुणीकडे आणि 'बिनरकमी' मानधन देणारे अपूर्वचे त्यावेळचे संचालक महाबळ - ठोंबरे कुणीकडे!

'रुचिरा' बद्दल आमचा खास अनुभव आहे.

वाढत्या महागाईमुळे पुस्तकाचा उत्पादन खर्च वाढला म्हणून पुस्तकाची किंमत ९०रुपयां ऐवजी १२०रुपये करावा, यासाठी आमची परवानगी मागण्यास मेहता आले तेव्हा मी सांगितले, "भांडवली गुंतवणूक तुमची असते; त्यामुळे पुस्तकाची किंमत ठरविण्याचा अधिकार तुमचा आहे. कमलाबाईंनी पहिल्या आवृत्तीत जो मजकूर दिला होता तोच मजकूर ४०व्या आवृत्तीत येणार आहे. त्यामुळे आमचे मूल्य होते तेच आजही आहे. त्यामुळे पूर्वीच्या किंमतीवर जे मानधन देत होता तेवढेच मानधन पुस्तकाची किंमत वाढली तरी आम्हाला द्यावे. उत्पादन खर्च वाढल्याने किंमत वाढीचा फायदा तुम्हालाच मिळावयास हवा असे आम्ही आपणहून सांगितले. तरीही मेहतांनी वाढीव किंमतीवर आधारित मानधन दिले. हा झाला विश्वास व प्रामाणिकपणा."

इतर नामवंत प्रकाशकांत अशी धडाडी का नसावी हे समजत नाही. हिंदी, बंगाली, कानडी भाषेतील समृद्ध साहित्य मराठी भाषेत आणण्याचे धाडस मेहतांनी दाखवले तसे इतर नामवंत प्रकाशक का दाखवत नाहीत? इंग्रजी साहित्य निवडून त्यातल्या चांगल्या पुस्तकांचे मराठी भाषेत अनुवाद करून मेहतांनी कितीतरी पुस्तके मराठीत आणली व मराठी साहित्य समृद्ध केले. मराठी साहित्य भरभराटीस यावे, नव्याने या व्यवसायात आलेले प्रकाशक स्थिर व्हावेत यासाठी आपण प्रयत्नशील असतो हा श्री. जाखडे यांचा दावा आहे. मग या व्यवसायात असलेले जुने जाणते प्रकाशक अधिक स्थिर होऊ पाहात असतील तर कोणाचा पोटशुळ का उठावा?

अनुवादित साहित्य मराठी साहित्यात आणणे हे मेहता यांचे फार मोठे योगदान आहे. विशेषतः नवीन पिढीला वाचनाचे व्यसन लावण्याचे कार्य मेहता यांच्यामुळे होत आहे.

मेहतांनी 'चिकन सूप' मालिकेतील अनुवादित पुस्तके मराठीत आणून तरुण पिढीत वाचनाची आवड निर्माण केली आहे.

याला पूरक म्हणून घरचेच एक उदाहरण देतो. मी माझ्या मुलींना चिकन सूप मालिकेतील दोन पुस्तके वाचावयास दिली होती. त्या पुस्तकांबद्दलचे कौतुक ऐकून माझ्या नातींनी (वय १८ व २० वर्षे) ती पुस्तके वाचली. इतकेच नव्हे तर आपल्या मैत्रिणींना वाचावयास दिली. तसेच या मालिकेतील तीन भाग त्यांनी सुद्धीत वाचून काढले. मेहतांची इतर अनुवादित पुस्तके ही तरुण वर्गात लोकप्रिय झाली आहेत.

मेहतांचा पसारा पाहता आश्चर्य वाटते. मेहता पिता-पुत्राचे कार्यकर्तृत्व पाहता श्री. अशोक जैन यांनी त्यांना देऊ केलेला प्रकाशन क्षेत्रातील महाराजा हा किताब सार्थ वाटतो. गीता पिरामल यांच्या 'बिझनेस महाराजे' या पुस्तकाचा मराठी अनुवाद श्री. अशोक जैन यांनी केला आहे. त्या पुस्तकाच्या प्रस्तावनेत अशोक जैन यांनी म्हटले आहे, 'प्रत्येक क्षेत्रातील महाराजांची निवड करावयाची म्हटले तर प्रकाशन क्षेत्रातील महाराजा ठरविताना प्रकाशकांचे महाराजे म्हणून फक्त श्री. मेहतांचीच निवड करावी लागेल.'

मेहता पब्लिशिंग हाऊसच्या भरभरासाठी अनंत शुभेच्छा. मराठीतल्या उत्कृष्ट पुस्तकांचे अन्य परदेशी भाषांत अनुवाद करण्याची प्रेरणा तुम्हाला मिळो आणि प्रकाशकांचे सम्राट हा किताब आपणास लाभो.

विश्वनाथ ओगले, पुणे

वाचकांचा प्रतिसाद

सुनंदाताई अमरापूरकर,
स.न.वि. वि.

कालच आपले 'ऑबिग्युअस लॉस' हे अनुवादित पुस्तक वाचनात आले. खूप आवडले. एवढेच नव्हे तर मनाला एक वेगळेपण जाणवले. आपण खूप सुंदर अनुवाद केलेला आहे.

मानवी मनाची रचना आणि जीवनातले भलेबुरे अनुभव जगभरातल्या माणसांच्या बाबतीत सारखेच असतात. माणसांची नावे बदलतील, गावे बदलतील, विचार बदलतील, संस्कार बदलतील, पण येणारे भलेबुरे अनुभव सारखेच असतील. मानवी मनाची रचना ही खरोखरीच एकसारखी असते. मला हे अगदी तंतोतंत पटले. कोठेही जा पळसाला पाने तीन असे म्हणतात ते खरेच आहे.

सौ. शारदाताई दाते
इचलकरंजी

सौ. उषा महाजन
नमस्कार.

'सर्कल ऑफ लाईट' हे आपले अनुवादित पुस्तक वाचनात आले. केवळ पतीने समजून न घेतल्याने भारतीय स्त्रीचे परदेशातील वास्तव्य किती दुःखद, त्रासदायक होते हे जाणवले. प्रत्येक स्त्रीच्या आशाअपेक्षा सर्वसाधारण सारख्या असतात. अन्यायाची, सहनशक्तीची मर्यादा संपल्यावर काय होते हे किरणजीतच्या जीवनप्रवासातून समजते. परदेशातील भारतीयांनी, इतरांनी तिला दिलेली साथ तिला आशेचा किरण देऊ शकली याचे सविस्तर वर्णन पुस्तकात चांगले केले गेले आहे.

ही सत्यकथा म्हणजे समाजमन जागृत करणारा इतिहास आहे. न्यायी, दुःखी स्त्रीच दुःखी स्त्रीला जाणू शकेल.

लग्नव्यवस्थेचा फोलपणाही दिसून येतो. प्रतिकूल परिस्थितीत लढण्याची प्रेरणा मिळते.

एक वाचिका

श्री. सुनील मेहता यांस,
सप्रेम नमस्कार.

“ग्रीडिंग अप बिन लादेन” या पुस्तकाचा अनुवाद करायची संधी मला दिल्याबद्दल मी मेहता प्रकाशनाचा अत्यंत आभारी आहे.

इतक्या मोठ्या संख्येने हजर असणाऱ्या लोकांसमोर नुसते उभे रहाण्याचाही पहिलाच अनुभव. पुस्तक प्रकाशन सोहळा संस्मरणीय ठरावा असाच अप्रतिम होता. कधी अपेक्षाच केली नव्हती अशा व्यक्तींबरोबर काही काळ घालवता आला.

पुस्तक प्रकाशनाचा वर्तमानपत्रातला फोटो आणि सर्वांच्या सह्या घेतलेली पुस्तकाची प्रत या दोन मौल्यवान गोष्टी आयुष्यभर आनंद देणार आहेत.

या पुस्तकाचा अनुवाद केल्यापासून कुठल्याही पुस्तकाच्या दुकानात गेल्यावर नॉन फिक्शन विभागाकडे वळायची सवय लागलेली आहे.

‘द अफगाण’ च्या अर्पण पत्रिकेत लिहिले आहे तेच खरे आहे. तुम्हा दोघांची ओळख झाल्यापासून आयुष्य सुखासमाधानात जाते आहे .

मेहता प्रकाशनाच्या सर्व जणांचे कष्ट बघता इतर सर्वांचे आभार किती मानायचे, कौतुक किती करायचे कळत नाही.

बाळ भागवत, मुंबई

प्रिय वाचकमित्रहो.....

आपल्या सोयीसाठी
‘मेहता पब्लिशिंग हाऊस’चे ग्रंथदालन आठवड्याचे
सातही दिवस
नियमित सुरू राहिल.
वेळ -सोम. ते शनि. ९.३० ते ६.३०
रविवारी सकाळी १० ते ४

सभासदांनी पुस्तकखरेदीस येताना
मेंबरकार्ड जरूर आणावे.

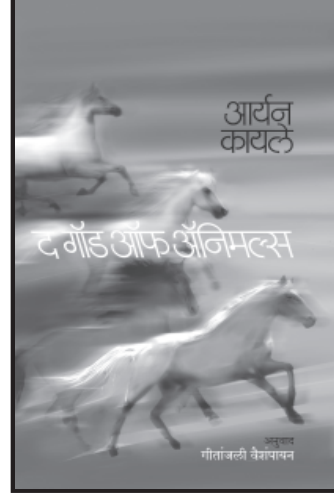

नवे कोरे

द गॉड ऑफ अॅनिमल्स

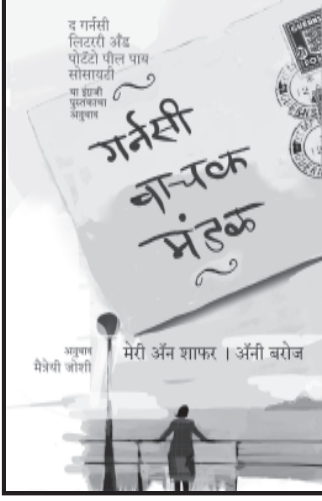
आर्यन कायले
अनु. गीतांजली वैशंपायन

२८०००. पोस्टेज २५००.

ही गोष्ट आहे, बारा वर्षांच्या अॅलिस विन्स्टनची!
लग्नासाठी घरातून पळून गेलेली मोठी बहीण,
अंथरुणाला खिळलेली मनोरुग्ण आई अन् तापट, घुम्या
स्वभावाचे वडील - हे तिचं कुटुंब.
जोडीला मोडकळीस आलेला घोड्यांचा तबेला.
गुजराण करण्यासाठी विन्स्टन कुटुंबीय इतरांच्या घोड्यांची
देखभालही करतात. त्या घोड्यांच्या मालकांशी (बहुतेक स्त्रिया!)
आणि त्यांच्या आयुष्याशी विलक्षण भावनिक गुंतागुंत होते.
लहानगी अॅलिस शाळेत असतानाच एका प्रौढ माणसाच्या प्रेमात
पडते. त्यातला आनंद मिळवत असतानाच, कठोर वास्तवाची
तिला जाणीव होते. क्रौर्य, खोटेपणा, फसवणूक याबरोबरच
चांगुलपणा, हळवेपणा प्रत्येकात असतो, याचीही जाणीव तिला या
प्रवासात होते.
स्वप्नाळू मुलीची पौगंडावस्थेतल्या
निसरड्या वाटेवरची अविस्मरणीय कादंबरी!

नवे कोरे

गर्नसी वाचक मंडळ

मेरी अँन शाफर
अँनी बरोज

अनु. मैत्रेयी जोशी

२५० रु. पोस्टेज २५ रु.

गर्नसी - इंग्लिश चॅनल आयलंड वरील एक चिमुकले बेट.

जानेवारी १९४६, दुसरं महायुद्ध नुकतंच संपलंय. गर्नसी बेटालाही युद्धाच्या झळा बसल्यायत. लंडनही या युद्धाच्या छायेतून वर येत, पुन्हा 'जीवनाला' सामोरं जातंय.

'इझी गोज टू वॉर' या पुस्तकाने प्रकाशझोतात आलेली ज्यूलिएट नव्या पुस्तकासाठी विषय शोधतीये. चार्लस् लँबचा निस्सीम भक्त डॉसी ज्यूलिएटला पत्र धाडतो आणि पत्रांचा सिलसिला सुरू होतो.

'गर्नसी लिटररी अँड पोटॅटो पील- पाय सोसायटी' असे मजेदार नामकरण झालेल्या या वाचक मंडळातले अन्य सभासदही ज्यूलिएटचे 'पत्रमित्र' बनतात. त्यांच्या पत्रांतून ते अनोखे बेट, तेथील लोक, त्यांच्या आवडीनिवडी, त्यांची आवडती पुस्तकं आणि 'नाझी अंमला'तून स्वतंत्र झालेला, मोकळा श्वास घेणारा समाज असा विशाल पट उलगडत जातो. विलक्षण भावबंधांनी हे सर्वजण तिच्याशी बांधले जातात. मग ज्यूलिएट गर्नसीच्या प्रवासाला निघते आणि तिच्या आयुष्याला एक निर्णायक कलाटणी मिळते.

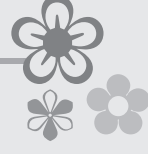
कधी करुणरसात भिजलेली, तर कधी सौम्य विनोदाची पखरण असलेली ही स्नेहार्द्र पत्रे म्हणजे शब्दांचा आनंदोत्सव आहे.

हा जल्लोष रसिक वाचकांनाही तितकाच भावेल यात शंका नाही.

मेहता मराठी ग्रंथजगत : ऑगस्ट २०११ । ९७

शब्दांजली

* साधनाताई आमटे

दीनदलित व कुष्ठरोग्यांच्या आयुष्यात नंदनवन फुलवणाऱ्या ज्येष्ठ समाजसेविका साधनाताई आमटे यांचे आनंदवनातच बाबा आमटे यांची समाधी असलेल्या 'श्रद्धावन' येथे दफन करण्यात आले. यावेळी आनंदवनात जमलेल्या हजारो लोकांनी साधनाताईंना साश्रूनयनांनी अखेरचा निरोप दिला.

बाबा आमटेंच्या समाधीजवळच चिरनिद्रा घेण्याची इच्छा साधनाताईंनी व्यक्त केली होती. त्यानुसार तिथेच त्यांच्यावर अंत्यसंस्कार करण्यात आले. समाजसेवक डॉ. अभय व राणी बंग, माजी केंद्रीय मंत्री शांताराम पोटदुखे, प्राचार्य मदनराव धनकर, पत्रकार सुरेश द्वादशीवार, राज्याचे सांस्कृतिक मंत्री संजय देवतळे, डॉ. लहाने, डॉ. रागिणी पारेख, भाजप प्रदेशाध्यक्ष सुधीर मुनगंटीवार, डॉ. पोळ, डॉ. जोगळेकर, डॉ. मेश्राम, वरोराचे नगराध्यक्ष प्रकाश मोरा, माजी खा. नरेश पुगलिया, एकनाथ ठाकूर, जिल्हाधिकारी विजय वाघमारे, जिल्हा पोलीस अधीक्षक सुवेज्ञ हक आदी मान्यवर त्यावेळी उपस्थित होते.

* प्रसिद्ध गझलकार डॉ. सुरेशचंद्र नाडकर्णी

'नॉस्ट्रॅडेमसची भविष्यवाणी', 'पृथ्वीवर माणूस उपराच' या पुस्तकाचे लेखक, मराठी व उर्दू गझलकार आणि ज्येष्ठ क्रीडा संघटक डॉ. सुरेशचंद्र नाडकर्णी (वय ८२) यांचे वृद्धापकाळाने निधन झाले. ते अविवाहित होते. क्रिकेटपटू बापू नाडकर्णी व बाळासाहेब नाडकर्णी यांचे ते बंधू. प्राणिशास्त्राचे अभ्यासक असलेल्या डॉ. नाडकर्णी यांनी विविध क्षेत्रांत कामगिरी केली. पुण्यातील वाडिया महाविद्यालयात ४० वर्षे प्राध्यापक व प्राणिशास्त्र विभागाचे प्रमुख म्हणून त्यांनी काम केले. पुणे विद्यापिठात वीस वर्षांहून अधिक काळ मानद प्राध्यापक म्हणून विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. या काळात त्यांनी कीटक व अनुवांशिक शास्त्रात संशोधन केले. या विषयातही त्यांनी अनेक पुस्तके लिहीली. ती विद्यापीठाच्या अभ्यासक्रमात संदर्भ म्हणून वापरली जात आहेत. ते उत्तम क्रीडापटू होते. टेबल टेनिसमध्ये त्यांनी महाराष्ट्राच्या संघाचे नेतृत्व केले होते. ते चांगले क्रीडासंघटक होते. क्रीडासमालोचक होते. त्यांनी मराठा 'क्रीडा ज्ञानकोशा'चे ही लेखन केले.

उर्दू शायरी आणि गझलांचे जाणकार असलेल्या नाडकणीं यांनी उर्दू व मराठीतून गझलाही लिहिल्या आहेत. राज्याच्या विविध शहरांमध्ये त्यांनी मराठी, हिंदी, गुजराती व उर्दू भाषांचे एकत्रित मुशायरे भरविले. उर्दू भाषेतील गझलांना वाहिलेले मराठी भषेतील 'गझल' तसेच, याच विषयांवरील 'उंबराचे फूल' व 'बेगम अख्तर' ही त्यांची पुस्तकेही प्रसिद्ध झाली आहेत. 'नॉस्ट्रॅडेमची भविष्यवाणी' आणि 'पृथ्वीवर माणूस उपराच' ही त्यांची पुस्तके बेस्टसेलर ठरली.

*** 'स्वयंपाक'च्या लेखिका सिंधूताई साठे**

'स्वयंपाक' या पाककलेवरील पुस्तकाच्या लेखिका सिंधूताई साठे (वय ८४) यांचे अल्पशा आजाराने निधन झाले. त्यांच्या मागे तीन मुलगे व एक मुलगी असा परिवार आहे. सातारा जिल्ह्यातील दिजवडी हे त्यांचे मूळ गाव. त्यांनी पुण्यात आल्यावर १९६० मध्ये आपल्या घरातच पाककलेचे वर्ग सुरू केले. हजारो महिलांनी त्यांच्याकडून ही कला शिकून घेतली. साठे यांचे 'स्वयंपाक' हे पुस्तक १९८७ मध्ये प्रकाशित झाले.

*** ज्येष्ठ सिनेछायाचित्रकार प्रभाकर निकळंकर**

हिंदी आणि मराठी चित्रपटसृष्टीत छायाचित्रणक्षेत्रात स्वतंत्र स्थान निर्माण करणारे ज्येष्ठ छायाचित्रकार प्रभाकर निकळंकर यांचे २७ जून रोजी हृदयविकाराच्या तीव्र झटक्याने निधन झाले. ते ८० वर्षांचे होते. त्यांच्या पश्चात दोन मुलगे, दोन मुली, जावई, सुना, नातवंडे असा मोठा परिवार आहे. निकळंकर गेली पाच दशके चित्रपटसृष्टीत कार्यरत होते. हीर रांझा, पाकिजा, दो फूल, कुंवारा बाप, बॉम्बे टू गोवा आदी हिंदी चित्रपटांचे छायाचित्रण त्यांनी केले. मराठीतही 'अपराध', 'रंगल्या रात्री अशा' आदी चित्रपटांना त्यांच्या छायाचित्रणाचा लाभ झाला. धनंजय आणि शूरा मी वंदिले हे मराठी चित्रपटही त्यांनी निर्माण केले. दुर्गा भागवतांच्या कादंबरीवर आधारित माडीया गोंडांचे जीवन रेखाटणारा 'महानदीच्या तीरावर' हा त्यांचा चित्रपट अलिकडेच प्रदर्शित झाला होता. महाराष्ट्र शासनाचा जीवनगौरव पुरस्कार, मराठी चित्रपट महामंडळाचा चित्रकर्मी पुरस्कार तसेच दादासाहेब फाळके अकादमीचा विशेष पुरस्कार त्यांना लाभला होता. 'चंदनाची उटी' या मराठी चित्रपटाच्या निर्मिताचे काम चालू होते.

*** अर्थतज्ज्ञ सुरेश तेंडुलकर**

ज्येष्ठ अर्थतज्ज्ञ आणि पंतप्रधानांच्या आर्थिक सल्लागार समितीचे माजी अध्यक्ष सुरेश तेंडुलकर (वय ७२) यांचे हृदयविकाराच्या तीव्र झटक्याने निधन झाले. विजय तेंडुलकर यांचे ते धाकटे बंधू होत. त्यांच्या मागे पत्नी, दोन मुली, जावई, नातवंडे असा परिवार आहे.

ते दिल्ली स्कूल ऑफ इकॉनॉमिक्सच्या अर्थशास्त्र विद्याशाखेचे अधिष्ठाता होते.

त्यापूर्वी गोखले इन्स्टिट्यूटचे अधिष्ठाता, रिझर्व्ह बँकेचे संचालक, नॅशनल स्टॅटिस्टिकल कमिशनचे अध्यक्ष अशा जबाबदाऱ्या त्यांनी समर्थपणे सांभाळल्या होत्या. जगभरातील अग्रगण्य अर्थतज्ज्ञांमध्ये त्यांची गणना होत असे.

*** ज्येष्ठ नाट्यलेखक जयंत तारे**

ज्येष्ठ नाट्यलेखक, दिग्दर्शक, अभिनेते जयंत तारे यांचे प्रदीर्घ आजाराने निधन झाले. ते ७३ वर्षांचे होते. त्यांच्या मागे पत्नी गायिका जयश्री, मुलगा अभिनेते सतीश, मुलगी आसावरी, सून आशा असा परिवार आहे.

‘फुलराणी रंगभूमी’च्या माध्यमातून बालनाट्यांची निर्मिती आणि दिग्दर्शन करणाऱ्या तारे यांची ‘टुणटुण नगरी-खणखण राजा’, ‘हिमगौरी आणि सात बुटके’, ‘सिंद्रेला’, ‘सोनेरी केसांची राजकन्या’, ‘चॉकलेट खाणारा राजा’ आदी नाटके गाजली. अभिनेते मोहन जोशी, सतीश तारे, राहुल सोलापूरकर, चंद्रशेखर भागवत आदी कलावंत त्यांच्या बालनाट्य चळवळीतून उदयास आले.

*** प्रा. प्र.द. पुराणिक**

प्रा. प्र.द. पुराणिक यांचे वृद्धापकाळाने १८ जून रोजी निधन झाले. १९६४ मध्ये त्यांना राष्ट्रपतींच्या हस्ते आदर्श शिक्षक पुरस्कार मिळाला होता. त्यांच्या निबंधाला राष्ट्रीय पुरस्कार, हिंदीरत्न पुरस्कार मिळाला आहे. हिंदी भाषेच्या प्रचार व प्रसारासाठी त्यांनी पन्नासच्या वर वर्षे काम केले आहे. विविध सामाजिक कार्यातही त्यांचा सहभाग असे. त्यांच्या पश्चात पत्नी, दोन मुलगे, दोन मुली असा परिवार आहे.

*** पखवाजवादक पं. वसंतराव घोरपडकर**

पखवाजवादक पं. वसंतराव घोरपडकर (वय ८६) यांचे दि. २९ जून रोजी हृदयविकाराच्या झटक्याने निधन झाले. तांबडी जोगेश्वरी मंदिर ट्रस्टचे ते विश्वस्त होते. त्यांच्या इच्छेनुसार मरणोत्तर नेत्रदान करण्यात आले. त्यांच्यामागे दोन मुलगे, तीन मुली असा परिवार आहे.

घोरपडकर यांना मृदंगाची तालीम वडील मृदंगाचार्य शंकरभय्या घोरपडकर यांच्याकडून मिळाली. तांबडी जागेश्वरी मंदिर व बेलबागेतील विष्णू मंदिरात त्यांनी पखवाजवादानाची सेवा केली. वडिलांकडून मिळालेले ज्ञान त्यांनी पुढच्या पिढ्यांना दिले. वडिलांच्या निधनानंतर वयाच्या १६ व्या वर्षापासून कुटुंबाची जबाबदारी सांभाळत त्यांनी संगीताची साधना सुरू ठेवली. लयकारीवर कमालीचे प्रभुत्व हे घोरपडकर यांच्या वादनाचे वैशिष्ट्य होते.

आकाशवाणीवर १९५० पासून त्यांचे अनेक कार्यक्रम सादर झाले. ध्रुपद गायक उस्ताद डागर बंधू, फाल्गुनी मित्रा, बीनवादक उस्ताद झिया मोइउद्दीन डागर यांना त्यांनी पखवाजवर साथ केली. साथीइतकेच त्यांचे एकल वादनाचे (सोलो वादन) कार्यक्रम देश-विदेशात गाजले. फ्रान्स, सिंगापूर, मलेशिया आदी ठिकाणी त्यांच्या

वादनाचे कार्यक्रम झाले. दूरचित्रवाणीवरही अनेकदा त्यांच्या वादनाचे कार्यक्रम झाले.

घोरपडकर यांना इंदूरच्या ध्रुपद कलाकेंद्रातर्फे नानासाहेब पानसे पुरस्कार प्रदान करण्यात आला होता. तबलावादक पं. सुरेश तळवलकर म्हणाले, “पंडित घोरपडकर यांच्याकडे बावनकशी सोन्यासारखी विद्या होती. मी त्यांच्याकडून १०-१२ बंदिशी शिकलो. फळांनी लगडलेले झाड झुकलेले असते तसेच घोरपडकर यांचे व्यक्तिमत्त्व नम्र होते.

* लोककलाकार काळू खाडे

वगनाट्याला एक वेगळी प्रतिष्ठा मिळवून देणारे व १९५० पासून सलग तीन दशकांहून अधिक काळ ग्रामीण महाराष्ट्राला गारुड घालणारे काळू-बाळू या प्रसिद्ध दुकलीतील लोककलावंत काळू ऊर्फ लहू संभाजी खाडे (वय ७९) यांचे कवलापूर येथे निधन झाले. त्यांच्या पश्चात तीन मुले, दोन मुली आणि भाऊ असा परिवार आहे. अतिशय प्रतिकूल परिस्थितीतून वगनाट्याला प्रतिष्ठा मिळवून देताना लहू आणि बाळू ऊर्फ अंकुश यांच्यासह पोलीस हवालदाराच्या भूमिकेतून समाजातील व्यंगावर अचूक बोट ठेवले. हे दोघेही ‘बतावणीचे बादशहा’ म्हणून ओळखले जात. राष्ट्रपती पदकासह अनेक पुरस्कार मिळवलेल्या या दुकलीच्या ‘जहरी प्याला’, ‘एक दिवस दसऱ्याचा’ या वर्गांनी प्रचंड लोकप्रियता मिळवली होती.

* मणी कौल

हिंदी चित्रपटांमध्ये ‘न्यू वेव्ह’ आणण्याचे श्रेय ज्यांच्याकडे जाते, असे ज्येष्ठ दिग्दर्शक मणी कौल (वय ६६) यांचे निधन झाले. ते दीर्घकाळ आजारी होते.

राजस्थानातील जोधपूर येथे एका काश्मिरी कुटुंबात जन्मलेले कौल हे पुण्यातील फिल्म अँड टेलिव्हिजन इन्स्टिट्यूटचे विद्यार्थी. १९६६ मध्ये ते एफटीआयआयमधून पदवी घेऊन बाहेर पडले. ‘सिद्धेश्वरी’ या वृत्तचित्रासाठी त्यांना १९८९ मध्ये राष्ट्रीय पुरस्काराने सन्मानित करण्यात आले. उसकी रोटी, असद का एक दिन, दुविधा, सतह से उठता आदमी असे चित्रपट त्यांनी दिग्दर्शित केले. त्यांचे चित्रपट हे प्रामुख्याने कलात्मक होते. लोकप्रिय चित्रपट निर्मितीपासून ते चार हात दूरच होते.

* चतुरस्र अभिनेत्री रसिका जोशी

मराठी रंगभूमी, चित्रपट इतकेच नव्हे तर हिंदी चित्रपटसृष्टीत आपल्या दर्जेदार व कसदार अभिनयाने छाप उमटविणाऱ्या चतुरस्र अभिनेत्री रसिका जोशी यांचे रक्ताच्या कर्करोगाने निधन झाले. त्या अवघ्या ३९ वर्षांच्या होत्या. रसिका जोशी यांच्या निधनामुळे सिनेसृष्टीत हळहळ व्यक्त केली जात आहे. त्यांच्या पार्थिवावर ओशिवरा येथील स्मशानभूमीत अंत्यसंस्कार केले गेले. त्यांच्या मागे पती गिरीश जोशी आणि परिवार आहे. □

बालनगरी

अनुक्रमणिका

निर्मळ रानवारा	१०३
ओमला पडलेली स्वप्ने	१०४

१०२ । ऑगस्ट २०११ : मेहता मराठी ग्रंथजगत

निर्मळ राजवारा

रिमझिम रिमझिम पावसाच्या धारा
वाटे ओघळती जरीच्या तारा
भोवतीची गंमत बघू जरा जरा
रिमझिम, रिमझिम...

दूर दूर जायचंय मामाच्या गावा
करुया मोठ्या कागदांच्या नावा
होडी कुणाची जाते भरारा?
रिमझिम, रिमझिम...

पावसात भिजून भुई झाली चिंब
ओल्या ओल्या मातीचा येतो सुगंध
गवताचा इवलासा फुटे धुमारा
रिमझिम, रिमझिम...

साचलेल्या पाण्यात पाखरांची दाटी
दाणेदुणे वेचतात पिल्लांच्या साठी
भरवतील पिलांच्या चोचीमधे चारा
रिमझिम, रिमझिम...

फुला-फुलांत फुलपाखरु उडे
मध्येच पानाच्या मागे दडे
गिरकत दाखवते, रुपाचा तोरा
रिमझिम, रिमझिम...

उषा दातार
सिंहगड रोड, पुणे ३०.

भारतीय साबरी विद्येच्या पार्श्वभूमीवरील अफलातून फॅटसी

ओमला पडलेली स्वप्ने

(मागील अंकावरून)

ओमने वैतागाने समोरच्या भिंतीवर लाथ मारली. “ही त्या दांडगटाची पिचकारी,” म्हणत त्या लाल रंगाच्या पिचकारीवर ओमने आणखी एक लाथ मारली. तो जर सापडला ना, तर त्याला अशीच एक लाथ हाणली पाहिजे. सकाळचा मानगुटी धरल्याचा अपमानास्पद प्रसंग ओमला आठवला.

“ही त्याची पिचकारी आहे?” तेजाचे डोळे लकाकले.

“हो, का?” ओमला तिने असे विचारावे याचे नवल वाटले. तेजाने त्या पिचकारीचा काही भाग खरवडून काही पुटे आपल्या तळहातावर घेतली. तोंडाने पुटपुटत ती काहीतरी आठवण्याचा प्रयत्न करून लागली. तीच ती अगोदरची अगम्य भाषा.

“तू काय करतेस?”

“मंत्र आठवतेय.”

“मंत्र? कसला मंत्र?”

“तुला कळणार नाही.”

“ही कुठली भाषा आहे? कानडी?”

“नाही. साबरी.” म्हणताच तिने कालच्यासारखी जीभ चावली.

“साबरी शाळा, साबरी भाषा हे काय आहे?”

“ते मी तुला सांगू शकत नाही.”

“मला का नाही?”

“कारण तू एक अदीक्षित आहेस.”

“अदीक्षित? ते काय असते बुवा? अशिक्षित सारखे?”

“मी तशी शपथ घेतलीय. आता तू जा. तुझ्या घरी वाट बघत असणार. तुला उशीर झालाय ना!” तेजाने ओमला बोळवले.

“तू?”

“माझं मी बघून घेईन. तू काही काळजी करू नकोस.” तेजाने त्याला पटकन तोडून टाकले.

ओमला राग आला. ज्याचं कराव भलं, तो म्हणतो आपलं तेच खरं.

त्याला खरोखरचा उशीर झाला होता. पाऊस परत कधीही सुरू हाण्याची शक्यता होती. आणि त्याला अंगात थोडी कणकण जाणवत होती. काल दिवसभर पावसात राहिल्याचा, पाण्यात फिरल्याचा परिणाम. ताप आता अंगात मुरत चालला होता.

ओम घरी परतला.

तापामुळे चार दिवस ओमची शाळा चुकली. तेजाची भेटही चुकली. आईबाबा गेले की तो घरात एकटाच झोपून राही. नेहमीप्रमाणे टी.व्ही. वरची कार्टून्स त्याला विरंगुळा देत नव्हती. भरीला त्याला कसली कसली विचित्र स्वप्ने पडत होती! त्यामुळे तो जास्तच अस्वस्थ होत होता. उकळल्या पाण्याचे प्रवाह आपल्या आजूबाजूला वाहताहेत. गरम गरम वाफेच्या झळा अंग भाजताहेत. वाफेतून बनणाऱ्या धूसर आकृत्या भेडसावताहेत, घाबरवताहेत. तीच ती स्वप्ने परत परत पडत होती.

पिंपळाच्या पानांची सळसळ त्याला ऐकू यायची. त्याच्यातून त्या गूढ साबरी भाषेतले काही बोल त्याला ऐकू यायचे. पिंपळाखालच्या सावलीत विचित्र हालचाल दिसायची. घरात आपल्याभोवती अनेक काळे आकार वावरताहेत, आपल्या अंगावर धावून येताहेत असे भासायचे. ओम अगदी भेदरून जायचा.

संध्याकाळी आईबाबा कामावरून आले की ओम त्यांना घट्ट

बिलगायचा. सकाळी ते कामावर निघाले की त्याचा जीव कासावीस व्हायचा. त्यांनी जवळ रहावे म्हणून तो हट्ट धरायचा. पण त्याच्या हट्टाचा काही उपयोग व्हायचा नाही. “ओम, हा काय वेडेपणा?” म्हणून ते त्याचे हात झटकून निघून जायचे.

शेजारच्या जोशीकाकी अधूनमधून चक्कर मारून जायच्या. तेव्हा त्यांना तरी थांबवावे असे ओमला वाटे. जिथे ओमचे आईबाबा त्याच्यासाठी थांबत नव्हते, तिथे जोशीकाकी कितीवेळ थांबणार होत्या?

एकटेपणाने ओमला अकाली समज आली होती.

मग त्याच्या मनात तेजाचे विचार येत. तेजाची ती वेगळी साबरी भाषा, ती वेगळी साबरी शाळा, ती वेगळी शाळेची बस आणि त्या कशाचीही माहिती घायला तिने नकार दिला म्हणून ताणली गेलेली उत्सुकता. तेजाला तिची कुपी मिळाली असेल काय? ती पुन्हा भेटेल तेव्हा तिला खूप काही विचारायचे होते. तो आजारी आहे हे माहित पडले तर तेजा त्याला भेटायला येईल का? तिचे आईबाबा तिला पाठवतील का? जर त्याचा कोणी मित्र कधी आजारी पडला तर त्यालासुद्धा त्या रोगाचा संसर्ग होईल या भीतीने त्याचे आईबाबा त्याला कधीच त्या मित्रापाशी जाऊ देत नसत

ज्या क्षणी तेजाला भेटायची तीव्र उर्मी त्याच्या मनात निर्माण झाली, त्याक्षणी ती त्याच्या घराच्या दाराबाहेर उभी होती.

तेजाबरोबर एक उंचसा माणूस देखील होता. त्याचे डोळे निळसर होते. त्याची त्वचा इतकी गोरीपान होती की त्याच्या नीलधमन्या त्यातून दिसत होत्या. त्याने अंगात सदरेवजा डगला घातला होता. खाली पैरण आणि पायात कोल्हापुरी चपला होत्या. त्याने तलवारकट मिशी ठेवली होती. त्याची अर्धवट उगवलेली दाढी हिरवट दिसत होती. त्याचे डोळे खोलवर गेलेले होते. त्यामुळे उंचेलेसे पोपटनाक जास्तच मोठे वाटत होते. त्याच्या कपाळावर व मानेवर त्याचे लांब, सरळ केस विखुरलेले होते. शिडशिडीत बांध्याचा तो माणूस तसा

तरुणच वाटत होता.

त्याने हात वर करून दरवाज्याची घंटा मारली. ओमने कोण आहे त्याची विचारून खातरजमा करून घेतली.

तेजाचा आवाज ऐकताच घाईघाईने दार उघडले. सगळ्यात आधी त्या माणसाच्या गळ्यातली रुद्राक्षांची माळ ओमच्या नजरेस पडली. मग तो माणूस आणि मग त्याच्या बाजूला उभी असलेली धीट तेजा.

“मी तुझी दोनतीन दिवस वाट पाहत होते. तू दिसला नाहीस म्हणून मी तुझ्याबरोबर असतो तो ढापण्या” तेजाने जीभ चावली.

“तो नितिन रे, त्याच्याकडे तुझी चौकशी केली. तो तुमच्याच इमारतीत राहतो ना, त्याने मला सांगितले की तू आजारी आहेस. तेव्हा तुला बघायला आले.” तेजाने एका दमात धाप न लागता भडाभडा सांगून टाकले.

ओमचे लक्ष मात्र तिच्याबरोबर आलेल्या माणसाकडे लागलेले. त्या माणसाची प्रेमळ नजर त्याला आवडली. तो माणूसही. त्या माणसाने ओमच्या डोळ्यातले भाव ओळखून म्हटले, “मी सरलनाथ विजयकर. तेजाचा काका. आता तुझी तब्येत कशी आहे बाळ?”

त्याने प्रेमाने ओमच्या डोक्यावर हात ठेवून ते हलकेच कुरवाळले. ओमचे डोळे भरून यायला एवढे प्रेम पुरेसे होते.

ते बघून तेजाच्या चेहऱ्यावर त्रासिक भाव उमटले,

“ए रडू नकोस. मुलगा असून रडतो? मी कधी रडते का? ताप आला तर काय मोठ्ठंसं! एकदा मला किनई एकशे आठ ताप आला होता. तरी मी गुपचुप बाहेर जाऊन कुल्फी खाऊन आले होते” ओमने बघा, बघा कशशी लपेट मारतेय या अर्थाने काकाकडे पाहिले.

सरलकाकाने फक्त खांदे उडवले. एकशे आठ ताप किंवा चोरून कुल्फी खाणे, तेजाच्या बाबतीत काहीही शक्य आहे या अर्थाने.

“ए, तू काय आता आख्खा दिवस अंथरुणात पडून राहणार आहेस? चल आमच्याबरोबर. आपण त्या जाड्याला शोधून काढू.”

“तुला अजून तो जाड्या आणि तुझी कुपी परत मिळाली नाही?” ओमचे डोळे मोठे झाले. तेजाने हताशपणे मान हलवली.

“मी त्याचा चेहराच विसरले. तुला आठवतो का?” ओमने होकारार्थी मान हलवली. ओम माहिमकर आपल्या दुश्मनांचा चेहरा कधी विसरत नाही. खास करून त्याला चिखलात लोळवून पायाखाली चिरडू पाहणाऱ्या दुश्मनांचा तर सात जन्मात नाही. “व्वा! म्हणून तर मी सरलकाकाला तुझ्याकडे घेऊन आले. आता सरलकाका तुला काही चेहेरे दाखवील, त्यातला तू बरोबर ओळख हां.” ओमने परत हो म्हटले आणि सरलकाका फोटो दाखवतोय का याची तो वाट पाहायला लागला. पण तशी काही हालचाल करताना सरलकाका दिसला नाही. उलट तो डोळे मिटून अगदी ढिम्म बसला. ओमने प्रश्नार्थक नजरेने तेजाकडे पाहिले. तेजाने हात दाखवून त्याला जरा धीर धर सुचविले. म्हणता म्हणता पाच मिनिटे गेली. सरलकाका आपला ढिम्मच!

“सरलकाका,” आधी तेजाने अगदी दबक्या आवाजात हाक मारली. मग थोडी मोठ्याने, मग थोडी अजून मोठ्याने, आणि तिने पंधरावी हाक तर एवढ्या मोठ्याने मारली की शेजारची जोशीकाकी धावत दारापाशी आली. “काय झालं? काय झालं?” म्हणून विचारायला लागली.

अनोळखी माणसं बघून तिच्या चेहऱ्यावर संशय दाटला. तसे ओमने सरसावून दडपून सांगून दिले की त्याची शाळेतली वर्गमैत्रीण व तिचा काका त्याची आजारपणात चौकशी करायला आलेत. जोशीकाकीच्या आवाजासरशी सरलकाकाने डोळ्यांची उघडझाप केली. ठीक ठीक म्हणत, मान वरखाली हलवत जोशीकाकी गेली.

“सरलकाका, ओमला चेहेरे दाखव ना!” तेजाने विनवले.

मेहता मराठी ग्रंथजगत : ऑगस्ट २०११ । १०९

“कसे दाखवणार? शपथ. शपथेचे काय?”

“हां! शपथ.. .. शपथ. मी विसरलेच.”

“शपथ. शपथेचे काय? कसली शपथ?”

“ते तुला नाही कळणार ओम. जाऊ दे, चल आम्ही निघतो,” तेजा म्हणाली. ओमला काहीच कळले नाही. पण बिचारा गप्प बसला. सरलकाका आणि तेजा जायला वळले. तोच सरलकाकाला ओमच्या चेहऱ्यावरची भीती जाणवली. तेजालाही कळले.

“काय झाले ओम?” सरलकाकाने ओमला विचारले.

ओमने सरलकाकाचा हात हाताने घट्ट धरून म्हटले, “मला एकट्याला भीती वाटते. मला एकटे टाकून जाऊ नका ना! आई बाबा कोणीतरी येईपर्यंत थांबा ना जरा.”

“कसली भीती वाटते तुला, ओम?” सरलकाकाने हळूवारपणे विचारले. ओमच्या हाताला सुटलेला कंप, घामाने आलेला ओलसरपणा सरलकाकाला जाणवला. सरलकाकाने ओमला नीट न्याहाळले. जेमतेम बारातेरा वर्षांचा मुलगा, तापाने खंगल्याने अजूनच किडकिडीत वाटणारे अंग, सावळी त्वचा फिकुटलेली, केस विस्कटलेले, मोठे डोळे खोल गेल्याने निस्तेज झालेले. त्यात दाटलेले आर्जव.

“मला स्वप्नांची भीती वाटते. त्यात त्या काळ्या सावल्या हलतात. त्या कुजबुजतात माझ्याकडे बघून. माझ्याकडे रोखून पाहत असतात. मला त्यांच्या नजरेची भीती वाटते. ते माझ्या अंगावर धावून येतात. ते माझ्या अगदी जवळ येतात.” जणू आता या क्षणी ते जवळ असल्यासारखा ओमच्या अंगावर काटा फुलला. जिभेला कोरड पडली.

“कोण रे ते?” तेजाला त्यात रस निर्माण झाला.

“मला माहित नाही.” ओम म्हणाला. पण ते उच्चार उमटलेच नाहीत. त्याच्या आवाज मारला गेला. ओठ हालले.

सरलकाकाने आपल्या गळ्यातली रुद्राक्षांची माळ काढली आणि

ती ओमच्या गळ्यात घातली. ओमला आपल्यात एकदम काहीतरी मोठ्ठा बदल झालाय असे वाटले. कसलातरी प्रकाश त्याच्या अंगावर उजळत गेला आणि काळोखाची भुतावळ, सावल्या पार कुठे गायब झाल्या. त्याला अचानक खूप बरे वाटायला लागले. डोक्यात दुखत होते ते थांबले. अंगाचा कंप थांबला आणि सारी भीती नाहीशी झाली. त्याने पाहिले, तेजा आ वासून त्याच्याकडे व सरलकाकाकडे आळीपाळीने पाहत होती.

“सरलकाका, तू तुझी रुद्राक्षमाळ ओमला दिलीस?”

“हो. आता ती त्याच्याकडेच राहिल.”

“सरलकाका, ही माळ मी, मला ठेवू?” ओमने चाचरत विचारले. सरलकाकाने होकारार्थी स्मित केले.

“सरलकाका तू ती त्याला कायमची दिलीस?” तेजाला त्याचा हेवा वाटला.

“हो. कायमची दिली.”

“मग तुला काय?”

सरलकाकाने खांदे उडवले. ओमच्या लक्षात आले की रुद्राक्षमाळ म्हणजे मोलाची गोष्ट आहे. आईबाबांनी त्याला बजावलेले होते की कोणाकडून काही फुकट घ्यायचं नाही. तो ती माळ काढायला लागला. त्याला सरलकाकाने थांबविले. तेजाने ओमला समजाविले. “ओम, सरलकाकाने ती तुला आपण होऊन दिलीय. ती परत करायची नसते. कोणी आपणहून भेट दिली तरच ती लाभते.”

ओम सरलकाकाच्या या भेटीने भारावून गेला.

“ओम तुला कसली स्वप्ने दिसतात?” सरलकाकाने विचारले. आत ती स्वप्ने डोळ्यासमोर आणायला ओमला भीती वाटेनाशी झाली. त्या भेडसावणाऱ्या सावल्या आणि काळ्या आकारांचे त्याला काहीच भय उरले नाही. ते सर्व नाहीसे झाले होते.

त्यापलिकडे अजून काही होते.

“ती स्वप्ने परत परत दिसतात. पिंपळाची झाडे, ती सळसळतात. गरम पाण्याचे प्रवाह माझ्या आसपास वाहतात. भाजतात. त्या वाफेतून काही आकार उमटतात. ते काहीतरी खुणावतात. पानातून वारा वाहिला की आवाज येतात.”

“कसले आवाज येतात?” सरलकाका ओमला कवेत घेत बोलला.

“मला ती भाषा माहित नाही. तेजा त्यादिवशी काहीतरी बोलत होती. तशा भाषेतले वाटतात.”

“तेजाची भाषा? कसली?”

“साबरी. साबरी म्हणाली होतीस ना तू तेजा?” तेजाने मान हलवली व चपापून सरलकाकाकडे पाहिले.

“मी शपथ मोडली नाही. मी आपल्याशीच बोलत होते.”

“मला माहित आहे. तू शपथ मोडली नाहीस. नाहीतर त्यांना ते कळले असते.” सरलकाकाने तिला आश्चस्त केले. त्यांना ते नेहमीच कळते. कसे कळते? त्याला व तेजाला माहित नव्हते. सरलकाका व तेजाने एकमेकांचे विचार कळल्यासारखे, एकमेकांकडे पाहून सुस्कारा टाकला. सरलकाका थोडा विचारात पडला. ओमकडून असल्या उत्तराची त्याने अपेक्षा केली नव्हती. त्याने स्वतःला तरी ऐकू येईल की नाही अशा अस्फुट आवाजात विचारले, “ओम, तुला ती झाडे मोजता येतात का? किती आहेत?”

ओमच्या डोळ्यासमोर पुन्हा एकवार ते दृश्य साकार झाले. आता त्याला अजिबात भीती वाटत नव्हती. “बारा” त्याने मोजून सांगितले. त्याबरोबर विजेचा झटका बसावा तसा सरलकाका सरळ झाला.

“काय, बारा?” तो अस्वस्थपणे पुटपुटला.

“बारा अश्वत्थाचा पार.” तेजा न राहून बडबडली.

“आणि त्या गरम पाण्याच्या कुंडीत एक झाडाची फांदी आहे.”

“तिला पाने आहेत?”

“हो आहेत, हिरवीगार.”

“फांदीला पाने फुटली. फांदीला पाने फुटली.” एकदम तेजा टाळ्या पिटत आनंदाने नाचायला लागली. सरलकाकावरचाही सगळा ताण एकदम नाहीसा झाला.

सरलकाका उठला. “बरे आहे ओम. आता आम्ही जातो. उद्या सकाळी तुला पुन्हा भेटू. आपण उद्या शाळेत प्रवेशासाठी अर्ज भरायला जाऊ. तेव्हा सकाळपासून काही खाऊ नकोस. उपवास कर.”

“कुठच्या शाळेत? माझी शाळा तर चालू आहे.”

“साबरी आश्रम शाळा. तू पाहिलेली स्वप्ने हे त्या शाळेचे तुला बोलावणे आहे. तुला आवडेल ना त्या शाळेत जायला?”

ओमच्या डोळ्यासमोर तेजाची जादूची पिवळी बस आली. त्याला त्या बसमध्ये चढायची फार पूर्वीपासून इच्छा होती.

“पण आईबाबा?” सरलकाका यावर फक्त हसला.

“पण उद्यापर्यंत माझा ताप बरा झाला नाही तर?”

“तू अजून आजारी आहेस का?”

ओमने नकळत रुद्राक्ष माळेल्या हात लावला. त्याला जाणवले, त्याचा आजार कधीच दूर पळालेला होता.

(कमशः)

समीर बागायतकर, वेंगुर्ला

९८६०४९८८६२

E-mail : ssbagayatkar@yahoo.co.in

ओळखा पाहू

माहिती तंत्रज्ञान क्षेत्रातील एक अग्रगण्य व्यक्तिमत्त्व

विजेत्यास रु. १०१ चे रोख
पारितोषिक दिले जाईल.

आपली उत्तरे दिनांक १५ सप्टेंबर २०११ पर्यंत आम्हाला मिळायला हवीत.

बरोबर उत्तरे देणाऱ्यांपैकी एकाची ड्रॉ पद्धतीने निवड करण्यात येईल.

निकाल नोव्हेंबर २०११च्या अंकात जाहीर होईल.

उत्तरे पाठविण्याचा पत्ता :

मेहता पब्लिशिंग हाऊस, मेहता मराठी ग्रंथजगत विभाग, १९४१ सदाशिव पेठ,
माडीवाले कॉलनी, बाजीराव रोड, पुणे टेलिफोन भवनसमोर, पुणे-४११ ०३०.

‘जून’ अंकातील ‘ओळखा पाहू’चे उत्तर

ज्येष्ठ समाजसेवक - आण्णा हजारे

स्पर्धेचे विजेते - यशवंत फणसे - भोर - पुणे

राम अडगावकर, अजिंक्य घाटे, मोहन पोतदार, सुनीता डोणगावकर, उर्मिला ताथोड -
अकोला, पल्लवी उपाध्ये - अहमदनगर, गजेंद्र राजेजाधव - बुलढाणा, पौर्णिमा युगंधर
- नाशिक, वैदेही वनारसे, मंजिरी खरे, शि.वा. आठवले, रा.द.ढुमणे - पुणे, भीमराव
गुंडे, नागेश गरंडे - सोलापूर, रुपाली कागले - कोल्हापूर, योगेश आंबटकर, वसंत
कोठारी, मधुकर भिडे, रामचंद्र धर्माधिकारी - अहमदनगर, डॉ. जयंत जुननकर -
नागपूर, निषाद कुलकर्णी - सांगली, अ.शा.सुरासे - औरंगाबाद, सुशीला पाटील,
अमित ठाकरे - अमरावती, विद्या कापडी - गोवा, दिगंबर संत, धनंजय नामजोशी,
अनुया चंद्रात्रे - मुंबई, भगवान बनसोडे, मिलिंद महाराज, रफीक सत्तार, सुरेश कात्तेश्वरकर
- नांदेड, चंद्रकांत अंबाडे - भुसावळ, कृष्णा निबदे - रत्नागिरी, रविंद्र सराफ - रावेर

प्रायोजक

श्री.राजू जगदीशचंद्र मेहता, मे. हिराचंद नानचंद अँड कंपनी,

साडी आडतीचे व लुंगीचे होलसेल व्यापारी

टिळक चौक, मालेगाव, जि.नाशिक.

सूचना - प्रायोजकांच्या पत्त्यावर उत्तरे पाठवू नका.

११४ । ऑगस्ट २०११ : मेहता मराठी ग्रंथजगत

मेहता मराठी ग्रंथजगत

एप्रिल २००९ पासून वर्गणीदारांसाठी पुस्तक खरेदीवर सवलत

एक वर्षाला २०% तीन वर्षांना २५% पाच वर्षांना ३०%

एक वर्षाची

वर्गणी १५० रु.

तीन वर्षाची

वर्गणी ३५० रु.

पाच वर्षाची

वर्गणी ५०० रु.

तीन किंवा पाच
वर्षासाठी वर्गणीदार झाल्यास पुस्तक भेट

३ वर्षाची वर्गणी पाठवल्यास

‘चतुर बोकोबा’ आणि ‘नशीबवान शेखर’ ‘चला जाणून घेऊ या! मंत्रसामर्थ्य’

लेखिका : वृषाली पटवर्धन

आणि ‘चला जाणून घेऊ या! प्रार्थना’

प्रत्येकी ३० रु. ची

प्रत्येकी ४० रु. ची

पुस्तके भेट!

पुस्तक भेट!

पोस्टेज २० रु.

पोस्टेज २० रु.

भेट पुस्तके
प्रती शिल्लक
असेपर्यंतच

मेहता मराठी ग्रंथजगत, द्वारा मेहता पब्लिशिंग हाऊस,
१९४१ सदाशिव पेठ, माडीवाले कॉलनी, बाजीराव रोड,
टेलिफोन भवन समोर, पुणे ४११ ०३०. फोन - (०२०) २४४७६९२४

वर्गणी मनीऑर्डर अथवा डिमांड ड्राफ्टने वरील पत्त्यावर पाठवावी.

आ मी रुक्मिणी

गा
मी

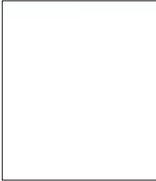
श्रीकृष्णावर विपुल साहित्य उपलब्ध असले तरी रुक्मिणीवर रुक्मिणीस्वयंवराचा प्रसंग वगळता अन्य प्रकारे फारसे लेखन आढळत नाही. रुक्मिणीने श्रीकृष्णाला पत्र लिहून आपले हरण करण्यास सांगितले, हे सर्वश्रुत असले तरी श्रीकृष्ण प्रदीर्घकाल द्वारकेबाहेर असताना द्वारकेचा राज्यकारभार खंबीरपणे हाताळणारी आणि उत्तम निर्णयक्षमता असलेली राज्यकर्ती ही रुक्मिणीची ओळख या पुस्तकातून समोर येते.

लेखिका : सुवर्णा ढोबळे

अन्य सात राण्यांवर आपल्या पट्टराणीपदाचा पुरेसा वचक ठेवूनही त्यांच्याशी स्नेहाचे संबंध राखून राणीवशातील वातावरण शांत व स्थिर ठेवण्याचे कर्तव्यही रुक्मिणीने पार पाडले. रुक्मिणीच्या भावभावना व्यक्त करत श्रीकृष्णाच्या जीवनातील संपूर्ण घटनाक्रम तिच्याच शब्दांत उलगडून दाखविला आहे. महाभारत, यादवांचा कुलसंहार येथपर्यंतचा संपूर्ण जीवनपट रुक्मिणीने स्वतःच आत्मकथनाच्या स्वरूपात मांडला आहे. अन्य सर्वांशी असलेले नाते प्रकट करित अखेरीस तिला आपण स्वतः लक्ष्मी देवतेचा अंश असल्याचा साक्षात्कार होतो. रुक्मिणी या तेजस्वी राजकन्येचा दिव्यत्वापर्यंत झालेला रोमहर्षक प्रवास रेखाटणारे नावीन्यपूर्ण आत्मकथन.

BOOK POST
Printed Matter

मेहता पब्लिशिंग हाऊस

१९४१, सदाशिव पेठ, माडीवाले कॉलनी, बाजीराव रोड,
टेलिफोन भवन समोर, पुणे - ३०. फोन - (०२०) २४४७६९२४

प्रति,

संपादक, मुद्रक, प्रकाशक : सुनील अनिल मेहता यांनी हे मासिक १९४१, सदाशिव पेठ, माडीवाले कॉलनी,
पुणे ४११ ०३० येथून प्रसिद्ध केले. मुद्रण स्थळ : जय गणेश ऑफसेट, ३५६, अ गणेश पेठ, पुणे २.